LSZ.430.004.2021
Nr ewid. 150/2021/P/21/093/LSZ

Informacja o wynikach kontroli

FUNKCJONOWANIE MŁODZIEŻOWYCH OŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH

DELEGATURA W SZCZECINIE

MISJĄ
Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli
Funkcjonowanie Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych

p.o. Dyrektor Delegatury NIK w Szczecinie

dr Marcin Stefaniak

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

Warszawa, dnia 23. 12. 2021

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ 4

1. WPROWADZENIE 6

2. OCENA OGÓLNA 11

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI 12

4. WNIOSKI 18

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI 19

5.1. Realizacja przez Ministra Edukacji i Nauki oraz Starostę Powiatu Gryfickiego wniosków sformułowanych w wyniku kontroli P/17/099 19
5.1.1. Realizacja wniosków przez Ministra Edukacji i Nauki 19
5.1.2. Realizacja wniosków przez Starostę Powiatu Gryfickiego 22
5.2. Realizacja przez Ministra Edukacji i Nauki zadań z zakresu funkcjonowania Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych 23
5.3. Przygotowanie Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych do realizacji zadań opiekuńczych i wychowawczych, w tym zapewnienia bezpieczeństwa i poszanowania godności 28
5.4. Realizacja przez Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze zadań opiekuńczych i wychowawczych 45
5.5. Monitorowanie przez Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze skuteczności realizowanych zadań opiekuńczych i wychowawczych 64
5.6. Podejmowanie przez Starostę Powiatu Gryfickiego zadań zapewniających realizację zadań opiekuńczych i wychowawczych przez Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rewalu 67

6. ZAŁĄCZNIKI 69

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe 69
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych 84
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności 97
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli 100
6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli 101
6.6. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra 105

Zdjęcie na okładce:
©chartphoto – stock.adobe.com

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

IPE-T	Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny.
IPU	Indywidualny Program Usamodzielnienia.
KRK	Krajowy Rejestr Karny prowadzony przez Ministra Sprawiedliwości, w którym gromadzi się dane o osobach m.in. o nieletnich, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub wychowawczo-lecznicze albo którym wymierzono karę na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich[1].
MEiN	Ministerstwo Edukacji i Nauki, wcześniej Ministerstwo Edukacji Narodowej
Minister EiN	Minister Edukacji i Nauki, wcześniej Minister Edukacji Narodowej
MOW/ ośrodek/placówka	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji – podmiot kierujący nieletnich do MOW; publiczna placówka doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym, której organem prowadzącym jest Minister EiN.
SIO	System Informacji Oświatowej – centralny zbiór danych, prowadzony przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, w skład którego wchodzą m.in. zbiory danych o uczniach.
niedostosowanie społeczne	Nieumiejętność dostosowania się jednostki do wymagań grupy społecznej; nieuznawanie i nierealizowanie przez jednostkę powszechnie akceptowanych w danej społeczności norm i wzorów zachowań[2]; typowymi objawami niedostosowania społecznego są: nadużywanie alkoholu, uzależnienie lekowe, toksykomania, samobójstwa, prostytucja, ucieczki z domu, wagary, pasożytnictwo społeczne, uczestnictwo w gangach podkulturowych, notoryczne kłamstwa, werbalna agresja (wulgarność), lenistwo szkolne, nieprzestrzeganie przepisów szkoły, zaburzenia koncentracji uwagi, lękliwość, wzmożone konflikty z nauczycielami lub rówieśnikami.
nieletni	Według ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich osoba: – do 18. roku życia – w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji, – od 13. do 17. roku życia – w zakresie postępowania w sprawach o czyny karalne, – nie dłużej niż do ukończenia 21. roku życia – w zakresie wykonywania środków wychowawczych lub poprawczych.
resocjalizacja	Działania wychowawcze zmierzające do przywrócenia ludziom społecznie niedostosowanym prawidłowego kontaktu ze społeczeństwem[3].
rozporządzenie MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach[4].
rozporządzenie MEN w sprawie MOW	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania[5].

[1] Dz. U. z 2018 r. poz. 969.

[2] Definicja wg encyklopedii PWN.

[3] Definicja wg słownika języka polskiego PWN.

[4] Dz. U. z 2020 r. poz. 1604.

[5] Dz. U. poz. 1606, ze zm.

rozporządzenie MEN w sprawie prowadzenia dokumentacji	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji[6].
rozporządzenie MEN w sprawie kwalifikacji nauczycieli	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli[7].
rozporządzenie MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym[8].
rozporządzenie MEN w sprawie pobytu w MOW	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym[9].
rozporządzenie MEN w sprawie wymagań wobec placówek	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek[10].
rozporządzenie MPiPS w sprawie pomocy na usamodzielnienie	Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie[11].
ustawa o NIK	Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli[12].
ustawa Prawo budowlane	Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane[13].
ustawa Prawo oświatowe	Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe[14].

[6] Dz. U. poz. 1646, ze zm.

[7] Dz. U. z 2020 r. poz. 1289.

[8] Dz. U. z 2020 r. poz. 1309.

[9] Dz. U. Nr 296, poz. 1755, ze zm.

[10] Dz. U. z 2020 r. poz. 2198.

[11] Dz. U. poz. 954.

[12] Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, ze zm.

[13] Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, ze zm.

[14] Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, ze zm.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy młodzieżowe ośrodki wychowawcze prawidłowo realizują zadania opiekuńcze i wychowawcze wobec swoich wychowanków?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy działania podjęte przez Ministra EiN oraz Starostę Powiatu Gryfickiego zapewniły realizację wniosków sformułowanych w wyniku kontroli P/17/099?
2. Czy Minister EiN prawidłowo realizował zadania z zakresu funkcjonowania MOW i czy ich realizacja przyczyniła się do poprawy realizacji przez MOW zadań opiekuńczych i wychowawczych?
3. Czy MOW były przygotowane do realizacji zadań opiekuńczych i wychowawczych, w tym zapewnienia bezpieczeństwa i poszanowania godności?
4. Czy realizacja przez MOW zadań opiekuńczych i wychowawczych zapewniła przygotowanie wychowanków do samodzielnego i odpowiedzialnego życia po opuszczeniu ośrodka?
5. Czy MOW monitorował skuteczność realizowanych zadań opiekuńczych i wychowawczych?
6. Czy działania podejmowane przez Starostę Powiatu Gryfickiego zapewniały realizację zadań opiekuńczych i wychowawczych przez MOW w Rewalu?

Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze są prowadzone dla dzieci i młodzieży:

a) niedostosowanych społecznie wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji – jako resocjalizacyjno-wychowawcze,
b) niedostosowanych społecznie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji – jako resocjalizacyjno-rewalidacyjne.

Do zadań MOW należy eliminowanie przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do samodzielnego i odpowiedzialnego życia po opuszczeniu ośrodka, zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Umieszczenie nieletniego w MOW jest jednym ze środków wychowawczych, orzekanych przez sąd rodzinny, jeżeli inne oddziaływania resocjalizacyjne nie przynoszą efektów. Stosowany jest głównie wobec nieletnich wykazujących następujące przejawy demoralizacji: naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, członkostwo w grupach przestępczych.

W latach 2015–2018 wobec nieletnich wydawano corocznie powyżej 23 tys. prawomocnych orzeczeń, z których ponad 70% dotyczyło chłopców. Większość z nich (od 54,4% w 2015 r. do 59,6% w 2018 r.) związana była z demoralizacją nieletnich. Pozostałe orzeczenia związane były z popełnieniem przez nieletnich czynów karalnych[15]. Spośród ww. 23 tys. orzeczeń w ok. 4,8% (1,1 tys. średniorocznie) orzekano umieszczenie nieletniego w MOW.

Na 30 września 2020 r.:

a) w Polsce funkcjonowały 94 MOW (o jeden mniej niż na dzień 30 września 2017 r.), w tym:
   – 68 publicznych (72,3%), z tego 54 resocjalizacyjno-wychowawcze i 14 resocjalizacyjno-rewalidacyjne,
   – 26 niepublicznych (27,7%), z tego 21 resocjalizacyjno-wychowawczych i pięć resocjalizacyjno-rewalidacyjne;
b) wszystkie placówki dysponowały łącznie 5057 miejscami (o 714 mniej niż na 30 września 2017 r.), w tym:
   – 3856 w publicznych ośrodkach (76,3% ogółu miejsc),
   – 1201 w niepublicznych ośrodkach (23,7% ogółu miejsc).

Nieletni, wobec którego sąd rodzinny orzekł o umieszczeniu w MOW, kierowany jest do ośrodka wskazanego przez ORE przez starostę właściwego ze względu na miejsce zamieszkania nieletniego, a w przypadku braku

[15] Na podstawie danych Wydziału Statystycznej Informacji Zarządczej Departamentu Strategii i Funduszy Europejskich w Ministerstwie Sprawiedliwości. Na 30 sierpnia 2021 r. brak danych za lata 2019–2020.

Jednostki kontrolowane

– Ministerstwo Edukacji i Nauki,

–14 publicznych MOW,

– jedno Starostwo Powiatowe

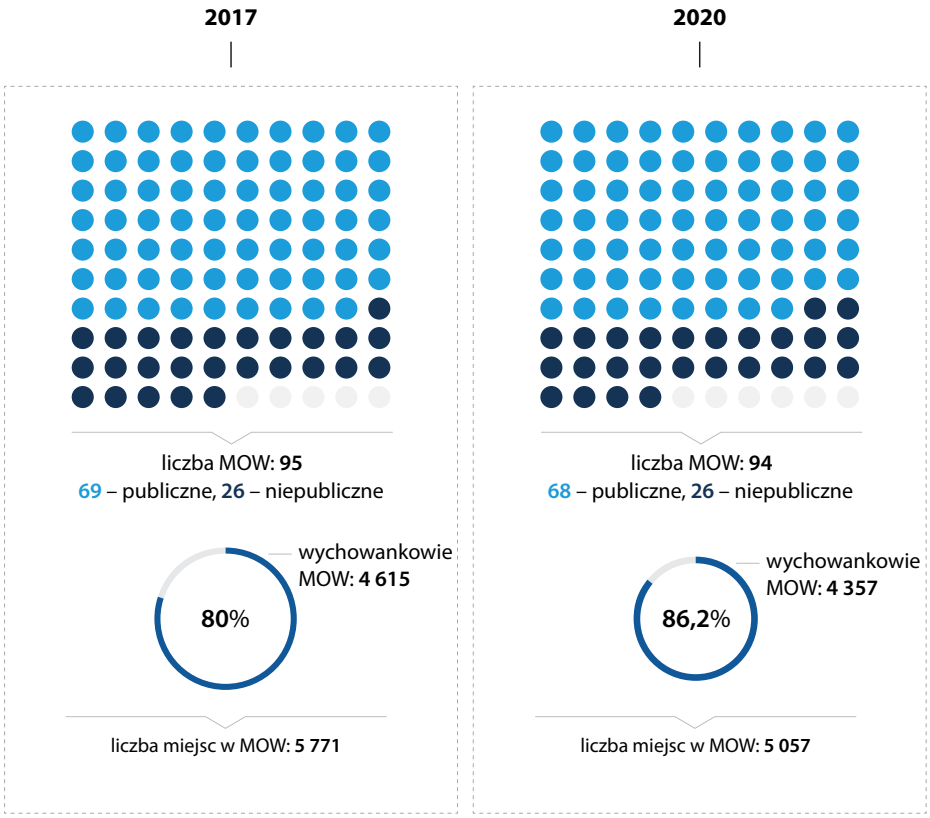
Okres objęty kontrolą

2018–2021 (do 31.03.), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem oraz później, do dnia zakończenia kontroli.

miejsca zamieszkania – starostę właściwego ze względu na miejsce pobytu. Współpraca MOW z wymienionymi instytucjami ma miejsce zarówno na etapie kierowania, jak i przyjmowania nieletnich, a także przenoszenia lub skreślania ich z ewidencji ośrodków.

Na 30 września 2020 r. łączna liczba wychowanków w MOW wynosiła 4357 (o 258 mniej niż na 30 września 2017 r.), co stanowiło 86,2% miejsc jakimi na ten dzień dysponowały wszystkie ośrodki. Poziom wykorzystania miejsc w MOW publicznych wynosił 84,7%, a w niepublicznych 90,8%.

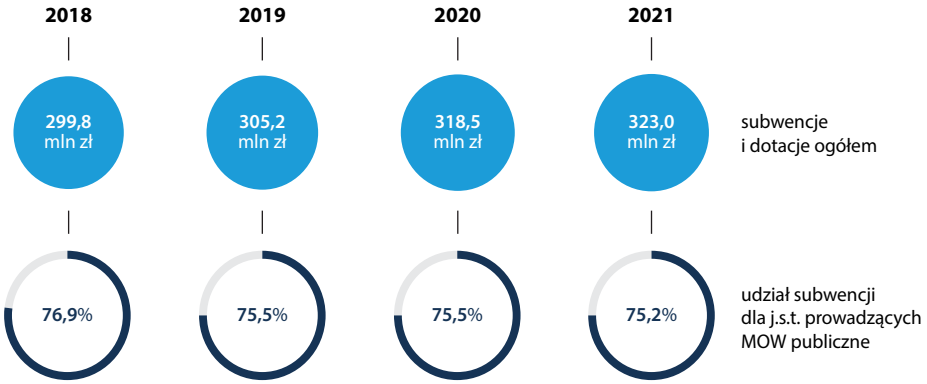
Infografika nr 1
Porównanie danych dotyczących MOW na 30 września 2017 i 2020 r.

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych z Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Finansowanie działalności MOW oraz szkół funkcjonujących przy nich w przypadku ośrodków publicznych realizowane jest w ramach części oświatowej subwencji ogólnej przekazywanej organowi prowadzącemu, natomiast w przypadku ośrodków niepublicznych w ramach dotacji dla podmiotu prowadzącego. W latach 2018–2021 łączna kwota środków przekazywana do organów prowadzących MOW sukcesywnie wzrastała – z 299,8 mln zł w 2018 r. do 323 mln zł w 2021 r. W środkach tych udział subwencji dla organów prowadzących ośrodki publiczne w poszczególnych latach wynosił od 75,2% do 75,9%.

Infografika nr 2
Środki z budżetu państwa na funkcjonowanie MOW

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych z Ministerstwa Edukacji i Nauki.

W 2017 r. NIK przeprowadziła w MOW kontrolę P/17/099 „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych”[16]. W jej wyniku ustalono m.in., że: z powodu braku ośrodków wyspecjalizowanych w rozwiązywaniu specyficznych dysfunkcji wychowanków do wszystkich MOW trafiali nieletni o różnym stopniu zdemoralizowania, poziomie agresji, czy wymagający terapii uzależnień; w większości skontrolowanych ośrodków brakowało adekwatnej do potrzeb wychowanków opieki psychologiczno-pedagogicznej; IPE-T nie zawierały m.in. informacji na temat długofalowej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, systemowego doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz działań wspierających opiekunów wychowanka; przekroczenia dopuszczalnej liczby wychowanków w grupach wychowawczych oraz uczniów w oddziałach szkolnych w większości MOW; system pomocy dla usamodzielniających się wychowanków, świadczony w ramach IPU nie przynosił zakładanych efektów; skontrolowane ośrodki dysponowały odpowiednią do potrzeb bazą lokalową, a zatrudniona kadra pedagogiczna w większości posiadała wymagane kwalifikacje. Około 30% spośród objętych badaniem byłych wychowanków MOW (którzy skontrolowane ośrodki opuścili w latach 2012–2016) wchodziło w konflikt z prawem, przy czym z upływem lat, licząc od czasu opuszczenia MOW, odsetek ten wzrastał do 60% (dla wychowanków, którzy MOW opuścili 2012). Niemal połowa nieletnich objętych próbą badawczą trafiła do MOW dopiero po upływie 5–7 miesięcy, a w skrajnych przypadkach nawet po ponad dwóch latach, od postanowienia sądu o umieszczeniu ich w MOW. Skontrolowane ośrodki nie dysponowały informacjami czy byli podopieczni podejmowali naukę lub pracę, popadali w konflikt z prawem, realizowali IPU.

[16] Informacja o wynikach kontroli działalności resocjalizacyjnej młodzieżowych ośrodków wychowawczych (LSZ.410.004.00.2017; nr ewid. 153/2017/P/17/099/LSZ) z 2017 r. dostępna pod adresem: https://www.nik.gov.pl/kontrole/wyniki-kontroli-nikpobierz,lsz~p_17_099_20170130123936 1485779976~01,typ,kk.pdf

WPROWADZENIE

W wyniku przeprowadzonej ww. kontroli, w celu zapewnienia wychowankom właściwej pomocy gwarantującej skuteczną resocjalizację, a także poprawę bezpieczeństwa w MOW Najwyższa Izba Kontroli wniosła o podjęcie przez Ministra Edukacji Narodowej działań mających na celu:

- wyspecjalizowanie, kilkunastu w skali kraju, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, z uwzględnieniem podziału na placówki przeznaczone dla wychowanków wymagających: przeprowadzenia terapii w zakresie uzależnień, opieki w związku z ciążą i macierzyństwem oraz wzmożonego nadzoru ze względu na zachowania agresywne;
- przygotowanie i wdrożenie, w porozumieniu z innymi organami władzy, rozwiązań umożliwiających pracownikom MOW przeprowadzanie, w uzasadnionych zachowaniem wychowanka przypadkach, kontroli jego rzeczy osobistych oraz wstępnych testów na zawartość alkoholu lub środków odurzających, za zgodą wychowanka i po wcześniejszym wyrażeniu zgody przez opiekunów prawnych;
- wypracowanie standardów postępowania dla osób pełniących rolę opiekuna usamodzielnienia oraz możliwości weryfikacji wykonywanych przez nie zadań;
- zwiększenie bezpieczeństwa nieletnich oraz ich opiekunów podczas wykonywania czynności konwojowych przez pracowników MOW.

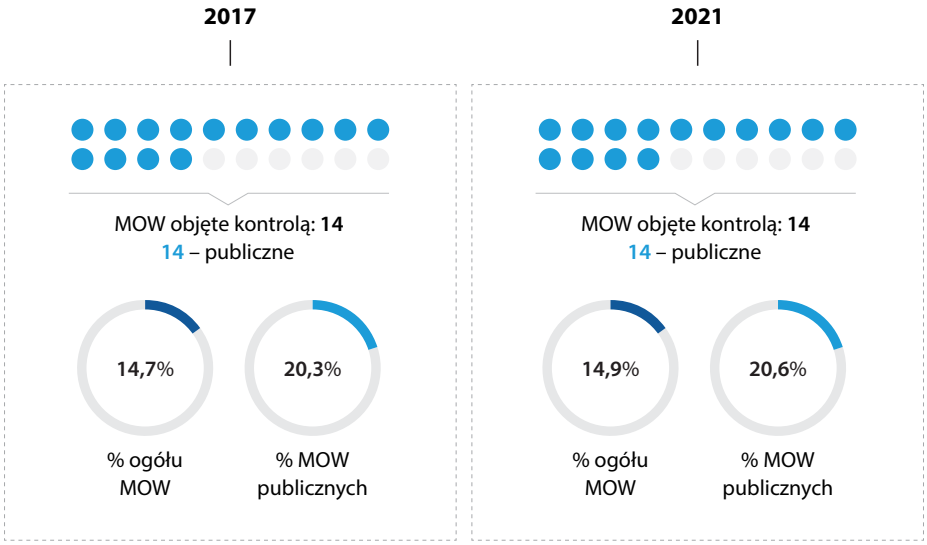
Zawnioskowano także o wszczęcie przez Ministra Edukacji Narodowej inicjatywy zmiany prawa w zakresie umożliwienia dyrektorom MOW składania wniosku o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wychowanka, tj. rozszerzenie w § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych[17], katalogu osób wnioskujących o wydanie orzeczenia o dyrektora MOW.

W 2021 r. kontrolą objęto:

- 14 jednostek, które były objęte kontrolą P/17/099, tj. 13 MOW i jedno starostwo powiatowe,
- jeden MOW, który był objęty kontrolą doraźną R/16/066/LSZ,
- Ministerstwo EiN, do którego w wyniku kontroli P/17/099 skierowano cztery wnioski systemowe oraz jeden wniosek *de lege ferenda*.

[17] Dz. U. poz. 1743.

Infografika nr 3
MOW objęte kontrolą – liczby

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych z Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Infografika nr 4
MOW objęte kontrolą – mapa

Źródło: opracowanie własne NIK.

2. OCENA OGÓLNA

Nieprawidłowe realizowanie zadań przez MOW

Realizowane w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych zajęcia i programy, mające przygotować wychowanków do samodzielnego życia, zgodnego z obowiązującymi normami prawnymi i społecznymi, miały niską skuteczność. Wpływ na to miało m.in. nieprzygotowanie części ośrodków do realizacji zadań opiekuńczych i wychowawczych, a także niezrealizowanie wniosków sformułowanych po kontroli przeprowadzonej w 2017 r. Z porównania wyników kontroli z 2021 r. z wynikami poprzedniej kontroli wynika, że zwiększył się odsetek byłych wychowanków, którzy po opuszczeniu ośrodków weszli w konflikt z prawem. Jednocześnie zwiększył się też odsetek byłych wychowanków, którzy po opuszczeniu ośrodków podjęli naukę lub pracę.

W części ośrodków dochodziło do aktów przemocy, które w skrajnych przypadkach prowadziły do wstrzymywania kierowania do nich nieletnich. Większość skreśleń wychowanków z ewidencji poszczególnych Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych wynikała z ich długotrwałej nieobecności spowodowanej ucieczką bądź brakiem powrotu z przepustki/urlopu. Jedynie niespełna 3,5% skreśleń, dotyczyło wychowanków, którzy proces resocjalizacji ukończyli przed uzyskaniem pełnoletniości.

Sporządzone Indywidualne Programy Edukacyjno-Terapeutyczne zostały wprawdzie zindywidualizowane, jednak prawie 30% z nich nie zawierała jednoznacznie zwymiarowanego zakresu pomocy, jakiej należy udzielić wychowankowi lub wszystkich wymaganych elementów. Wystąpiły także przypadki niesporządzania takich programów przez kilka miesięcy.

Nie wszystkie skontrolowane ośrodki przykładały należytą wagę do zapewnienia wychowankom bezpiecznych warunków pobytu. W ramach monitorowania skuteczności podejmowanych działań, przeprowadzano, i na ogół rzetelnie dokumentowano, wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanków. Dokonywano również oceny efektów podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz przeprowadzano ankietowe badanie poziomu bezpieczeństwa wychowanków. Uwagi co do rzetelności dokonywanych ocen, formułowanych wniosków i podejmowanych w ich wyniku działań można mieć do trzech skontrolowanych placówek, w związku z potwierdzonymi przypadkami występowania wśród ich wychowanków przemocy.

Minister Edukacji i Nauki tworzył warunki do podnoszenia poziomu jakości kształcenia i wychowania w MOW oraz zapewnienia w nich bezpieczeństwa, jednak działania w tym zakresie nie były poprzedzone analizami m.in. w zakresie efektów podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Nie zostały również podjęte działania w celu realizacji wniosku *de lege ferenda*, który miał umożliwić dyrektorowi placówki wnioskowanie o wydanie dla wychowanka orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. W dalszym ciągu brak jest specjalizacji Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych, konsekwencją czego było kierowanie do tej samej placówki nieletnich o różnym stopniu zdemoralizowania, a także wykazujących różne potrzeby opiekuńczo-wychowawcze.

Natomiast Starosta Powiatu Gryfickiego w wyniku realizacji wniosków skierowanych do niego po kontroli z 2017 r. m.in. zaprzestał wynajmowania obiektów MOW w Rewalu w okresie letnim podmiotom zewnętrznym.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Efekty realizowanych zadań

W każdym z kontrolowanych MOW zapewniono realizację zajęć resocjalizacyjnych i profilaktyczno-wychowawczych, w tym terapeutycznych, a także sportowych, turystycznych, rekreacyjnych i kulturalno-oświatowych. Nie wyeliminowało to jednak głównych przyczyn skreśleń wychowanków z ewidencji MOW, tj. ucieczek, braku powrotu z przepustek, przeniesień do innych ośrodków z przyczyn wychowawczych, które łącznie stanowiły 42,3% wszystkich skreśleń. Natomiast opuszczenie ośrodka w wyniku zakończenia procesu resocjalizacji przed ukończeniem 18. roku życia dotyczyło jedynie 3,4% wychowanków. [str. 51, 55]

Dokumentacja zajęć

Przeprowadzone przez kuratorów oświaty, na zlecenie NIK, kontrole w zakresie prawidłowości dokumentowania przeprowadzonych zajęć wychowawczych, zajęć dydaktycznych, a także zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej wykazały przypadki nierzetelnego prowadzenia wymaganej dokumentacji w połowie skontrolowanych MOW. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły każdego rodzaju dokumentacji, do prowadzenia której ośrodki są zobowiązane. [str. 53]

Konsekwencje braku specjalizacji MOW

Kontrole w poszczególnych ośrodkach wykazały m.in., że do tej samej placówki kierowani byli nieletni o bardzo różnym stopniu zdemoralizowania, a także o zróżnicowanych potrzebach wychowawczych (np. w związku z: nierealizowaniem obowiązku szkolnego, wykazywaniem względem innych osób dużej agresji werbalnej i fizycznej, uzależnieniem od alkoholu lub środków odurzających, dopuszczaniem się kradzieży z włamaniem, bójek i rozbojów, wchodzeniem w kontakty ze światem przestępczym). Prowadziło to do aktów agresji, przemocy zarówno fizycznej jak i psychicznej, a finalnie do porażki całego systemu wychowawczego w części ośrodków.

Potwierdzane w ostatnim czasie w części MOW akty agresji i przemocy, zarówno rówieśniczej, jak i ze strony wychowawców wobec wychowanków, mające miejsce w niektórych MOW, świadczyły o niezapewnianiu wychowankom bezpiecznych warunków pobytu, co w konsekwencji skutkowało wstrzymaniem kierowania nowych wychowanków do trzech ośrodków (z 14 skontrolowanych[18]). W przypadku jednej placówki, do dnia zakończenia czynności kontrolnych NIK, warunki nie uległy poprawie, a skierowania do ośrodka nie zostały przywrócone.

Pozytywną próbą rozwiązania tej sytuacji powinno być powołanie, po wejściu w życie nowych przepisów dotyczących wspierania i resocjalizacji nieletnich, okręgowych ośrodków wychowawczych. [str. 46, 57]

Z uwagi na ograniczenie przez MEiN katalogu zdarzeń nadzwyczajnych do czterech sytuacji, tj. zgon nieletniego, samobójstwo nieletniego, zgwałcenie nieletniego, pobicie skutkujące ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu, a także na zróżnicowany katalog innych zdarzeń dokumentowanych w poszczególnych MOW nie jest możliwe dokonanie jednoznacznej oceny bezpieczeństwa w tych ośrodkach. [str. 54]

[18] W skali kraju wstrzymanie skierowań dotyczyło sześciu MOW (pięciu publicznych).

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Nierespektowanie norm prawnych

Na podstawie informacji pozyskanych z Krajowego Rejestru Karnego, ustalono, że obowiązujące normy prawne naruszyło 76 byłych wychowanków MOW, spośród 336 objętych badaniem (tj. 22,6%), co zostało potwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu. Dotyczyło to skreślonych z ewidencji ośrodków w latach 2018–2020. [str. 60]

Podejmowanie nauki, pracy, realizacji IPU

Według danych z Systemu Informacji Oświatowej oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych niespełna 55% z byłych wychowanków MOW objętych badaniem podejmowało naukę lub pracę. Natomiast próbę realizacji Indywidualnych Programów Usamodzielniania podjęło 62,2%.[str. 61, 62, 63]

Sporządzanie IPE-T

We wszystkich skontrolowanych ośrodkach IPE-T zostały zindywidualizowane i w większości przypadków były modyfikowane, jednak prawie 30% sporządzonych dokumentów nie zawierało wszystkich wymaganych elementów, w tym jednoznacznie zwymiarowanego zakresu pomocy jakiej należy udzielić wychowankowi. Niejednokrotnie występowały też przypadki nieterminowego opracowania IPE-T lub jego sporządzenia dopiero po kilkumiesięcznym pobycie wychowanka w MOW, co wynikało m.in. z nieokreślenia w powszechnie obowiązujących przepisach terminu na opracowanie IPE-T od dnia przyjęcia wychowanka do ośrodka.

Rozporządzenie MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie określa jedynie dwa terminy na opracowanie IPE-T, tj. do 30 września roku szkolnego, w którym uczeń rozpoczyna od początku roku szkolnego realizowanie kształcenie w ośrodku albo 30 dni od dnia złożenia w ośrodku orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Z uwagi na specyfikę pracy MOW, większość wychowanków nie rozpoczyna pobytu w ośrodku z początkiem roku szkolnego (wychowankowie przyjmowani są przez cały rok kalendarzowy), wielu też przyjmowanych jest bez orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (do MOW orzeczenie to dostarczane jest dopiero po kilku tygodniach lub miesiącach). Wobec powyższego, w ocenie NIK, niezbędne jest wprowadzenie dodatkowego terminu, określającego czas na opracowanie IPE-T, liczonego od dnia przyjęcia wychowanka do MOW. [str. 46, 49, 50]

Dokumentowanie dokonywanych ocen

W większości ze skontrolowanych MOW dokumentowano przeprowadzane dwa razy do roku wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanków, jednak w czterech na podstawie nierzetelnie prowadzonej dokumentacji nie można było jednoznacznie ustalić, czy oceny te przeprowadzane były dwa razy do roku i obejmowały wymagany zakres. [str. 64]

Oceny efektów podejmowanych działań

Wnioski formułowane w wyniku dokonywanych w poszczególnych MOW ocen efektów podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, a także w wyniku analiz ankietowych badań poziomu bezpieczeństwa wychowanków, nie zawsze były wystarczające. W trzech placówkach (z 14 skontrolowanych) kontrole kuratorów oświaty wykazały sytuacje świadczące o braku zapewnienia wychowankom bezpieczeństwa, co skutkowało wstrzymaniem skierowań do nich nowych wychowanków. [str. 65]

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga

W siedmiu placówkach opieki psychologiczno-pedagogicznej nie zapewniono w wymiarze adekwatnym do liczby wychowanków. W okresach gdy ich liczba była większa niż 36, zwiększenia tygodniowego wymiaru czasy pracy psychologa lub pedagoga nie dokonywano w ogóle lub dokonywano w zbyt małym zakresie. [str. 33]

Kontrole z ustawy Prawo budowlane oraz wymagania ppoż

Nie we wszystkich MOW przykładano należytą wagę do corocznego przeprowadzania kontroli obiektów, a także do właściwego zabezpieczenia przeciwpożarowego. Nieprzeprowadzenie części wymaganych kontroli, wynikających z ustawy Prawo budowlane, stwierdzono w dwóch ośrodkach, a niespełnienie części wymagań z zakresu bezpieczeństwa pożarowego w sześciu. [str. 34, 35]

Wymagania z zakresu bezpieczeństwa i higieny oraz mieszkalne

Na 14 ośrodków objętych kontrolą w pięciu stwierdzono niespełnienie części wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, a w trzech warunków mieszkalnych określonych w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW. [str. 36, 39]

Brak analiz m.in. w zakresie oceny efektów działań w MOW

Realizując zadania dotyczące funkcjonowania ośrodków MEiN tworzyło i określało warunki do ich prawidłowego funkcjonowania. Pracownicy MEiN uczestniczyli także w pracach nad projektem nowej ustawy o nieletnich, w której miało zostać ujętych część z rozwiązań, o które NIK wnioskowała po kontroli z 2017 r. Działania w tym zakresie nie były jednak poprzedzone analizami dotyczącymi: okresu jaki upływa pomiędzy orzeczeniem sądu a rozpoczęciem pobytu nieletniego w MOW; ocen efektów podejmowanych działań, w szczególności dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; wyników badań poziomu bezpieczeństwa poszczególnych wychowanków; losów wychowanków po opuszczeniu ośrodków. [str. 23, 24]

Zatrudnianie w MOW psychologów i pedagogów

Minister EiN nie podejmował również działań mających na celu ustalenie czy w poszczególnych MOW opieka psychologiczno-pedagogiczna sprawowana jest w wymiarze godzin adekwatnym do liczby wychowanków, w szczególności gdy liczba wychowanków MOW jest większa od 36. [str. 24]

Monitorowanie MOW przez kuratorów oświaty

W latach szkolnych okresu objętego kontrolą poszczególni kuratorzy oświaty sprawowali nadzór pedagogiczny nad funkcjonowaniem MOW, m.in. poprzez przeprowadzanie ewaluacji problemowych. Monitorowali także zapewnienie wychowankom bezpiecznych warunków pobytu. W związku ze stwierdzonymi przypadkami niezapewnienia wychowankom bezpieczeństwa, kuratorzy zawnioskowali do Ministra EiN o wstrzymanie skierowań nowych wychowanków do sześciu MOW. [str. 25]

Brak realizacji wszystkich wniosków systemowych

Część z rozwiązań, o które w 2017 r., w wyniku kontroli P/17/099 „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych", wnioskowała NIK, zostało ujętych w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r. Projekt ten, z uwagi na zakończenie poprzedniej kadencji Sejmu, nie został poddany procedowaniu w Sejmie. Przyjęte w przedmiotowym projekcie nowe rozwiązania, takie jak, skierowanie nieletniego do ośrodka wychowawczo-adaptacyjnego (okręgowego ośrodka wychowawczego), przepisy dotyczące tworzenia domów dla nieletnich w ciąży i matek z dziećmi, przeprowadzania kontroli rzeczy osobistych wychowanka oraz przepro-

wadzania badań na obecność alkoholu i innych środków odurzających w organizmie nieletniego, znalazły się także w nowym projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 2021 r.[19] Pomimo niezakończenia prac nad projektem ustawy o nieletnich z 2019 r., Minister EiN nie zaproponował innych rozwiązań, które mogłyby zastąpić proponowane rozwiązania ustawowe.

W pozostałym zakresie, tj. zwiększenia bezpieczeństwa nieletnich oraz ich opiekunów podczas wykonywania czynności konwojowych (przewożenia) przez pracowników MOW oraz określenia standardów postępowania pracowników ośrodków pełniących funkcję opiekuna usamodzielnienia wychowanka, brak było działań MEiN w celu realizacji wniosków systemowych NIK.

NIK podtrzymuje stanowisko, że zrealizowanie dwóch powyższych wniosków byłoby zasadne. Wniosek o podjęcie działań w celu zwiększenia bezpieczeństwa nieletnich oraz ich opiekunów podczas przewożenia wychowanków przez pracowników MOW miał na celu wypracowanie, w oparciu o doświadczenia poszczególnych MOW, wytycznych/standardów/dobrych praktyk w tym zakresie, które ograniczałyby do minimum podejmowanie przez nieletnich zachowań skutkujących zagrożeniem dla życia i zdrowia ich samych oraz ich opiekunów. Natomiast wniosek o wypracowanie standardów postępowania dla osób pełniących rolę opiekuna usamodzielnienia miał na celu przede wszystkim wyeliminowanie sytuacji, w których pracownik MOW zostawał opiekunem usamodzielnienia wyłącznie do zakończenia pobytu wychowanka w MOW, a później nie interesował się jego dalszym losem. Skutkowało to brakiem wiedzy dotychczasowego opiekuna, czy usamodzielniany wychowanek zgłosił się do PCPR w celu realizacji programu usamodzielnienia, a także, czy ma ustanowionego nowego opiekuna lub potrzebowałby pomocy dotychczasowego opiekuna. [str. 19]

Brak działań MEiN w celu realizacji wniosku *de lege ferenda*

Nie podjęto także działań w celu realizacji sformułowanego po kontroli P/17/099 wniosku *de lege ferenda.* NIK wnosiła o wszczęcie inicjatywy zmiany prawa w zakresie umożliwienia dyrektorom MOW składania wniosku o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wychowanka.

NIK podkreśla, że brak orzeczenia w znaczący sposób utrudniał i utrudnia pracownikom MOW wypełnienie obowiązku rzetelnego opracowania IPE-T, a brak możliwości złożenia wniosku o jego opracowanie, przy braku współpracy ze strony opiekunów wychowanka, niejednokrotnie bardzo opóźniał termin uzyskania orzeczenia, a w skrajnych przypadkach, skutkował nieuzyskaniem przedmiotowego orzeczenia dla wychowanka. Jednak z uwagi na projektowane zmiany, w wyniku których dla wychowanka MOW nie będzie wydawane orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, a także coraz lepiej wykonywany przez ośrodki obowiązek opracowania IPE-T, także w sytuacji gdy wychowanek nie dysponuje orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, NIK nie formułuje ponownego wniosku w tym zakresie. [str. 22]

[19] Wniosek o wpis projektu do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów wysłany do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów 5 maja 2021 r. Według stanu na 22 września 2021 r. projekt był na etapie opiniowania.

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wychowanków

W placówkach nadal występowały problemy z uzyskiwaniem orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego dla przebywających w nich wychowanków. Wynikało to z braku współpracy ze strony rodziców/opiekunów prawnych (zarówno w sytuacji potrzeby dostarczenia do MOW orzeczenia już wydanego, jak i w sytuacji konieczności złożenia wniosku o wydanie pierwszego lub kolejnego orzeczenia). Prowadziło to do sytuacji wielomiesięcznego funkcjonowania nieletnich w MOW bez rzetelnie opracowanych IPE-T. Przyczyną powyższego był brak uprawnień dyrektora MOW do wnioskowania o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego dla wychowanków. [str. 50]

Problemy wynikające z nieuwzględnienia rekomendacji NIK

Wobec braku ogólnie obowiązujących przepisów bądź wytycznych w zakresie przewożenia wychowanków, większość ze skontrolowanych MOW opracowała w tym zakresie wewnętrzne procedury. Pomimo tego podczas przewożenia dochodziło do sytuacji, w których zagrożone było życie bądź zdrowie ich opiekunów, a także do ucieczek wychowanków.

Pracownicy MOW, którzy na etapie opracowywania przez wychowanków IPU podejmowali się sprawowania funkcji opiekuna usamodzielnienia, nie zawsze posiadali wiedzę o dalszych losach tych wychowanków, w tym czy został ustanowiony dla nich nowy opiekun usamodzielnienia. Wiedza o sytuacji części z nich pozyskana została nieformalnie i jako taka nie mogła być wykorzystana w oficjalnej pracy MOW. [str. 42, 65]

Problemy z monitorowaniem losów byłych wychowanków

Większość z kontrolowanych MOW podejmowała działania w zakresie monitorowania losów byłych wychowanków, a pozyskane informacje były analizowane i wykorzystywane w dalszej pracy placówek. Jednak dwa ośrodki w ostatnich latach mocno ograniczyły działania w tym zakresie w związku z wejściem w życie przepisów RODO[20]. [str. 66]

Realizacja wniosków z 2017 r. przez Starostę Powiatu Gryfickiego

Starostwo Powiatowe w Gryficach podjęło działania w celu realizacji wniosków skierowanych po kontroli P/17/099 do Starosty Powiatu Gryfickiego, a dotyczących funkcjonowania MOW w Rewalu. W ich wyniku m.in. zaprzestano wynajmowania obiektów ośrodka podmiotom zewnętrznym w miesiącach wakacyjnych, zapewniono opiekę psychologiczno-pedagogiczną w wymiarze adekwatnym do liczby wychowanków przebywających w ośrodku, utworzono pokój dla chorych, zorganizowano miejsca do samodzielnego przygotowywania posiłków przez wychowanków, teren ośrodka ogrodzono siatką. Nieskuteczne okazały się działania mające zapewnić przeprowadzanie kontroli obiektów MOW w terminach wynikających z ustawy Prawo budowlane. [str. 22]

Działania dotyczące MOW w okresie pandemii COVID-19

W okresie pandemii COVID-19 MEiN podejmowało działania mające zapewnić ciągłość pracy, zarówno MOW, szkół, jak i innych placówek, m.in. poprzez przekazywanie rekomendacji. Jednak wytyczne, o które wnioskowano od początku okresu pandemii, Ministerstwo Edukacji Narodowej przedstawiło dopiero w sierpniu 2020 r. [str. 27]

[20] Tj. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych, w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L119 z 4.05.2016, str. 1, ze zm.).

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Szczepienia kadry pedagogicznej

Pomimo zgłaszania i występowania wielu problemów w funkcjonowaniu MOW w okresie pandemii COVID-19, w marcu 2021 r. do szczepień w ramach Narodowego Programu Szczepień przeznaczonych dla kadry pedagogicznej zgłosiło się niewiele ponad 50% pracowników pedagogicznych skontrolowanych MOW. Do końca kwietnia 2021 r. ponad 90% spośród nich była już zaszczepiona. [str. 45]

4. WNIOSKI

Biorąc pod uwagę wyniki przedmiotowej kontroli, a także rozwiązania proponowane w projekcie nowej ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 2021 r., należy stwierdzić że część z wniosków sformułowanych w 2017 r. pozostaje nadal aktualnych. W związku z powyższym Najwyższa Izba Kontroli uznaje za niezbędne podjęcie działań w celu:

Minister Edukacji i Nauki

- wypracowania standardów w zakresie przewożenia wychowanków przez pracowników MOW, w celu zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich osób biorących udział w przewożeniu nieletnich, tj. niezrealizowanego wniosku z 2017 r.;
- wypracowania standardów postępowania dla pracowników MOW pełniących rolę opiekuna usamodzielnienia, do czasu otrzymania potwierdzonej informacji o przejęciu funkcji opiekuna usamodzielnienia przez inną osobę, tj. niezrealizowanego wniosku z 2017 r.;
- wypracowania standardów postępowania pracowników MOW w zakresie pozyskiwania informacji o losach wychowanków, którzy opuścili MOW, w celu możliwości monitorowania, analizowania i weryfikowania efektów działań podejmowanych przez ośrodek, a w konsekwencji modyfikowania prowadzonych działań.

Wniosek *de lege ferenda*

Najwyższa Izba Kontroli wnosi o podjęcie przez Ministra Edukacji i Nauki działań zmierzających do zmiany rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym[21] w zakresie określenia w § 6 ust. 5 ww. rozporządzenia dodatkowego terminu określającego czas na opracowanie Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego liczonego od dnia przyjęcia wychowanka do ośrodka. Rozporządzenie MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie określa jedynie dwa terminy na opracowanie IPE-T, tj. do 30 września roku szkolnego, w którym uczeń rozpoczyna od początku roku szkolnego realizowanie kształcenie w ośrodku albo 30 dni od dnia złożenia w ośrodku orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Z uwagi na specyfikę pracy MOW, większość wychowanków nie rozpoczyna pobytu w ośrodku z początkiem roku szkolnego (wychowankowie przyjmowani są przez cały rok kalendarzowy), wielu też przyjmowanych jest bez orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (do MOW orzeczenie to dostarczane jest dopiero po kilku tygodniach lub miesiącach). Wobec powyższego, w ocenie NIK, niezbędne jest wprowadzenie dodatkowego terminu, określającego czas na opracowanie IPE-T, liczonego od dnia przyjęcia wychowanka do MOW.

Dyrektorzy MOW

- zapewnienia opieki psychologiczno-pedagogicznej w tygodniowym wymiarze godzin adekwatnym do potrzeb i liczby wychowanków, który pozwalałby na prowadzenie zindywidualizowanej terapii;
- zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim wychowankom skierowanym do placówki;
- opracowywania IPE-T dla każdego wychowanka przyjętego do ośrodka, z uwzględnieniem wszystkich wymaganych elementów;
- zapewnienia w MOW bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu.

[21] Dz. U. z 2020 r. poz. 1309.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Realizacja przez Ministra Edukacji i Nauki oraz Starostę Powiatu Gryfickiego wniosków sformułowanych w wyniku kontroli P/17/099

Działania podjęte w celu realizacji części wniosków systemowych

Wnioski systemowe skierowane do Ministra Edukacji Narodowej po kontroli P/17/099 w części zostały zrealizowane poprzez ujęcie wskazywanych przez NIK rozwiązań najpierw w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r., a następnie w projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 2021 r. Pomimo niezakończenia prac nad ustawą o nieletnich z 2019 r., Minister Edukacji Narodowej, a później Minister Edukacji i Nauki nie zaproponował innych rozwiązań, które mogłyby wejść w miejsce niedoszłych rozwiązań ustawowych. W pozostałym zakresie, tj. określenia standardów postępowania pracowników MOW pełniących funkcję opiekuna usamodzielnienia wychowanka młodzieżowego ośrodka wychowawczego, a także zwiększenia bezpieczeństwa nieletnich oraz ich opiekunów podczas wykonywania czynności konwojowych (przewożenia) przez pracowników MOW nie zostały zrealizowane. Nie podjęto także działań w celu realizacji wniosku *de lege ferenda*.

Starosta Powiatu Gryfickiego podjął działania w celu realizacji skierowanych do niego wniosków, jednak nie wszystkie były skuteczne.

5.1.1. Realizacja wniosków przez Ministra Edukacji i Nauki

W Informacji o wynikach kontroli P/17/099 „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych" sformułowano cztery wnioski systemowe skierowane do Ministra Edukacji Narodowej. Dotyczyły one podjęcia działań w celu:

1) wyspecjalizowania, kilkunastu w skali kraju MOW, z uwzględnieniem podziału na placówki przeznaczone dla wychowanków wymagających: przeprowadzenia terapii w zakresie uzależnień, opieki w związku z ciążą i macierzyństwem oraz wzmożonego nadzoru ze względu na zachowania agresywne;
2) przygotowania i wdrożenia, w porozumieniu z innymi organami władzy, rozwiązań umożliwiających pracownikom MOW – w celu zapewnienia bezpieczeństwa wychowanków i wychowawców – przeprowadzanie, w uzasadnionych przypadkach, kontroli jego rzeczy osobistych oraz wstępnych testów na zawartość alkoholu lub środków odurzających, za zgodą wychowanka i po wcześniejszym wyrażeniu zgody przez opiekunów prawnych;
3) wypracowania standardów postępowania dla osób pełniących rolę opiekuna usamodzielnienia oraz możliwości weryfikacji wykonywanych przez nie zadań;
4) zwiększenia bezpieczeństwa nieletnich oraz ich opiekunów podczas wykonywania czynności konwojowych przez pracowników MOW.

W stanowisku do powyższej Informacji o wynikach kontroli, odnosząc się do powyższych wniosków, Minister Edukacji Narodowej[22] wskazał m.in., że: przedstawiciel Ministerstwa jest członkiem Zespołu do przeprowadzenia

[22] Pismo BK-WKI.0916.2.2017.AL z 6 listopada 2017 r.

analizy dotychczasowych regulacji prawnych w zakresie postępowania w sprawach nieletnich, dostosowania ich do obowiązujących obecnie standardów i wypracowania nowych rozwiązań prawnych[23], powołanego zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 marca 2017 r.[24]

W wyniku prac Zespołu część z rozwiązań, o które NIK wnioskowała po kontroli P/17/099, zostało ujętych w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r.[25], przygotowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości[26]; m.in.:

a) przyjęto nowe rozwiązanie, tj. środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, który sąd rodzinny mógłby orzec wobec nieletniego, który m.in. uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW i w chwili orzekania ukończył 13 lat, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego;
b) w zakresie rozwiązań dotyczących nieletniej w ciąży oraz nieletnich matek w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r. przyjęto m.in. następujące przepisy:
   – nieletniej umieszczonej w MOW, ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, (…) będącej w ciąży zapewnia się odpowiednią opiekę i przygotowanie do pełnienia roli matki,
   – w celu umożliwienia nieletniej matce umieszczonej w MOW wykonywania pieczy albo uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem można organizować w wyznaczonych ośrodkach domy dla matki i dziecka;
c) w zakresie przygotowania i wdrożenia, w porozumieniu z innymi organami władzy, rozwiązań umożliwiających pracownikom MOW – w celu zapewnienia bezpieczeństwa wychowanków i wychowawców – przeprowadzanie, w uzasadnionych przypadkach, kontroli rzeczy osobistych oraz wstępnych testów na zawartość alkoholu lub środków odurzających, za zgodą wychowanka i po wcześniejszym wyrażeniu zgody przez opiekunów prawnych, w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r. przyjęto takie rozwiązania jak kontrolę osobistą, kontrolę paczki, kontrolę pobieżną, kontrolę pomieszczeń oraz przedmiotów, badanie w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej.

W przekazanej NIK informacji[27] Minister Sprawiedliwości wskazał, że procedowany pod nr UD480 projekt ustawy o nieletnich został objęty dyskontynuacją prac w związku z zakończeniem X kadencji Sejmu i Senatu. Obecnie w MS prowadzone są prace nad projektem nowego aktu prawnego, który w sposób kompleksowy reguluje problematykę postępowania w sprawach nieletnich. Projekt opracowywany jest pod nazwą „ustawa

[23] Dalej: Zespół.
[24] Dz. Urz. MS z 2017 r. poz. 124.
[25] https://legislacia.rcl.gov.pl/proiekt/12321373
[26] Dalej: MS.
[27] Pismo BM-VI.071.16.2021 z 23 czerwca 2021 r.

o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich". Wniosek o wpis projektu do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów został wysłany do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów 5 maja 2021 r. i oczekuje na rozpatrzenie.

W projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 2021 r., przygotowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości:

a) w miejsce proponowanego wcześniej ośrodka wychowawczo-adaptacyjnego przyjęto środek wychowawczy w postaci umieszczenia nieletniego w okręgowym ośrodku wychowawczym, który sąd rodzinny mógłby orzec wobec nieletniego, który m.in. uchyla się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW i w chwili orzekania ukończył 13 lat, jeżeli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego;
b) w zakresie rozwiązań dotyczących nieletniej w ciąży oraz nieletnich matek – przyjęto podobne rozwiązania jak w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r.;
c) w zakresie kontroli osobistej, kontroli paczki, kontroli pobieżnej, kontroli pomieszczeń oraz przedmiotów, badania w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej – przyjęto podobne rozwiązania jak w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r.

Pomimo upływu ponad trzech lat od opublikowania Informacji o wynikach kontroli P/17/099 i niezakończenia prac nad nową ustawą o nieletnich (z 2019 r.), Minister EiN nie zaproponował innych rozwiązań, które wypełniłyby tę lukę.

W latach 2018–2021 (do czasu zakończenia kontroli) nie podjęto również działań w zakresie wypracowania standardów postępowania dla osób pełniących rolę opiekuna usamodzielnienia i weryfikacji wykonywanych przez nich zadań, a także działań w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa nieletnich oraz ich opiekunów podczas wykonywania czynności konwojowych (przewożenia wychowanków) przez pracowników MOW. Propozycje rozwiązań w tym zakresie nie zostały uwzględnione ani w projekcie ustawy o nieletnich z 2019 r., ani w projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 2021 r.

Zastępca dyrektora Departamentu Wychowania i Edukacji Włączającej MEiN wskazał m.in., że:

a) dyrektorzy MOW mają obowiązek podejmowania działań związanych z usamodzielnianiem się wychowanków. MOW od chwili przyjęcia wychowanka powinien rozpocząć działania mające na celu przygotowanie go do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, prawidłowego funkcjonowania w środowisku rodzinnym i społecznym oraz wdrażanie programu usamodzielnienia;
b) wychowankowie są przewożeni do ośrodka, na zasadach określonych przez dyrektora MOW; określenie jednolitych zasad przewożenia nieletnich przez pracowników MOW nie jest możliwe ze względu na różne możliwości organizacyjne ośrodków oraz różnorodność nieletnich kierowanych do tych placówek.

Brak realizacji wniosku *de lege ferenda*

W informacji o wynikach kontroli P/17/099 sformułowano także wniosek *de lege ferenda* o podjęcie przez Ministra Edukacji Narodowej działań zmierzających do wszczęcia inicjatywy zmiany prawa w zakresie umożliwienia dyrektorom MOW składanie wniosku o wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wychowanka, tj. rozszerzenie w § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych[28], katalogu osób wnioskujących o wydanie orzeczenia o dyrektora MOW.

W stanowisku do Informacji o wynikach kontroli P/17/099 odnosząc się do tego wniosku Minister Edukacji Narodowej wskazał m.in., że: zostanie on przeanalizowany, należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że dyrektor MOW nie jest ustawowym przedstawicielem wychowanka, bowiem nie jest on opiekunem prawnym i nie sprawuje nad nim pieczy zastępczej.

W trakcie kontroli P/21/093 zastępca dyrektora Departamentu Wychowania i Edukacji Włączającej MEiN wskazał m.in., że: w związku z projektowanymi w MEiN rozwiązaniami ustawowymi dotyczącymi m.in. rozpoznawania i diagnozowania dzieci i młodzieży, w przypadku wychowanków MOW nie będzie już konieczne uzyskanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, bowiem o tym, że nieletni trafia do MOW decyduje postanowienie sądu rodzinnego o zastosowaniu środka wychowawczego.

5.1.2. Realizacja wniosków przez Starostę Powiatu Gryfickiego

Działania Starostwa Powiatowego w celu realizacji wniosków z kontroli P/17/099

Po kontroli P/17/099 przeprowadzonej w Starostwie Powiatowym w Gryficach, do Starosty Powiatu Gryfickiego skierowano wnioski o:

1) zapewnienie całorocznej realizacji w MOW w Rewalu działań resocjalizacyjnych, terapeutycznych, profilaktyczno-wychowawczych oraz udzielania wychowankom pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
2) zwiększenie tygodniowej liczby godzin pracy psychologa i pedagoga do wymogów wynikających z przepisów;
3) podjęcie działań mających na celu spełnienie na terenie MOW wszystkich wymagań z zakresu bezpieczeństwa, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny;
4) egzekwowanie od MOW przeprowadzania kontroli obiektu zgodnie z terminami. wynikającymi z przepisów Prawa budowlanego.

Wnioski te zostały zrealizowane. Stwierdzono m.in., że:

a) zaniechano działań mających na celu wynajmowanie MOW w Rewalu podmiotom zewnętrznym i w efekcie Ośrodek całorocznie realizował działania resocjalizacyjne, terapeutyczne, profilaktyczno-wychowawcze oraz udzielał wychowankom pomocy psychologiczno-wychowawczej;
b) zapewniono opiekę psychologiczno-pedagogiczną w wymiarze adekwatnym do liczby wychowanków przebywających w ośrodku;
c) utworzono pokój dla chorych oraz zorganizowano miejsca wychowankom na samodzielne przygotowywanie posiłków, wykonano prace polegające na zapewnieniu równych powierzchni dróg i przejść, zniwelowano teren wokół wystającej studzienki, ogrodzono teren siatką i wymieniono uszkodzone przęsła, pomalowano słupy lamp.

[28] Dz. U. poz. 1743.

W przypadku wniosku dotyczącego egzekwowania od MOW przeprowadzania kontroli obiektu zgodnie z terminami wynikającymi z przepisów Prawa budowlanego podjęte działania okazały się nieskuteczne. Pomimo pisemnego i ustnego informowania kierowników jednostek organizacyjnych Powiatu, w tym dyrektora MOW, o obowiązku przeprowadzania kontroli obiektów w terminach wynikających z ustawy Prawo budowlane, wymagane kontrole w MOW w Rewalu nie były przeprowadzane.

5.2. Realizacja przez Ministra Edukacji i Nauki zadań z zakresu funkcjonowania MOW

Minister Edukacji i Nauki realizując zadania z zakresu funkcjonowania MOW, m.in. tworzył warunki organizacyjno-prawne do ich funkcjonowania. Część zadań wykonywał przy pomocy kuratorów oświaty i Ośrodka Rozwoju Edukacji. Jak ustalono jednak, działania te nie były poprzedzone analizami m.in. dokonywanych w poszczególnych ośrodkach ocen efektów podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Przeprowadzanie analiz w ww. zakresie pozwoliłoby na tworzenie takich warunków organizacyjno-prawnych funkcjonowania MOW, które zapewniłyby więcej bezpieczeństwa w ośrodkach i przynosiłyby większą skuteczność ich działań.

Tworzenie warunków organizacyjno-prawnych do funkcjonowania MOW

Minister EiN w szczegółowych przepisach wykonawczych określił normy prawne regulujące funkcjonowanie MOW, w tym w zakresie kształcenia, wychowania i opieki psychologiczno-pedagogicznej wychowankom tych placówek. W celu dostosowania przepisów do obowiązujących obecnie standardów, a także w celu przeprowadzenia analizy regulacji prawnych w zakresie postępowania w sprawach nieletnich i wypracowania nowych rozwiązań prawnych pracownicy MEiN uczestniczyli w pracach Zespołu powołanego przez Ministra Sprawiedliwości. Efektem tych prac był projekt ustawy o nieletnich z 2019 r., który uwzględniał m.in. gradację środków wychowawczych[29] oraz kwestie: kontrolowania rzeczy osobistych, wykonywania testów na obecność alkoholu i innych substancji odurzających w organizmie wychowanka.

Ponadto w celu monitorowania standardów pracy MOW opracowano narzędzie do monitorowania stopnia wdrażania standardów ich funkcjonowania, co zostało poprzedzone seminarium „Dostosowanie opracowanego narzędzia do monitorowania standardów w MOW/MOS[30] do istniejących narzędzi ewaluacyjnych". Działania upowszechniające to narzędzie podjął ORE, który: w 2018 r. zaprezentował je kuratorom oświaty i następnie w maju 2020 r. przekazał kuratorom oświaty oraz

[29] W tym umieszczenie nieletniego w ośrodku wychowawczo-adaptacyjnym, jako alternatywy do dotychczas najsurowszego środka wychowawczego, jakim było umieszczenie w MOW. W projekcie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 2021 r. ośrodek wychowawczo-adaptacyjny został zastąpiony przez okręgowy ośrodek wychowawczy, do którego mieliby być kierowani nieletni, którzy m.in. uchylają się od wykonywania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW i w chwili orzekania ukończyli 13 lat, a także jeśli przemawia za tym stopień demoralizacji nieletniego, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletnich.

[30] Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii.

dyrektorom MOW do wykorzystania służbowego w ramach prowadzonego nadzoru pedagogicznego. W lipcu 2020 r. została przeprowadzona ankieta, która pozwoliła oszacować w ilu MOW oraz w ilu organach nadzoru pedagogicznego narzędzie do monitoringu stopnia wdrażania standardów funkcjonowania MOW było wykorzystywane.

Brak analiz m.in. efektów działań podejmowanych w MOW

Minister EiN tworząc warunki organizacyjno-prawne do funkcjonowania MOW nie dokonywał analiz:

a) okresu jaki upływa pomiędzy orzeczeniem sądu a rozpoczęciem pobytu nieletniego w MOW,
b) efektów podejmowanych w poszczególnych MOW działań, w szczególności dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych,
c) wyników przeprowadzanych w poszczególnych MOW badań poziomu bezpieczeństwa wychowanków,
d) losów wychowanków po opuszczeniu ośrodków.

Minister EiN wskazał, że dane dotyczące okresu jaki upływa pomiędzy orzeczeniem sądu a rozpoczęciem pobytu nieletniego w MOW, a także losów wychowanków po opuszczenie ośrodków, nie są odnotowywane i gromadzone ani przez ośrodki ani przez inne podmioty pracujące z obecnymi lub byłymi wychowankami MOW. Natomiast dyrektorzy MOW, co najmniej dwa razy w roku, dokonują oceny efektów podejmowanych działań, w tym dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, a także badają poziom bezpieczeństwa wychowanków.

Z ustaleń kontroli wynika, że w okresie objętym kontrolą Minister EiN nie występował jednak do poszczególnych MOW o przedstawienie wyników tych ocen i badań, oraz nie podejmował starań aby tworzenie warunków do funkcjonowania ośrodków odbywało się także z uwzględnieniem wyników takich analiz. Prowadzenie okresowych analiz, w zakresie o którym mowa powyżej, pozwoliłoby Ministrowi EiN na tworzenie takich warunków organizacyjno-prawnych funkcjonowania MOW, które zapewniałyby więcej bezpieczeństwa w ośrodkach i przynosiłyby większą skuteczność ich działań.

Brak rozeznania potrzeb w zatrudnieniu w MOW psychologów i pedagogów

Minister EiN nie podejmował także działań mających na celu rozeznanie ewentualnych potrzeb co do niezbędnej liczby psychologów i pedagogów w MOW. Poszczególne MOW w SIO przedstawiały dane w zakresie zatrudnienia osób udzielających wychowankom ośrodków pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jednak dane te nie były analizowane w kontekście uregulowań zawartych w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW. W § 24 ust. 4 ww. rozporządzenia określono, że jeśli liczba wychowanków w MOW przekracza 36, tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć określony na podstawie art. 42 ust. 7 pkt 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1983 r. Karta Nauczyciela[31] zwiększa się o co najmniej 1/3, w przeliczeniu na każdych kolejnych 12 wychowanków. W MEiN nie prowadzono analiz, w jaki sposób przepis ten jest realizowany i czy w poszczególnych MOW, w przypadku przekroczenia liczby 36 wychowanków tygodniowy wymiar czasu psychologa i pedagoga jest zwiększany w wymiarze określonym niniejszym przepisem.

[31] Dz. U. z 2021 r. poz. 1762.

Zastępca dyrektora Departamentu Wsparcia i Edukacji Włączającej MEiN wskazał m.in., że: przepisy § 24 ust. 4 rozporządzenia MEN w sprawie MOW wskazują, że w MOW zatrudnia się psychologów i pedagogów oraz w zależności od innych potrzeb, innych specjalistów. Psychologa i pedagoga zatrudnia się w wymiarze nie niższym niż pełny wymiar zajęć. Wymiar zatrudnienia zwiększa się w zależności od liczby wychowanków w placówce. Dyrektor MOW, w zależności od potrzeb wychowanków, może podjąć decyzje o zwiększeniu zatrudnienia ww. nauczycieli-specjalistów. Wskazał również, że MEiN przygotowuje kompleksowe rozwiązania ukierunkowane na poprawę jakości edukacji włączającej, rozumianej jako edukacja o wysokiej jakości dla wszystkich uczniów, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych. Jednym z elementów opracowywanych rozwiązań jest określenie standardów zatrudnienia specjalistów m.in. w szkołach, z uwzględnieniem minimalnych wymiarów etatów poszczególnych specjalistów na kolejnych etapach kształcenia, dookreślenie roli specjalistów szkolnych oraz ich współpracy z pracownikami placówek specjalistycznych, a także koordynacji działań międzyresortowych ukierunkowanych na udzielanie wsparcia dziecku i rodzinie w środowisku lokalnym. Jednym z założonych celów jest jak najszybsze udzielenie pomocy dziecku/uczniowi i zwiększenie jej efektywności.

Również ustalenie, czy w MOW stan zatrudnienia psychologów i pedagogów jest adekwatny do potrzeb oraz liczby wychowanków, szczególnie w dobie zwiększonego zapotrzebowania na pracę tych specjalistów, pozwoliłoby Ministrowi EiN bądź na potwierdzenie zasadności dotychczasowych uregulowań dotyczących zatrudnienia w MOW psychologów i pedagogów bądź na określenie kierunku zmiany tych uregulowań.

Nadzór pedagogiczny z monitorowaniem zapewnienia wychowankom MOW bezpiecznych warunków pobytu

Działania Ministra EiN w zakresie podnoszenia poziomu jakości realizacji zadań wychowawczo-profilaktycznych wspomagane były przez kuratorów oświaty sprawujących nadzór pedagogiczny nad MOW. W poszczególnych latach szkolnych kuratorzy oświaty przeprowadzali ewaluacje problemowe (m.in. w zakresie wymagań „Kształtowane są postawy i respektowane normy społeczne", „Zarządzanie placówką służy jej rozwojowi", „Wychowankowie są aktywni"), monitorowali dostosowanie bazy lokalowej MOW do wymogów określonych przepisami prawa, monitorowali zapewnienie wychowankom bezpieczeństwa i odpowiednich warunków pobytu w MOW.

Wynikiem monitorowania poszczególnych ośrodków w aspekcie zapewnienia wychowankom bezpieczeństwa i odpowiednich warunków pobytu w MOW w latach 2018–2021 (do 31 marca) było m.in. wstrzymywanie skierowań nowych wychowanków do sześciu MOW[32]. O przedmiotowe wstrzymanie skierowań do placówek kuratorzy oświaty występowali do Ministra EiN na podstawie wyników kontroli przeprowadzonych w wyniku skarg złożonych na ich funkcjonowanie. Bezpośrednią przyczyną wniosku o wstrzymanie skierowań było stwierdzenie występowania

[32] Dotyczy MOW w: Antoniewie (MOW publiczny, wstrzymanie z grudnia 2018 r.), Łobżenicy (MOW publiczny, wstrzymanie z października 2020 r.), Łańcucie (MOW niepubliczny, wstrzymanie z października 2020 r.), Rewalu (MOW publiczny, wstrzymanie z listopada 2020 r.), Wałbrzychu (MOW publiczny, wstrzymanie z grudnia 2020 r.), Renicach (MOW publiczny, wstrzymanie z lutego 2021 r.).

w ośrodkach przemocy i niezapewnienia wychowankom bezpieczeństwa. Na podstawie ustaleń kuratorów oświaty Minister MEiN wnioskował do ORE o wstrzymanie skierowań nowych wychowanków do sześciu MOW. W czterech placówkach procedura kierowania do nich nowych wychowanków została wznowiona po upływie od jednego do czterech miesięcy. W dwóch przypadkach wstrzymanie skierowań z 12 listopada 2020 r. i 3 lutego 2021 r. nie zostało odwieszone do dnia zakończenia kontroli w MEiN (tj. 21 czerwca 2021 r.).

Przykłady

Wstrzymania skierowań do **MOW w Antoniewie**[33] obowiązywało od 22 sierpnia 2018 r. do 7 grudnia 2018 r. z powodu nieprawidłowości w funkcjonowaniu MOW, w szczególności w zakresie występowania w ośrodku przemocy oraz łamania praw dziecka.

Wstrzymanie skierowań do **MOW w Rewalu** obowiązywało od 12 listopada 2020 r. i do 21 czerwca 2021 r. skierowania do MOW nie zostały wznowione, powodem wstrzymania skierowań było niezapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu wychowankom (dotychczasowe kontrole przeprowadzone przez pracowników Zachodniopomorskiego Kuratorium Oświaty nie wykazały zrealizowania przez dyrektora MOW wszystkich zaleceń mających skutkować zapewnieniem bezpiecznych warunków pobytu nieletnich);

Wstrzymanie skierowań do **MOW w Renicach** obowiązywało od 3 lutego 2021 r. i do 21 czerwca 2021 r. skierowania do MOW nie zostały wznowione, powodem wstrzymania skierowań były zdarzenia nadzwyczajne w ośrodku oraz niezapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu wychowankom (dotychczasowe kontrole przeprowadzone przez pracowników Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty nie wykazały zrealizowania przez dyrektora MOW wszystkich zaleceń mających skutkować zapewnieniem bezpiecznych warunków pobytu nieletnich).

Organizowanie szkoleń, konferencji i seminariów m.in. dla pracowników MOW

Działania Ministra EiN w zakresie podnoszenia poziomu jakości realizacji zadań wychowawczo-profilaktycznych wspomagane były przez ORE oraz placówki doskonalenia nauczycieli, które organizowały szkolenia (stacjonarne, blended, e-learning, on-line), konferencje, seminaria i spotkania informacyjno-konsultacyjne skierowane m.in. do dyrektorów i pracowników MOW.

Przykłady

W okresie objętym kontrolą **ORE** zorganizowało i przeprowadziło m.in.:

a) dwadzieścia sześć szkoleń stacjonarnych, np. w zakresie: „Dialog motywujący jako efektywna metoda wspomagania zmiany w praktyce wychowawczej", „Praca nad zachowaniami autoagresywnymi, myślami i tendencjami samobójczymi dzieci i młodzieży", „Wczesne rozpoznawanie i interwencja wobec wychowanków MOW/MOS zażywających środki psychoaktywne", „Ewaluacja programów profilaktycznych w MOW/MOS", „Metody twórczej resocjalizacji w praktyce", „Doskonalenie zawodowe pracowników MOW/MOS w zakresie skutecznych działań profilaktycznych", „Superwizja wsparciem rozwoju zawodowego i osobistego kadry MOW/MOS", „Dramat i teatr zaangażowany społecznie jako metoda pracy z wychowankiem MOW/MOS";
b) cztery szkolenia blended w zakresie: „Interwencja kryzysowa wobec dzieci i młodzieży" (dwie edycje), „Konstruowanie programów profilaktycznych

[33] MOW nieobjęty kontrolą P/21/093 (placówka publiczna).

w ramach opracowywania programu wychowawczo-profilaktycznego" (dwie edycje);
c) trzydzieści osiem szkoleń e-learning, np. w zakresie: „Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i placówki oświatowej", „Interwencja w sytuacji przemocy rówieśniczej. Metoda Wspólnej Sprawy wg Kena Rigbiego", „Ochrona zdrowia psychicznego. Przeciwdziałanie depresji i samobójstwom wśród dzieci i młodzieży";
d) dziewięć szkoleń on-line, np. w zakresie: „Jak zdalnie aktywizować dzieci i młodzież zagrożoną niedostosowaniem społecznym/niedostosowaną społecznie do pracy nad własnym rozwojem", „Metody pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie/zagrożoną niedostosowaniem społecznym: jak zdalnie aktywizować dzieci i młodzież zagrożoną niedostosowaniem społecznym/niedostosowaną społecznie do pracy nad własnym rozwojem", „Zaburzenia psychiczne przejawiające się myślami samobójczymi i zachowaniami autodestrukcyjnymi u młodzieży", „Wyzwania i trudności dyrektora MOW/MOS: Zarządzanie placówką resocjalizacyjną w sytuacji kryzysowej";
e) pięć konferencji, np. w zakresie: „Promocja i ochrona zdrowia psychicznego w szkole i placówce edukacyjnej", „Rozwój zawodowy kadry MOW i MOS w kontekście realizowanych działań", „Rozwój zasobów psychospołecznych młodzieży niedostosowanej społecznie";
f) dwa seminaria stacjonarne;
g) osiem spotkań informacyjno-konsultacyjnych, np. w zakresie: „Upowszechnianie programu profilaktycznego UNPLUGGED", „Upowszechnienie programu GOLDEN FIVE".

Współpraca z MOW i z Ministerstwem Zdrowia w okresie pandemii COVID-19

W celu zapewnienia i usprawnienia pracy MOW w okresie pandemii COVID-19 Minister Edukacji Narodowej wielokrotnie (tj. w marcu, kwietniu, czerwcu, lipcu, październiku i listopadzie 2020 r.) przekazywał do ośrodków rekomendacje do zachowania sprawnego i prawidłowego ich funkcjonowania. Nie miały one jednak formy bardziej wiążącej, tj. wytycznych bądź zaleceń, o które wnioskowali zarówno dyrektorzy MOW jak i Rzecznik Praw Obywatelskich. Wnioskowane wytyczne dla publicznych i niepublicznych szkół i placówek oraz zalecenia dla dyrektorów szkół w strefie czerwonej/żółtej Ministerstwo Edukacji Narodowej na swojej stronie internetowej przedstawiło dopiero w sierpniu 2020 r., tj. po upływie ponad czterech miesięcy od pisma Rzecznika Praw Obywatelskich w tej sprawie. Ponadto czterokrotnie występowano do Ministra Zdrowia o przeprowadzanie wychowankom przyjmowanym do placówek testów w kierunku COVID-19.

W wyniku współpracy z Ministrem Zdrowia zostało zapewnione dodatkowe wsparcie dla przedszkoli, szkół i placówek, w tym MOW, w środki ochrony indywidualnej oraz termometry bezdotykowe. MEN zachęcało dyrektorów szkół i placówek, w tym MOW do składania zamówień[34] na dostawę bezpłatnego płynu do dezynfekcji oraz masek medycznych dla personelu szkolnego. W ramach wsparcia w środki ochrony indywidualnej dostarczono do szkół i placówek oświatowych: 6,8 mln litrów płynu do dezynfekcji, 55 mln masek medycznych, 17,7 tys. dyspenserów i 75 tys. termometrów[35].

[34] Za pośrednictwem formularza znajdującego się na stronie: https://soi.mz.gov.pl, zakładka: Szkoły. Zapas płynów i maseczek był przekazywany przez Ministerstwo Zdrowia.

[35] Dane ogólne w skali całego kraju – brak danych co do wielkości pomocy jaka została skierowana wyłącznie do MOW.

5.3. Przygotowanie MOW do realizacji zadań opiekuńczych i wychowawczych, w tym zapewnienia bezpieczeństwa i poszanowania godności

Nie wszystkie ze skontrolowanych jednostek były prawidłowo przygotowane do realizacji zadań opiekuńczych i wychowawczych. Stwierdzono nieprawidłowości dotyczące zarówno niespełnienia wymagań w zakresie bezpieczeństwa i higieny, bezpieczeństwa pożarowego, przeprowadzania kontroli okresowych obiektów, warunków mieszkaniowych, jak i niedostosowania zatrudnienia specjalistów z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w wymiarze adekwatnym do liczby wychowanków.

Brak jednolitego podejścia do zdarzeń mających miejsce w MOW i sposobu ich dokumentowania

W każdym z kontrolowanych MOW wprowadzone zostały wewnętrzne procedury postępowania, obejmujące w większości przypadków poza zdarzeniami nadzwyczajnymi wskazanymi w piśmie Ministerstwa Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 2014 r.[36] także inne zdarzenia. Każdy z ośrodków opracował własny katalog zdarzeń (od sześciu do 19 zdarzeń[37]) oraz sposób ich dokumentowania.

Przykłady

W **MOW w Trzebieży**:

a) w zbiorze procedur postępowania pracowników pedagogicznych z 2017 r. określono sposób dokumentowania oraz postępowania w przypadku zaistnienia następujących zdarzeń: samookaleczenie wychowanka lub inne przejawy autoagresji; próby samobójcze; akty agresji fizycznej skierowanej wobec innego wychowanka; ucieczka wychowanka; posiadanie przez wychowanka narkotyków; spożycie alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych bądź przybycie do ośrodka pod ich wpływem;
b) zdarzenia te należało dokumentować poprzez sporządzenie przez wychowawcę/nauczyciela notatki celem przekazania jej dyrektorowi MOW, który o powyższym miał informować właściwy sąd.

W **MOW w Łobżenicy,** m.in.**:**

a) w procedurach postępowania wychowawców i nauczycieli w sytuacjach kryzysowych w MOW z 2011 r., poza zabójstwem i samobójstwem, jako sytuację kryzysową określono 16 innych zdarzeń: kryzys wychowawczy; dowiezienie wychowanka pod wpływem alkoholu lub środków odurzających; ujawnienie na terenie MOW wychowanka będącego pod wpływem alkoholu lub środków odurzających; podejrzenie, że wychowanek posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk; zakłócenie toku lekcji; agresywne zachowanie wychowanka; akty wandalizmu na terenie MOW; bójki między wychowankami na terenie MOW; zastraszanie lub wymuszanie lub wywieranie presji oraz innych rodzajów przemocy psychicznej; atak słowny wychowanka w stosunku do nauczycieli/wychowawców; agresja fizyczna wychowanka w stosunku do nauczycieli/wychowawców; uzyskanie informacji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu na terenie MOW; ujawnienie przestępstwa ściganego na wniosek pokrzywdzonego na terenie MOW;
b) wychowawca, nauczyciel bądź świadek zdarzenia miał obowiązek sporządzenia notatki z tych zdarzeń.

[36] Tj. zgony, samobójstwa, gwałty, pobicia skutkujące ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu.

[37] Poza zdarzeniami nadzwyczajnymi określonymi przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W dniu 11 sierpnia 2021 r. Minister EiN wydał rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w MOW[38]. W rozporządzeniu tym, dla którego termin wejścia w życie określono na 1 września 2021 r., określono m.in.: katalog 10 wydarzeń nadzwyczajnych[39]; sposób ich dokumentowania[40]; podmioty, które dyrektor ośrodka ma obowiązek poinformować o wystąpieniu tych wydarzeń[41].

Stan zatrudnienia w MOW i prowadzone w nich szkoły

W roku szkolnym 2020/2021 w MOW objętych kontrolą funkcjonowało 13 szkół podstawowych specjalnych, 12 branżowych szkół I stopnia specjalnych oraz dwa licea ogólnokształcące. Na dzień 31 marca 2021 r. zatrudnionych było łącznie 219 nauczycieli (w poszczególnych MOW od siedmiu do 25), 263 wychowawców (od 12 do 27), 22 psychologów (od jednego do trzech) i 27 pedagogów (od jednego do trzech). W porównaniu do stanu zatrudnienia na dzień 31 marca 2018 r. zmniejszeniu uległa liczba zatrudnionych nauczycieli – o trzech (z 222), wychowawców – o trzech (z 266) oraz psychologów – o jednego (z 23). Zwiększeniu natomiast uległa liczba zatrudnionych pedagogów – o dwóch (z 25).

Ustalenia kontroli przeprowadzonych przez kuratorów oświaty na zlecenie NIK w zakresie kwalifikacji wychowawców, nauczycieli, psychologów i pedagogów

W wyniku przeprowadzonych, na zlecenie NIK, kontroli, kuratorzy oświaty:

a) ustalili, że wszyscy psycholodzy i pedagodzy zatrudnieni na 31 marca 2021 r. posiadali wymagane kwalifikacje;
b) nie wnieśli uwag do kwalifikacji 263 wychowawców, z których pięciu zatrudnionych było za zgodą właściwego miejscowo kuratora oświaty;
c) stwierdzili, że na 219 nauczycieli – 21 zatrudnionych było za zgodą właściwego miejscowo kuratora oświaty, czterech nauczycieli zawodu za zgodą organu prowadzącego, a także, że trzech nauczycieli w trzech MOW[42] nie posiadało kwalifikacji wymaganych do prowadzonych zajęć (i zgody kuratora oświaty do prowadzenia tych zajęć).

Ujednolicenie tygodniowego wymiaru czasu pracy psychologów i pedagogów

Od września 2018 r. tygodniowy wymiar czasu pracy psychologów i pedagogów zatrudnionych w kontrolowanych MOW wynosił 22 godziny – w 13 placówkach, lub 20 godzin – w jednej[43]). Wcześniej wynosił on

[38] Dz. U. poz. 1502.

[39] Zgon nieletniego, w tym zgon w wyniku samobójstwa; próba samobójcza nieletniego; zgwałcenie lub inny czyn noszący znamiona przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności z udziałem nieletniego; bunt nieletnich; samookaleczenie nieletniego zagrażające jego życiu lub zdrowiu; agresja fizyczna wobec nieletniego, w wyniku której nieletni wymagał leczenia ambulatoryjnego lub szpitalnego lub z powodu której nastąpiła interwencja Policji; znęcanie się nad nieletnim; napaść fizyczna na pracownika ośrodka przez nieletniego; podejrzenie popełnienia wobec nieletniego przez pracownika ośrodka, w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych w stosunku do nieletnich, czynu noszącego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu; inne zdarzenie z udziałem nieletniego, które spowodowało zagrożenie lub naruszenie bezpieczeństwa ośrodka, zagrożenie dla zdrowia lub życia nieletniego, innych nieletnich przebywających w ośrodku lub pracownika ośrodka lub naruszenie przepisów prawa przez nieletniego ścigane z urzędu.

[40] Tj. w księdze ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych, zawierającej w szczególności: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę wydarzenia, rodzaj wydarzenia oraz miejsce jego wystąpienia, opis wydarzenia, wskazanie pod czyją opieką przebywał nieletni.

[41] Tj. organ nadzoru pedagogicznego, organ prowadzący ośrodek, ORE.

[42] W MOW w Rewalu nauczyciel nie posiadał kwalifikacji do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego w szkołach przeznaczonych również dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. W MOW w Renicach nauczyciel nie posiadał kwalifikacji do nauczania przedmiotu „Wiedza o Społeczeństwie". W MOW w Łobżenicy nauczyciel prowadził zajęcia z edukacji dla bezpieczeństwa bez kwalifikacji do prowadzenia zajęć w zakresie udzielania pierwszej pomocy.

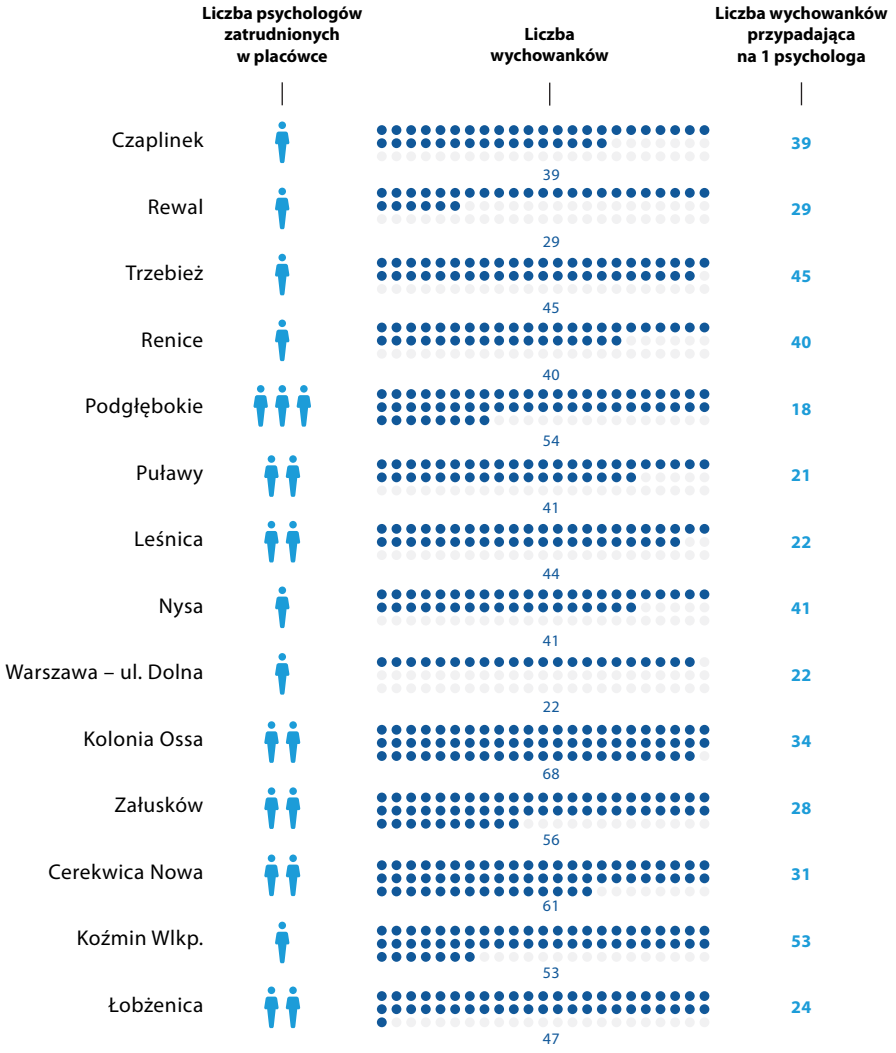
[43] Dotyczy MOW w Cerekwicy Nowej.

od 20 do 28 godzin (w 11 MOW był wyższy niż 22 godziny). Na ujednolicenie tygodniowego czasu pracy tych specjalistów, ustalanego przez organy prowadzące MOW, miało wpływ wprowadzenie od 1 września 2018 r. nowego przepisu w ustawie Karta Nauczyciela, zgodnie z którym tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć m.in. psychologa i pedagoga określany przez organ prowadzący nie może przekraczać 22 godzin.

Znaczne rozbieżności w liczbie wychowanków przypadających na jednego psychologa lub pedagoga

Według stanu na 31 marca 2021 r. w poszczególnych MOW zatrudnionych było od jednego do trzech psychologów lub pedagogów. Miało to znaczący wpływ na liczbę wychowanków podlegających opiece tych specjalistów. Uwzględniając ewidencyjne liczby wychowanków na jednego psychologa (bez względu na wielkość etatu) na ten dzień przypadało od 18 wychowanek w MOW w Podgłębokiem, w którym zatrudniano trzech psychologów, do 53 wychowanków w MOW w Koźminie Wielkopolskim, w którym zatrudniano jednego psychologa. W 2017 r. ustalono, że na jednego psychologa przypadało od 23 do 81 nieletnich.

Infografika nr 5
Liczba wychowanków MOW przypadająca na jednego psychologa według stanu na 31 marca 2021 r.

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Uwzględniając ewidencyjne liczby wychowanków na jednego pedagoga (bez względu na wielkość etatu) na 31 marca 2021 r. przypadało od 16 wychowanków w MOW w Łobżenicy, w którym zatrudniano trzech pedagogów, do 44 wychowanek w MOW w Leśnicy, w którym zatrudniano jednego pedagoga. W 2017 r. ustalono, że na jednego pedagoga w kontrolowanych MOW przypadało od 23 do 62 nieletnich.

Infografika nr 6
Liczba wychowanków MOW przypadająca na jednego pedagoga według stanu na 31 marca 2021 r.

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Według stanu na 31 marca 2021 r. średni czas, jaki tygodniowo psycholog lub pedagog[44] mógł poświęcić jednemu wychowankowi[45] wynosił:

a) w przypadku psychologów – 42 minuty, a w poszczególnych placówkach od 25 minut w MOW w Koźminie do 60 minut w MOW w Warszawie (ul. Dolna);
b) w przypadku pedagogów – 44 minuty, a w poszczególnych placówkach od 25 minut w MOW w Koźminie do 70 minut w MOW w Łobżenicy.

[44] Przy uwzględnieniu wymiaru etatów na jaki byli zatrudnieni.

[45] Przy uwzględnieniu ewidencyjnych liczb wychowanków w poszczególnych placówkach.

W 2017 r. ustalono, że tygodniowo na jednego wychowanka psycholog bądź pedagog poświęcali od 19 do 60 minut.

Tabela nr 1
Liczba minut na jednego wychowanka tygodniowo – psycholog, według stanu na 31 marca 2021 r.

Lp.	MOW	tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa ustalony przez organ prowadzący (w godz.)	faktyczna tygodniowa liczba godzin pracy psychologa w placówce z uwzględnieniem ich liczby w MOW i wymiaru etatu	faktyczny czas pracy psychologa w przeliczeniu na minuty	liczba wychowanków	średni czas, jaki tygodniowo psycholog mógł poświęcić jednemu wychowankowi
1.	Czaplinek	22	30	1800	39	46
2.	Rewal	22	22	1320	29	46
3.	Trzebież	22	30	1800	45	40
4.	Renice	22	22	1320	40	33
5.	Podgłębokie	22	44	2640	54	49
6.	Puławy	22	37	2220	41	54
7.	Leśnica	22	41	2460	44	56
8.	Nysa	22	30	1800	41	44
9.	Warszawa – ul. Dolna	22	22	1320	22	60
10.	Kolonia Ossa	22	44	2640	68	39
11.	Załusków	22	33	1980	56	35
12.	Cerekwica Nowa	20	40	2400	61	39
13.	Koźmin Wlkp.	22	22	1320	53	25
14.	Łobżenica	22	33	1980	47	42

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Tabela nr 2
Liczba minut na jednego wychowanka tygodniowo – pedagog, wg stanu na 31 marca 2021 r.

Lp.	MOW	tygodniowy wymiar czasu pracy pedagoga ustalony przez organ prowadzący (w godz.)	faktyczna tygodniowa liczba godzin pracy pedagoga w placówce z uwzględnieniem ich liczby w MOW i wymiaru etatu	faktyczny czas pracy pedagoga w przeliczeniu na minuty	liczba wychowanków	średni czas, jaki tygodniowo pedagog mógł poświęcić jednemu wychowankowi
1.	Czaplinek	22	30	1800	39	46
2.	Rewal	22	22	1320	29	46
3.	Trzebież	22	30	1800	45	40

Lp.	MOW	tygodniowy wymiar czasu pracy pedagoga ustalony przez organ prowadzący (w godz.)	faktyczna tygodniowa liczba godzin pracy pedagoga w placówce z uwzględnieniem ich liczby w MOW i wymiaru etatu	faktyczny czas pracy pedagoga w przeliczeniu na minuty	liczba wychowanków	średni czas, jaki tygodniowo pedagog mógł poświęcić jednemu wychowankowi
4.	Renice	22	22	1320	40	33
5.	Podgłębokie	22	44	2640	54	49
6.	Puławy	22	37	2220	41	54
7.	Leśnica	22	41	2460	44	56
8.	Nysa	22	30	1800	41	44
9.	Warszawa – ul. Dolna	22	22	1320	22	60
10.	Kolonia Ossa	22	44	2640	68	39
11.	Załusków	22	33	1980	56	35
12.	Cerekwica Nowa	20	40	2400	61	39
13.	Koźmin Wlkp.	22	22	1320	53	25
14.	Łobżenica	22	33	1980	47	42

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Niezwiększanie tygodniowego wymiaru czasu pracy psychologa i pedagoga adekwatnie do liczby wychowanków

Na 13 MOW, w których w okresie objętym kontrolą na koniec marca, czerwca, września lub grudnia było więcej niż 36 wychowanków, w sześciu tygodniowy obowiązkowy wymiar czasu pracy psychologa lub pedagoga był zwiększany adekwatnie do liczby wychowanków, tj. zgodnie z wymogami określonymi w rozporządzeniu w sprawie MOW. W pięciu placówkach[46] zwiększenia tygodniowego wymiaru czasu pracy tych specjalistów dokonywano w zbyt małym wymiarze. W kolejnych dwóch ośrodkach[47], w przypadku przekroczenia liczby 36 wychowanków, zwiększenia tygodniowego czasu pracy psychologa nie dokonywano w ogóle.

Przykłady

W **MOW w Podgłębokiem**:
w okresie objętym kontrolą na 31 marca 2018 r., 30 czerwca 2018 r., 31 marca 2019 r. oraz 30 czerwca 2020 r. zwiększenie wymiaru godzin zajęć psychologa powinno nastąpić o 3/3, tj. o pełen etat, w pozostałym okresie na koniec każdego kwartału objętego kontrolą o 2/3. Mimo, iż na stanowisku psychologa w różnym wymiarze godzin pracy zatrudniano czterech specjalistów, z uwagi na długotrwałe absencje dwóch psychologów, w okresie objętym kontrolą wystąpiły okresy, w których nie zapewniono odpowiedniego wymiaru zajęć psychologa, tj. np.:
– na 30 września 2018 r. przy wymaganych 38,6 godzinach zajęć zapewniono psychologów na 19/22 i 8/22 etatu (łącznie 27 godzin);

[46] Dotyczy MOW w: Trzebieży, Renicach, Podgłębokiem, Załuskowie, Łobżenicy.

[47] Dotyczy MOW w: Nysie, Koźminie Wielkopolskim.

– na 31 grudnia 2018 r. przy wymaganych 38,6 godzinach zajęć zapewniono psychologów na 19/22 i 15/22 etatu (łącznie 34 godziny);
– na 31 marca 2019 r. przy wymaganych 44 godzinach zajęć zapewniono psychologów na 19/22 i 15/22 etatu (34 godziny);
– na 30 września 2019 r. przy wymaganych 38,6 godzinach zajęć zapewniono psychologów na 11/22 i 17/22 etatu (28 godzin);
– na 31 grudnia 2019 r. przy wymaganych 38,6 godzinach zajęć zapewniono dwóch psychologów na 11/22 etatu (22 godziny);
– na 31 marca 2020 r. przy wymaganych 38,6 godzinach zajęć zapewniono psychologów na 22/22 i 11/22 etatu (33 godziny);
– na 31 grudnia 2020 r. przy wymaganych 38,6 godzinach zajęć zapewniono jednego psychologa na 22/22 etatu (22 godziny).

Wyjaśniając powyższe sytuacje Dyrektor MOW wyjaśnił m.in., że: stany osobowe wychowanek w MOW ulegają ciągłej rotacji, w związku z czym trudno zaplanować właściwy wymiar godzin psychologów i pedagogów. Przyczyną niedoszacowania godzin były także zwolnienia lekarskie.

W **MOW w Koźminie Wielkopolskim**:
w Ośrodku nie dokonywano zwiększenia tygodniowego czasu pracy psychologa, mimo iż liczba wychowanków w całym okresie objętym kontrolą była większa niż 36 i wynosiła od 42 do 53.
Dyrektor MOW wyjaśnił m.in., że: praca psychologa i pedagoga w MOW regulowana jest w arkuszu organizacji Ośrodka, zatwierdzanym przez organ prowadzący, w którym liczba etatów nie zmieniała się. Dzięki współpracy z wychowawcami i nauczycielami, liczba godzin etatu psychologa wystarcza na realizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej wobec wychowanków Ośrodka.

Przypadki nieprzeprowadzania w obiektach MOW kontroli okresowych, o których mowa w ustawie Prawo budowlane

Na 12 MOW, których dotyczył obowiązek przeprowadzania kontroli okresowych w terminach i zakresie określonym w ustawie Prawo budowlane z obowiązku tego wywiązali się dyrektorzy dziesieciu MOW. W dwóch MOW[48] w latach 2018–2020 nie przeprowadzono części wymaganych kontroli.

Przykłady

W **MOW w Rewalu**:
ostatnie roczne i pięcioletnie kontrole stanu technicznego obiektów użytkowanych przez MOW, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a i pkt 2 Prawa budowlanego zostały przeprowadzone 5 kwietnia 2017 r.

Dyrektor MOW wyjaśniła m.in., że: pełnienie obowiązków dyrektora zostało powierzone mi z dniem 1 lutego 2021 r. W związku ze stawianymi MOW zarzutami niezachowania bezpiecznych warunków przebywania w placówce, priorytetem było dla mnie zapoznanie się z sytuacją wychowawczą i kadrową MOW. Przeprowadzenie kontroli zleciłam niezwłocznie po wykazaniu uchybienia przez NIK.

W **MOW w Łobżenicy**:
W 2020 r. z naruszeniem przepisów art. 62 ust. 1 pkt 1 Prawa budowlanego w żadnym z budynków MOW nie została przeprowadzona kontrola przewodów kominowych, tym samym naruszone zostały przepisy art. 62 ust. 1 pkt 1c Prawa budowlanego. Ponadto w 2018 r i w 2020 r. nie przeprowadzono półrocznych kontroli budowlanych hali sportowej, co stanowiło naruszenie przepisów art. 62 ust. 1 pkt 3 Prawa budowlanego.

[48] Dotyczy MOW w: Rewalu, Łobżenicy.

Dyrektor MOW wyjaśnił m.in., że: nie są mu znane powody niezrealizowania półrocznych kontroli budowlanych, a nieprzeprowadzenie w 2020 r. kontroli przewodów kominowych wyjaśnił przeoczeniem.

W jednym[49] z dwóch MOW, które nie były właścicielem ani zarządcą obiektów, przedmiotowe kontrole były przeprowadzane, pomimo braku takiego obowiązku po stronie najemcy obiektu. Łączny koszt kontroli okresowych przeprowadzonych w latach 2018–2020 na zlecenie ośrodka wyniósł 3622,50 zł.

Ponadto w trzech MOW[50] stwierdzono nierzetelne prowadzenie książek obiektu budowlanego (dotyczyło to głównie braku wpisów o kontrolach okresowych przeprowadzonych w latach 2018–2020), a w czterech placówkach[51] brak realizacji części zaleceń wydanych w wyniku przeprowadzenia kontroli okresowych (rocznych i pięcioletnich).

Przypadki niespełnienia wymagań z zakresu bezpieczeństwa pożarowego

W sześciu MOW nie spełniono części wymagań z zakresu bezpieczeństwa pożarowego, w tym w zakresie opracowania i zatwierdzenia instrukcji bezpieczeństwa przeciwpożarowego lub jej aktualizacji[52], oznakowania bądź przeglądów technicznych gaśnic[53], przeprowadzania prób ciśnieniowych węży stanowiących wyposażenie hydrantów[54] lub wykonania zaleceń z kontroli przeprowadzonych w tym zakresie[55].

Przykłady

W **MOW w Trzebieży**:
1) instrukcja bezpieczeństwa pożarowego sporządzona w czerwcu 2011 r. nie była aktualizowana, co było niezgodne z § 6 ust. 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów, który stanowi, że ww. instrukcja poddawana jest okresowej aktualizacji, co najmniej raz na dwa lata;
2) do czasu rozpoczęcia kontroli NIK nie zostały zrealizowane zalecenia zawarte w protokołach z przeprowadzonych w listopadzie 2019 i 2020 r. badań hydrantów wewnętrznej instalacji wodociągowej przeciwpożarowej, co stworzyło bezpośrednie niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia wychowanków, pracowników oraz innych osób przebywających w obiektach MOW.

Dyrektor MOW wyjaśnił m.in., że: Instrukcja bezpieczeństwa pożarowego opracowana została w 2011 r. Obejmując stanowisko Dyrektora MOW w 2017 r. nie miałem wiedzy, iż dokument ten musi zostać zaktualizowany. Natomiast zalecenia zawarte w protokołach z badań hydrantów wewnętrznej instalacji wodociągowej przeciwpożarowej są obecnie w trakcie wykonywania.

W **MOW w Kolonii Ossie**:
1) w okresie objętym kontrolą, w MOW nie przeprowadzano przeglądów technicznych i czynności konserwacyjnych urządzeń przeciwpożarowych, co stanowiło naruszenie postanowień § 3 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministra

[49] Dotyczy MOW w Nysie.
[50] Dotyczy MOW w: Trzebieży, Podgłębokiem, Łobżenicy.
[51] Dotyczy MOW w: Puławach, Cerekwicy Nowej, Koźminie Wielkopolskim, Łobżenicy.
[52] Dotyczy MOW w: Rewalu, Trzebieży, Podgłębokiem, Łobżenicy.
[53] Dotyczy MOW w: Podgłębokiem, Kolonii Ossie.
[54] Dotyczy MOW w: Warszawie ul. Dolna, Kolonii Ossie.
[55] Dotyczy MOW w Trzebieży.

Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów[56], zgodnie z którymi tego rodzaju działania przeprowadzane powinny być nie rzadziej niż raz w roku;

2) węże stanowiące wyposażenie hydrantów wewnętrznych w budynku „B" nie były poddawane próbom ciśnieniowym na maksymalne ciśnienie robocze, co stanowiło naruszenie postanowień § 3 ust 4 ww. rozporządzenia MSWiA w sprawie ochrony ppoż, zgodnie z którymi próby takie powinny być przeprowadzane raz na pięć lat.

Dyrektor MOW wyjaśniła m.in., że: przeglądy i czynności konserwacyjne nie były przeprowadzane z powodu przeoczenia.

Niespełnienie wymagań, o których mowa w rozporządzeniu w sprawie bezpieczeństwa i higieny

W siedmiu placówkach[57] nie spełniono części wymagań określonych przepisami rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny (od jednego do siedmiu), co dotyczyło przede wszystkim: niezapewnienia na terenie MOW równej nawierzchni dróg dojazdowych oraz przejść; nieumieszczenia w widocznym miejscu, w sposób zapewniający łatwy do nich dostęp, planów ewakuacji ośrodka; niezabezpieczenia otwartej przestrzeni pomiędzy biegami schodów siatką lub w inny skuteczny sposób, chroniący przed upadkiem z wysokości; niewyposażenia schodów w balustrady z poręczami lub wyposażenia ich w balustrady niższe niż wymagane przepisami.

Przykłady

W **MOW w Podgłębokiem,** m.in.:

a) otwarta przestrzeń pomiędzy biegami schodów nie została zabezpieczona siatką lub w inny skuteczny sposób chroniący przed upadkiem z wysokości;
b) wysokość balustrad klatek schodowych w budynku internatu wynosiła od 92 do 96 cm, co nie spełniało wymogów § 298 ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (w budynkach oświaty i wychowania minimalna wysokość balustrad mierzona do wierzchu poręczy powinna wynosić 110 cm);
c) na terenie MOW nie została zapewniona równa nawierzchnia dróg dojazdowych (drogi pożarowej) oraz przejść (chodniki wzdłuż budynku internatu od strony zachodniej, chodnik wzdłuż budynku szkoły od strony wschodniej);
d) pięciu (z 58) pracownikom MOW (wg stanu na 24 maja 2021 r.) nie zapewniono przeszkolenia z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej;
e) brak było oznakowania wyjścia ewakuacyjnego oraz drogi ewakuacyjnej z sali gimnastycznej oraz wyjścia ewakuacyjnego ze stołówki.

Dyrektor MOW wyjaśnił m.in., że: analizując protokół z 2020 r. nie stwierdził wskazania dotyczącego wykonania zabezpieczenia klatek schodowych, dlatego nie zostało ono ujęte w projekcie budżetu MOW na 2021 r. Teren zewnętrzny Ośrodka utwardzony jest od początku istnienia MOW płytami drogowymi o wymiarach 1m x 3m, które posiadają nierówności wynikające z ich pierwotnego przeznaczenia jakim było utwardzenie dróg na potrzeby prowadzenia prac budowlanych. Wstępna analiza kosztów remontu drogi o długości ok. 300 m i szerokości 6 m wyniosła 300 tys. zł, a obszar MOW znajduje się na terenie szkód górniczych. Remont chodnika przy budynku internatu i wejścia do szkoły będą wskazywane w kolejnych planach budżetowych w porozumieniu z organem prowadzącym. MOW systematycznie uzupełnia oznakowania wyjścia

[56] Dz. U. z 2010 r. Nr 109, poz. 719, ze zm.; dalej: rozporządzenie MSWiA w sprawie ochrony ppoż.

[57] Tj. w MOW w: Rewalu, Renicach, Podgłębokiem, Puławach, Nysie, Kolonii Ossie, Łobżenicy.

ewakuacyjnego oraz drogi ewakuacyjnej, a ich braki wynikają z faktu niszczenia lub zrywania przez wychowanki mimo wzmożonej opieki ze strony wychowawców i nauczycieli. Wszystkie oznaczenia zostały uzupełnione 25 maja 2021 r.

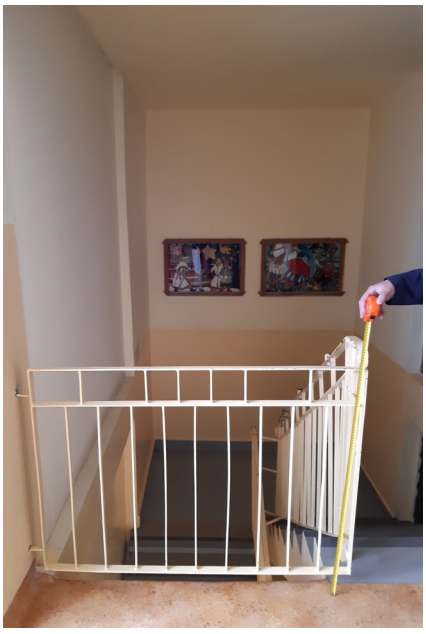
W **MOW w Łobżenicy** w budynku internatu**:**

a) schodów nie wyposażono w balustrady z poręczami;
b) nie zapewniono bieżącej wody pod natryskami na piętrach i w piwnicy;
c) kabiny prysznicowe w łazienkach przy grupach wychowawczych pozbawione były armatury (baterii lub słuchawek prysznicowych);
d) okładziny ceramiczne na parapetach w pokojach mieszkalnych były spękane oraz posiadały ubytki płytek;
e) w części pokoi mieszkalnych klepka parkietu była luźna;
f) na elewacji budynku występowały odstające krawędzie blachy oraz mocowań instalacji odgromowej.

Dyrektor MOW wyjaśnił m.in., że: nie potrafi wyjaśnić dlaczego wychowankowie wszystkich grup wychowawczych od kilkunastu lat korzystają z prysznicy znajdujących się na poziomie piwnicy internatu z dala od grup wychowawczych. Dodał, że obecność pracownika w pobliżu tych prysznicy zwiększa bezpieczeństwo i eliminuje ewentualne ryzykowne zachowania wychowanków. Wyjaśnił także, że płytki na parapetach ulegają częstym uszkodzeniom podczas przestawiania mebli. W odniesieniu do luźnej klepki parkietowej wyjaśnił, że poprzednia dyrekcja MOW zaniedbała remontu. Wskazał także, że podjęty zostanie remont opierzenia na elewacji, które zostało zniszczone przez wychowanków wychodzących, w latach poprzednich, przez okna internatu, a roboty obejmą także instalację odgromową.

Zdjęcia nr 1 i 2
MOW w Podgłębokiem. Nieprawidłowa wysokość balustrad klatek schodowych w budynku internatu oraz otwarta przestrzeń pomiędzy biegami schodów bez zabezpieczenia siatką lub w inny skuteczny sposób chroniący przed upadkiem z wysokości (zdjęcia wykonano 16 kwietnia 2021 r.).

Źródło: materiały własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Zdjęcie nr 3
MOW w Podgłębokiem. Nierówna nawierzchnia dróg dojazdowych (zdjęcie wykonano 13 maja 2021 r.).

Źródło: materiały własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Zdjęcie nr 4
MOW w Łobżenicy. Luźna klepka parkietu w pokoju wychowanków w MOW w Łobżenicy (zdjęcie wykonano 19 maja 2021 r.).

Źródło: materiały własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Zdjęcie nr 5
MOW w Łobżenicy. Odstające krawędzie blachy na elewacji budynku internatu w MOW w Łobżenicy (zdjęcie wykonano 19 maja 2021 r.).

Źródło: materiały własne NIK na podstawie wyników kontroli.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W porównaniu do 2017 r. niespełnienie wszystkich wymagań określonych rozporządzeniem w sprawie bezpieczeństwa i higieny wyeliminowane zostało w trzech placówkach[58], a w dalszym ciągu występowało w pięciu[59]. Ponadto w dwóch ośrodkach[60] sytuację taką stwierdzono po raz pierwszy.

Dyrektorzy 12 MOW w latach 2018–2020 wywiązywali się z obowiązku corocznego przeprowadzenia przed rozpoczęciem roku szkolnego kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków w placówkach, wymaganych przepisami rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny. Dyrektor jednego MOW[61] kontrolami tymi nie obejmował wszystkich obiektów ośrodka[62], a dyrektor kolejnego[63] przedmiotowej kontroli nie przeprowadził w 2018 r. W czterech przypadkach[64] do organu prowadzącego nie przekazano żadnego z trzech protokołów, a w jednym przypadku[65] jednego z dwóch sporządzonych protokołów (z 2019 r.). Ponadto w dwóch MOW[66] przedmiotowe kontrole były przeprowadzane nierzetelnie.

Przykłady

W **MOW w Puławach**:
w protokołach z kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków w placówce nie uwzględniono ustaleń dokonanych w trakcie okresowych kontroli budynku szkoły i internatu przeprowadzanych na podstawie i w zakresie określonym w ustawie Prawo budowlane, tj. braku wentylacji w sypialniach internatu, malowania rynien i pasów nadrynnowych, wywiewek żeliwnych, naprawy pokrycia dachowego z papy oraz nie określono kierunków ich poprawy. Kopie protokołów z przedmiotowych kontroli nie były na bieżąco przekazywane do organu prowadzącego.

W **MOW w Łobżenicy**:
w 2018 r. nie przeprowadzono kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów MOW. Natomiast kopii protokołu z takiej kontroli, przeprowadzonej w 2019 r. nie przekazano do organu prowadzącego. Jednocześnie kontrole w latach 2019 oraz 2020 przeprowadzono nierzetelnie biorąc pod uwagę brak w protokołach pokontrolnych ustaleń oraz zaleceń pozwalających na podjęcie działań naprawczych, pomimo występowania w budynku internatu elementów potencjalnie niebezpiecznych dla wychowanków. Tym samym nie dopełniono obowiązków wynikających z przepisów § 3 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny.

Warunki mieszkaniowe w MOW i brak udogodnień dla osób niepełnosprawnych

Oględziny obiektów poszczególnych placówek wykazały m.in., że w porównaniu do kontroli przeprowadzonej w 2017 r. warunki mieszkaniowe w czterech MOW poprawiły się. I tak w MOW w Leśnicy poprawie uległ

[58] Tj. w MOW w: Czaplinku, Cerekwicy Nowej, Trzebieży.

[59] Tj. w MOW w: Renicach, Rewalu, Łobżenicy, Podgłębokiem, Nysie.

[60] Tj. w MOW w: Puławach, Kolonii Ossie.

[61] Dotyczy MOW w Puławach.

[62] Kontrolą w zakresie zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nie objęto budynków warsztatów szkolnych, sali gimnastycznej i kuchni z jadalnia.

[63] Dotyczy MOW w Łobżenicy.

[64] Dotyczy MOW w: Czaplinku, Renicach, Podgłębokiem, Puławach.

[65] Dotyczy MOW w Łobżenicy.

[66] Dotyczy MOW w: Puławach, Łobżenicy.

stan mebli oraz wyposażenia pomieszczeń sanitarno-higienicznych, w MOW w Załuskowie pokoje doposażono w wymagane meble, a wychowankom korzystającym z prysznicy w MOW w Koźminie i w Trzebieży zapewniono intymność. Pogorszeniu uległy natomiast warunki pobytu w trzech innych MOW.

Przykłady

W **MOW w Renicach**:
1) meble były zużyte, część z nich wymagała naprawy lub wymiany;
2) nie było osobnych pomieszczeń do prania i suszenia rzeczy osobistych wychowanków.

W **MOW w Łobżenicy**:
1) w łazienkach zbyt niska wysokość ścianek pomiędzy toaletami oraz drzwiczek mogła skutkować naruszeniem intymności wychowanków korzystających z toalet.

Zdjęcie nr 6
MOW w Łobżenicy. Brak intymności dla wychowanków korzystających z toalet (zdjęcie wykonano 19 maja 2021 r.).

Źródło: materiały własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Jedynie w trzech MOW[67] wykonano pojedyncze udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. W dwóch przypadkach były to podjazdy ułatwiające wjazd do budynków, w jednym – toalety przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wobec braku innych udogodnień w obiektach piętrowych (np. windy) wykonane podjazdy bądź udogodnienia w toaletach nie przyczyniały się w znaczący sposób do poprawy warunków pobytu w MOW osób niepełnosprawnych.

[67] Dotyczy MOW w: Podgłębokim, Leśnicy, Kolonii Ossie.

Zdjęcie nr 7
MOW w Kolonii Ossie. Podjazd dla osób niepełnosprawnych do piętrowego budynku bez innych udogodnień dla osób niepełnosprawnych (zdjęcie wykonano 4 maja 2021 r.).

Źródło: materiały własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Zdjęcie nr 8
MOW w Leśnicy. Udogodnienia dla osób niepełnosprawnych w toalecie w piętrowym budynku bez innych udogodnień, np. podjazd, windy (zdjęcie wykonano 12 maja 2021 r.).

Źródło: materiały własne NIK na podstawie wyników kontroli.

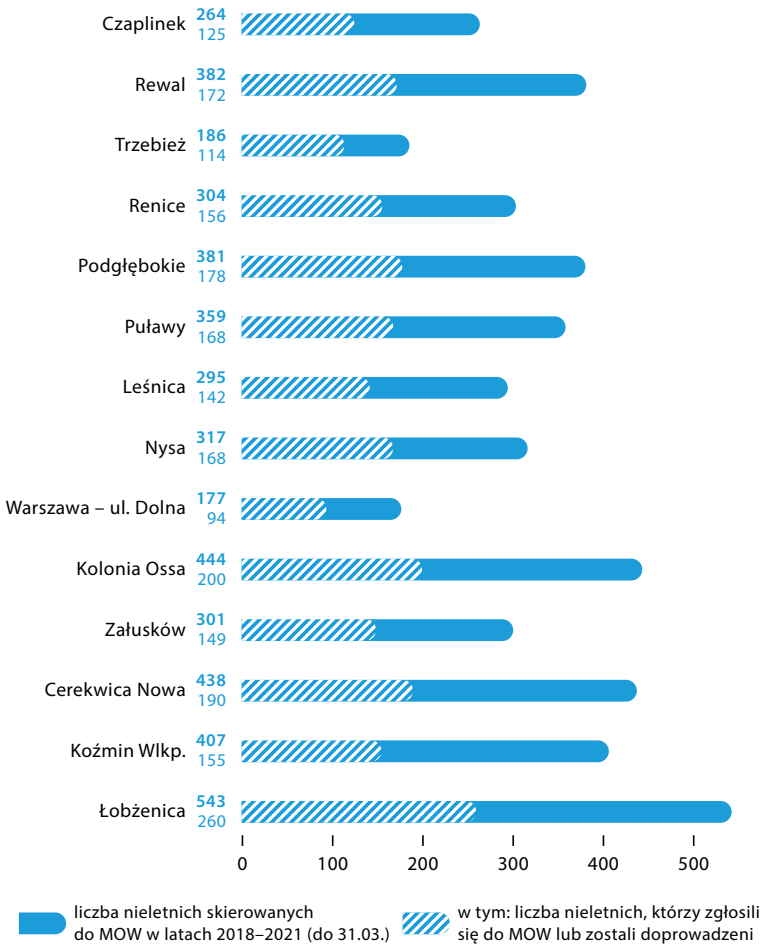
Liczba wychowanków MOW i skala niedoprowadzeń

Na koniec marca 2021 r. liczba ewidencyjna wychowanków w MOW objętych kontrolą wynosiła od 22 (MOW przy ul. Dolnej w Warszawie) do 68 (w Kolonii Ossie). W większości ośrodków była niższa od średniorocznej na koniec poszczególnych kwartałów w latach 2018–2020, która w tych samych placówkach wynosiła od 25 do 67 wychowanków.

W latach 2018–2021 (do 31 marca) spośród 4798 nieletnich skierowanych, do MOW zgłosiło się lub zostało doprowadzonych 2271 nieletnich, tj. 47,3%. W poszczególnych MOW wskaźnik ten wynosił od 38,1% w przypadku MOW w Koźminie Wielkopolskim do 61,3% w przypadku MOW w Trzebieży.

Liczbę nieletnich skierowanych i doprowadzonych do kontrolowanych placówek w latach 2018–2021 (do 31 marca) zaprezentowano na infografice.

Infografika nr 7
Liczba nieletnich skierowanych i doprowadzonych do kontrolowanych placówek w latach 2018–2021 (do 31 marca)

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

W porównaniu do kontroli z 2017 r. nastąpił spadek udziału nieletnich doprowadzonych do ośrodków względem nieletnich skierowanych do MOW z 55,6% do 47,3%. Oscylująca wokół 50% skala niedoprowadzeń, pozostawia otwartym pytanie o skuteczność systemu wykorzystywania tego środka wychowawczego w procesie resocjalizacji nieletnich dopuszczających się czynów karalnych.

Przewożenie wychowanków MOW

Wobec braku szczegółowych wytycznych z MEiN dotyczących przewożenia wychowanków w ośmiu placówkach opracowano i przyjęto procedury w zakresie przewozu/konwojowania wychowanków. W jednej placówce przewozy wychowanków realizowała, na podstawie zawartej umowy, firma zewnętrzna. W pozostałych 13 w przewożeniu wychowanków uczestniczyły co najmniej dwie osoby: kierowca (pracownik MOW lub z innej jednostki podległej starostwu[68]) i opiekun (pracownik pedagogiczny lub niepedagogiczny z MOW). W 12 placówkach przewożenie wychowanków odbywało się

[68] Np. z Centrum Usług Wspólnych Powiatu Myśliborskiego w przypadku MOW w Renicach.

należącymi do nich samochodami służbowymi[69]. W trzech przypadkach[70] w pojazdach tych zastosowano dodatkowe zabezpieczenia, w celu zwiększenia bezpieczeństwa osób uczestniczących w przewożeniu wychowanków.

Przykład

W **MOW w Podgłębokiem**:
MOW dysponował ośmioosobowym samochodem z trzema rzędami foteli. W wyjeździe z wychowanką lub po wychowankę uczestniczyły standardowo dwie osoby, tj. kierowca i opiekun. Samochód był wyposażony w dodatkowy zamek centralny, który automatycznie blokował przesuwne drzwi boczne i uniemożliwiał ich otwarcie od środka oraz kratę pomiędzy przestrzenią ostatniego rzędu foteli a bagażnikiem. W trakcie przewozu wychowanka umiejscawiana była na tylnym siedzeniu, a opiekun w środkowym rzędzie foteli za kierowcą w celu uniemożliwienia potencjalnego zagrożenia dla kierowcy.

Dyrektorzy czterech MOW[71] wskazali, że w okresie objętym kontrolą wystąpiły pojedyncze sytuacje, które mogły być niebezpieczne dla życia i zdrowia opiekunów nieletnich bądź też samych nieletnich. Najczęściej były to ucieczki wychowanków podczas postoju na stacjach benzynowych lub parkingach.

Przykłady

W **MOW w Załuskowie**:
niebezpieczne sytuacje występowały podczas transportu wychowanek, które były agresywne i używały przemocy fizycznej wobec kierowcy i pedagoga, próbowały wybić szybę i zaciągnąć hamulec ręczny w czasie jazdy, demolowały wnętrze pojazdu, odpinały pasy bezpieczeństwa, stwarzając swoim zachowaniem zagrożenie dla siebie i osób z nimi podróżujących, a także dla ruchu drogowego.

W **MOW w Rewalu:**
w trakcie przewozu nieletnich doszło do czynnej napaści na nauczyciela, co stworzyło zagrożenie dla podróżujących, a także dla bezpieczeństwa ruchu drogowym.

Zapobieganie wnoszeniu na teren MOW alkoholu oraz innych środków odurzających i przedmiotów niebezpiecznych

Wobec braku powszechnie obowiązujących uregulowań w zakresie dokonywania zarówno przeszukań wychowanków jak i pomieszczeń MOW, w większości ośrodków (w dziewięciu na 14 kontrolowanych) przyjęto wewnętrzne procedury określające sposoby postępowania pracowników ośrodków mające na celu zapobieganie wnoszeniu na teren placówek alkoholu i innych środków odurzających, a także przedmiotów niebezpiecznych.

Uregulowania w tym zakresie uwzględnia projekt nowej ustawy dotyczącej postępowania w sprawach nieletnich.

Nieuprawnione przeprowadzanie badań na obecność w organizmie nieletniego alkoholu lub innych środków odurzających

Pomimo braku uprawnień dla pracowników MOW do poddawania wychowanka badaniom na obecność w jego organizmie alkoholu lub innego środka odurzającego, to w trzech placówkach[72] badania takie były przeprowadzane przez pracowników MOW. Kwestia ta była szeroko

[69] W jednym przypadku (MOW w Renicach) wychowankowie przewożeni byli samochodami należącymi do Centrum Usług Wspólnych Powiatu Myśliborskiego w Myśliborzu.

[70] Dotyczy MOW w: Podgłębokiem, Warszawie przy ul. Dolnej, Kolonii Ossie.

[71] Dotyczy MOW w: Rewalu, Podgłębokiem, Kolonii Ossie, Załuskowie.

[72] Dotyczy MOW w Czaplinku, Trzebieży, Puławach.

poruszana zarówno przez NIK w Informacji o wynikach kontroli z 2017 r., jak i przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Wbrew wcześniejszym wnioskom praktyka przeprowadzania przedmiotowych badań przez pracowników MOW była nadal stosowana w MOW w Czaplinku (25 badań na obecność w organizmie wychowanki substancji psychoaktywnych) oraz w MOW w Trzebieży (cztery badania na obecność alkoholu w organizmie wychowanka), a także w MOW w Puławach (17 badań narkotestem).

W pozostałych MOW działania wobec wychowanków, co do których zachodziły podejrzenia o użycie alkoholu lub innych środków odurzających, polegały na odizolowaniu ich od innych wychowanków w bezpiecznym miejscu (jeśli zachowanie i stan zdrowia nieletniego na to pozwalał), wzywaniu Policji do wykonania odpowiednich badań, wzywaniu pogotowia do ustalenia stanu zdrowia wychowanka, przewiezieniu nieletniego do szpitala w celu ustalenia jego stanu zdrowia i podjęcia czynności adekwatnych do jego aktualnego stanu zdrowia.

Uregulowania w tym zakresie uwzględnia projekt nowej ustawy dotyczącej postępowania w sprawach nieletnich.

Wychowanki w ciąży i matki z dziećmi

W pięciu placówkach dla dziewcząt oraz jednej koedukacyjnej w latach 2018–2021 (do 31 marca) przebywało łącznie 79 wychowanek w ciąży. Na ogół nieletnie w ciąży ostatni okres przed urodzeniem dziecka spędzały poza MOW (na urlopie, przepustce lub w szpitalu), a po urodzeniu dziecka, w wyniku osiągnięcia 18. roku życia lub zmiany środka wychowawczego, nie wracały do ośrodka. Tylko do jednej placówki (MOW w Czaplinku) nieletnie po urodzeniu dziecka mogły wrócić razem z dzieckiem. W okresie objętym kontrolą odnotowano osiem takich przypadków. Zarówno nieletnie w ciąży, jak i matki z dziećmi, miały zagwarantowane warunki określone w rozporządzeniu w sprawie MOW, a także podstawową i specjalistyczna opiekę medyczną.

Funkcjonowanie MOW w okresie pandemii COVID-19

We wszystkich objętych kontrolą MOW, w związku z pandemią COVID-19, wprowadzono wewnętrzne procedury funkcjonowania MOW, mające zapewnić sprawność i ciągłość funkcjonowania ośrodków, a także minimalizować ryzyko zakażenia kolejnych osób (wychowanków i pracowników). Procedury te w poszczególnych placówkach wprowadzane były od marca do października 2020 r. Określano w nich np. obowiązki dyrektora MOW, pracowników obsługi i administracji, nauczycieli i wychowawców, rodziców/opiekunów prawnych, zasady pracy szkoły i stołówki w podwyższonym reżimie sanitarnym, sposób postępowania na wypadek podejrzenia zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2 lub zachorowania na COVID-19 u wychowanka lub pracownika, wydzielono pomieszczenia do izolacji wychowanków podejrzanych o zakażenie wirusem lub u których potwierdzono zakażenie wirusem, a także pomieszczenia do ewentualnej izolacji całych grup wychowawczych.

Do 31 marca 2021 r. zakażenie koronawirusem SARS-CoV-2 potwierdzono u 87 wychowanków w 10 MOW, a także u 113 pracowników 12 MOW.

W zależności od potrzeb odizolowani wychowankowie, u których podejrzewano lub potwierdzono zakażenie wirusem SARS-CoV-2, mieli zapewnioną stałą bądź cykliczną opiekę wychowawcy (wychowawców lub nauczycieli), którzy w tym czasie nie prowadzili zajęć z innymi wychowankami MOW.

Każdy z ośrodków dysponował środkami ochrony osobistej (np. maseczki, przyłbice, rękawiczki jednorazowe, fartuchy jednorazowe) oraz płynami do dezynfekcji rąk, podłóg, mebli. Osiem z kontrolowanych ośrodków środki takie otrzymywało także z zewnątrz. Opieka medyczna w okresie pandemii COVID-19 wychowankom MOW udzielana była na takich zasadach, jakie aktualnie obowiązywały w całym kraju. Najczęściej były to teleporady.

Problemy jakie występowały w funkcjonowaniu MOW w okresie pandemii COVID-19 dotyczyły: braku możliwości przebadania nowo przyjmowanych wychowanków oraz powracających z urlopów i przepustek pod kątem ewentualnego zakażenia koronawirusem SARS-CoV-2, zapewnienia prawidłowości i ciągłości funkcjonowania placówki w okresie nieobecności części pracowników skierowanych na izolację lub kwarantannę, braku środków ochrony osobistej i płynów do dezynfekcji w początkowym okresie pandemii, zapewnienia opieki dla wychowanków w dniu zorganizowanego szczepienia wychowawców.

Szczepienia kadry pedagogicznej MOW

Spośród 506 pracowników pedagogicznych MOW na 31 marca 2021 r. na szczepienie przeciw COVID-19 w ramach Narodowego Programu Szczepień dla pierwszej grupy, obejmującej m.in. nauczycieli szkół i placówek specjalnych oraz kadrę kierowniczą tych szkół i placówek zarejestrowanych zostało 265, tj. 52,4%. W poszczególnych placówkach było to od 18%[73] do 88%[74]. Do 30 kwietnia 2021 r. pierwszą lub pierwszą i drugą dawką szczepionki zaszczepionych zostało łącznie 246 pracowników pedagogicznych MOW, tj. 48,6% ogółu pracowników pedagogicznych MOW oraz 92,8% zgłoszonych.

5.4. Realizacja przez MOW zadań opiekuńczych i wychowawczych

Nie wszystkie efekty działań realizowanych w MOW były zadowalające. W porównaniu do wyników kontroli z 2017 r. zmniejszyła się skala ucieczek, zwiększył się odsetek byłych wychowanków podejmujących po opuszczeniu placówki naukę lub pracę, a także zgłaszających się we właściwym PCPR, MOPR lub MOPS w celu realizacji Indywidualnego Programu Usamodzielnienia. Jednocześnie nie doszło do zauważalnego spadku skreśleń z ewidencji MOW w wyniku długotrwałej nieobecności i przeniesienia do innego ośrodka z przyczyn wychowawczych, wzrósł również odsetek byłych wychowanków, którzy po opuszczeniu MOW wchodzili w konflikt z prawem. Dodatkowo wystąpiły sytuacje wstrzymywania kierowania do ośrodków nowych wychowanków w związku ze stwierdzeniem w nich przypadków przemocy rówieśniczej.

[73] Dotyczy MOW w Załuskowie.

[74] Dotyczy MOW w Renicach.

Kierowanie do tych samych ośrodków nieletnich o różnych potrzebach i o różnym stopniu zdemoralizowania

Najczęstszymi przyczynami orzekania wobec nieletnich środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW były: nierealizowanie obowiązku szkolnego; ucieczki z domu; agresja wobec innych osób; wulgarne i wyzywające zachowanie; uzależnienie od nikotyny i leków; nadużywanie alkoholu; zażywanie środków odurzających i psychoaktywnych; przedwczesne podejmowanie życia seksualnego; samookaleczenia; niedostosowanie się do dotychczasowego środka wychowawczego; niszczenie cudzego mienia; kierowanie wobec innych osób gróźb karalnych; wymuszanie pieniędzy; stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej; bójki, rozboje, kradzieże z włamaniem; kontakty ze światem przestępczym. W dalszym ciągu brak było specjalizacji MOW, konsekwencją czego było kierowanie do tej samej placówki nieletnich o różnym stopniu zdemoralizowania, którzy negatywnie oddziaływali na innych nieletnich (np. poprzez stosowanie przemocy), a także wykazujących odmienne potrzeby opiekuńczo-wychowawcze.

Do poszczególnych MOW wychowankowie przyjmowani byli po upływie od dwóch do 1582 dni od orzeczenia sądu o umieszczeniu nieletniego w MOW (w tym przypadku dla nieletniego był to kolejny ośrodek, do którego został przeniesiony z innego MOW).

Przypadki nieopracowania lub nieterminowego opracowywania IPE-T

W poszczególnych MOW, na ogół, wywiązywano się z obowiązku opracowania dla nowo przyjętego wychowanka IPE-T. Badanie dokumentacji 168 byłych wychowanków MOW[75] w zakresie terminu opracowania IPE-T, jego indywidualizacji i zawarcia w nim wszystkich wymaganych elementów, wykazało, że dla pięciu nieletnich (w czterech MOW[76]) IPE-T nie został sporządzony. W jednym przypadku jako powód braku IPE-T wskazano brak orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Przykłady

MOW w Łobżenicy:
- w jednym przypadku IPE-T nie został sporządzony dla wychowanka, który w MOW przebywał 43 dni, a po tym okresie, w związku z postanowieniem sądu został czasowo przeniesiony do placówki innego typu, i zgodnie z postanowieniem sądu na ten czas nie był wykreślony z ewidencji MOW.

MOW w Warszawie (ul. Dolna):
- w jednym przypadku IPE-T dla wychowanka nie został sporządzony, pomimo że czas jego pobytu w MOW wynosił ponad osiem miesięcy (od 8 grudnia 2018 r. do 28 sierpnia 2019 r.) – wg wyjaśnień dyrektora placówki przyczyną nieopracowania IPE-T brak orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

W przypadku pozostałych 163 wychowanków: przy przyjęciu do 10 MOW – 39 (tj. 23,9%) posiadało orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, dla 24 z nich IPE-T został opracowany w ciągu 30 dni od przyjęcia nieletniego do placówki, dla pięciu w okresie od 31 do 60 dni (po jednym

[75] Po 12 wychowanków skreślonych z ewidencji w poszczególnych MOW w wyniku ukończenia 18. roku życia, w tym 57 skreślonych w 2018 r., 57 skreślonych w 2019 r., 53 skreślonych w 2020 r., jednego skreślonego w I kwartale 2021 r.

[76] Dotyczy MOW w: Renicach, Leśnicy, Warszawie (ul. Dolna), Łobżenicy.

w pięciu MOW[77]), dla sześciu po upływie ponad 60 dni od przyjęcia do MOW (po dwa w dwóch MOW[78] oraz po jednym w dwóch MOW[79]). Dla pozostałych czterech wychowanków na podstawie dokumentacji przedstawionej w dwóch ośrodkach[80] nie było możliwości ustalenia daty sporządzenia IPE-T.

Zgodnie z § 6 ust. 5 pkt 2 rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie IPE-T opracowuje się w terminie 30 dni od dnia złożenia m.in. w ośrodku orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Przykłady

MOW w Renicach:
– w dwóch przypadkach IPE-T dla wychowanków, przyjętych do placówki z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, zostały sporządzone 2 i 16 czerwca 2020 r., tj. po upływie 71 i 85 dni od ich przyjęcia, pomimo że powinny zostać sporządzone w ciągu 30 dni; w przedmiotowej sprawie, z uwagi na częste zmiany na stanowisku dyrektora MOW przyczyny opóźnienia w sporządzeniu IPE-T nie zostały wyjaśnione.

MOW w Warszawie (ul. Dolna):
– w jednym przypadku IPE-T dla wychowanka, przyjętego do placówki z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, został sporządzony 2 października 2019 r. (środa), tj. po upływie 140 dni od jego przyjęcia w maju 2019 r.; wg wyjaśnień opóźnienie wynikało z przeoczenia; w tym przypadku został przekroczony również termin opracowania IPE-T ustalony przepisami prawa na 30 września.

W przypadku pozostałych 124 wychowanków, dla 76 IPE-T opracowano przed otrzymaniem orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (sytuacje takie miały miejsce w każdym z 14 kontrolowanych MOW), z tego dla: 49 IPE-T został opracowany w ciągu 30 dni od przyjęcia nieletniego do placówki, 18 w okresie od 31 do 60 dni (w dziewięciu MOW[81]), a dla kolejnych pięciu po upływie ponad 60 dni od przyjęcia od MOW (po dwa w dwóch MOW[82] oraz jeden w jednym MOW[83]). Dla pozostałych czterech wychowanków na podstawie dokumentacji przedstawionej w czterech ośrodkach[84] nie było możliwości ustalenia daty sporządzenia IPE-T.

[77] Dotyczy MOW w: Rewalu (36 dni), Renicach (42 dni), Puławach (34 dni), Cerekwicy Nowej (32 dni), Kolonii Ossa (31 dni).

[78] Dotyczy MOW w: Trzebieży (194 i 235 dni), Renicach (71 i 85 dni).

[79] Dotyczy MOW w Puławach (130 dni), Warszawie (ul. Dolna – 140 dni).

[80] Dotyczy MOW w: Rewalu (trzy IPE-T), Cerekwicy Nowej (jeden IPE-T).

[81] Dotyczy MOW w: Czaplinku (jeden – 54 dni), Renicach (trzy – 33, 33 i 36 dni), Podgłębokiem (trzy – 31, 33 i 36 dni), Puławach (dwa – 40 i 56 dni), Warszawie ul. Dolna (dwa – 40 i 48 dni), Kolonii Ossie (jeden – 56 dni), Załuskowie (dwa – 31 i 33 dni), Koźminie Wielkopolskim (trzy – 31, 34 i 44 dni), Łobżenicy (jeden – 31 dni).

[82] Dotyczy MOW w: Trzebieży (70 i 175 dni), Podgłębokiem (89 i 111 dni).

[83] Dotyczy MOW w Renicach (230 dni).

[84] Dotyczy po jednym IPE-T w MOW w: Podgłębokiem, Puławach, Nysie, Cerekwicy Nowej.

Zgodnie z § 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia MEN w sprawie pobytu w MOW:
a) w ośrodku dla każdego nieletniego opracowuje się i realizuje IPE-T (ust. 1),
b) do opracowania i realizowania IPE-T dla nieletniego nieposiadającego orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego przepisy, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio (ust. 2).

Przykłady

MOW w Trzebieży:
– w dwóch przypadkach IPE-T sporządzono przed otrzymaniem orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, tj. 22 stycznia 2016 r. oraz 29 września 2017 r., ale było to po upływie odpowiednio 70 i 175 dni od przyjęcia do MOW; w sprawie IPE-T sporządzonego we wrześniu 2017 r. dyrektor MOW wskazał, że po stwierdzeniu braku IPE-T dla tych wychowanków po objęciu przez niego stanowiska dyrektora (od 1 sierpnia 2017 r.) polecił ich opracowanie, co w tym przypadku zostało zakończone 29 września 2017 r.

MOW w Podgłębokiem:
– w dwóch przypadkach IPE-T sporządzono przed otrzymaniem orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, tj. 2 i 3 października 2018 r. (wtorek i środa), ale było to po upływie odpowiednio 89 i 111 dni od przyjęcia do MOW; opóźnienia wynikały z braku posiedzeń zespołu sporządzającego IPE-T w okresie od przycięcia wychowanków do dnia ich sporządzenia; w tych przypadkach został przekroczony termin opracowania IPE-T, ustalony przepisami prawa, także w przypadku braku orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, na 30 września.

Spośród pozostałych 48 wychowanków, przyjętych do MOW bez orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, dla dziewięciu (w czterech MOW) IPE-T został opracowany w ciągu 30 dni od przyjęcia nieletniego do placówki (po otrzymaniu orzeczenia), dla dziewięciu w okresie od 31 do 60 dni od daty przyjęcia wychowanka do MOW, ale z zachowaniem terminu 30 dni od daty wpływu orzeczenia (w czterech MOW[85]), a dla kolejnych 18 po upływie ponad 60 dni od przyjęcia od MOW, ale w większości z zachowaniem terminu 30 dni od wpływu orzeczenia (sześć w jednym MOW[86], cztery w jednym MOW[87], trzy w jednym MOW[88], po jednym w pięciu MOW[89]). Dla pozostałych 12 wychowanków na podstawie dokumentacji przedstawionej w dwóch ośrodkach[90] nie było możliwości ustalenia daty sporządzenia IPE-T.

Przykłady

MOW w Warszawie (ul. Dolna):
IPE-T dla sześciu wychowanków, którzy do MOW zostali przyjęci bez orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, a dla których został on spo-

[85] Dotyczy MOW w: Czaplinku (trzy – 35, 41 i 50 dni), Rewalu (jeden – 42 dni), Puławach (dwa – 39 i 48 dni), Kolonii Ossie (trzy – 51, 53 i 59 dni).

[86] Dotyczy MOW w Warszawie ul. Dolna (127, 198, 205, 235, 240, 260 dni).

[87] Dotyczy MOW w Kolonii Ossie (68, 84, 137 i 228 dni).

[88] Dotyczy MOW w Trzebieży (234, 322 i 462 dni).

[89] Dotyczy MOW w: Renicach (187 dni), Podgłębokiem (65 dni), Puławach (71 dni), Załuskowie (71 dni), Łobżenicy (127 dni).

[90] Dotyczy MOW w: Nysie (11 IPE-T), Łobżenicy (jeden IPE-T).

rządzony po otrzymaniu przedmiotowego orzeczenia, okres jaki upłynął od przyjęcia wychowanka do sporządzenia IPE-T wyniósł od 127 do 260 dni. I tak m.in.:
- IPE-T z 10 stycznia 2019 r. sporządzono po upływie 240 dni od przyjęcia wychowanka (15 maja 2018 r.) oraz 29 dni od wpływu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (12 grudnia 2018 r. – 211 dni od przyjęcia nieletniego); nie zachowano terminu sporządzenia IPE-T do 30 września;
- IPE-T z 4 października 2019 r. sporządzono po upływie 235 dni od przyjęcia wychowanka (11 lutego 2019 r.) oraz w dniu wpływu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (4 października 2019 r.); nie zachowano terminu sporządzenia IPE-T do 30 września;
- IPE-T z 6 listopada 2019 r. sporządzono po upływie 260 dni od przyjęcia wychowanka (19 lutego 2019 r.) oraz 14 dni od wpływu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (23 października 2019 r. – 246 dni od przyjęcia nieletniego); nie zachowano terminu sporządzenia IPE-T do 30 września;
- IPE-T z 9 stycznia 2020 r. sporządzono po upływie 127 dni od przyjęcia wychowanka (4 września 2019 r.) oraz 30 dni od wpływu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (10 grudnia 2019 r. – 97 dni od przyjęcia nieletniego); zachowano termin 30 dni od wpływu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego; nie zachowano natomiast terminu sporządzenia IPE-T do 30 września.

Przypadki nieprawidłowości przy opracowywaniu IPE-T

Na 163 IPE-T objętych kontrolą, stwierdzono że 158 (tj. 96,9%) zostało sporządzonych przez zespoły składające się z wychowawców grup wychowawczych, nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z wychowankami, a przed sporządzeniem 159 (tj. 97,5%), zgodnie z wymogiem określonym w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, dokonano wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia. W jednym z MOW[91] pięć IPE-T (na 10 objętych badaniem) zostały sporządzone przez niepełne zespoły. Ponadto sporządzenie czterech IPE-T nie zostało poprzedzone dokonaniem wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia.

Niespełnienie części wymagań przez IPE-T

Na 163 objęte kontrolą IPE-T, w 48[92] (tj. 29,4%) stwierdzono brak wszystkich elementów określonych w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie. Dotyczyło to:

a) nieokreślenia zakresu i sposobu dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wychowanków w 11 IPE-T z 2015, 2016, 2017 i 2018 r. (6,7% analizowanych IPE-T);
b) nieokreślenia lub nieprecyzyjnego określenia wymiaru godzin pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zajęć wyrównawczych i socjoterapeutycznych w 26 IPE-T z 2015, 2016, 2017, 2018 i 2019 r. (16% analizowanych IPE-T);

[91] Dotyczy MOW w Renicach.

[92] Dotyczy MOW w: Rewalu (cztery IPE-T), Podgłębokiem (sześć IPE-T), Puławach (12 IPE-T), Warszawie ul. Dolna (sześć IPE-T), Załuskowie (11 IPE-T), Cerekwicy Nowej (dwa IPE-T), Łobżenicy (siedem IPE-T).

c) nieujęcia zajęć socjoterapeutycznych lub logopedycznych zaleconych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego w trzech IPE-T z 2017 r., 2018 r. i 2019 r. (1,8% analizowanych IPE-T);
d) nieujęcia działań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w dziewięciu IPE-T z 2014, 2015, 2017, 2018 i 2019 r. (5,5% analizowanych IPE-T);
e) nieokreślenia zakresu współpracy wychowawców grup wychowawczych, nauczycieli i specjalistów z rodzicami wychowanka w pięciu IPE-T z 2018 r. i 2019 r. (3,1% analizowanych IPE-T).

Z powyższych danych wynika, że niespełnienie przez IPE-T niektórych wymagań dotyczyło zarówno tych sporządzanych przed kontrolą NIK z 2017 r., jak i tych sporządzanych po zakończeniu poprzedniej kontroli NIK.

Indywidualizacja oraz modyfikacje IPE-T

We wszystkich skontrolowanych MOW, ustalono, że IPE-T zostały zindywidualizowane. Zawarte w nich zalecenia uwzględniały dysfunkcje i potrzeby poszczególnych wychowanków. Brak indywidualizacji IPE-T był stwierdzony podczas kontroli w 2017 r. Wystąpiły natomiast przypadki braku modyfikacji IPE-T, które stwierdzono w dwóch MOW:

a) w Rewalu po wydaniu ponownych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego na kolejny etap edukacyjny nie zostały zmodyfikowane trzy z 12 analizowanych IPE-T;
b) w Nysie ze względu na długość czasu przebywania wychowanków MOW, która średnio wynosi 12 miesięcy.

Problemy MOW w uzyskiwaniu orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego

Podobnie jak w 2017 r., dyrektorzy MOW podnosili problemy z rzetelnym opracowywaniem IPE-T wynikające bądź z niedostarczenia wydanego już orzeczenia przez wychowanka i jego rodziców / opiekunów prawnych bądź z braku możliwości ubiegania się przez ośrodek o wydanie takiego orzeczenia dla wychowanka, który orzeczenia jeszcze nie posiadał.

Przykłady

Dyrektor MOW w Czaplinku wskazał:
nie zawsze w dokumentach nieletnich przysyłanych do MOW przez właściwe instytucje są zawarte orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, mimo że takie są wydane. Często rodzice nie mają tych orzeczeń w domach, poszukujemy tych orzeczeń w placówkach oświatowych, w których wychowanki wcześniej przebywały lub uczyły się. To znacznie wydłuża czas dotarcia orzeczenia do MOW.
Wiele razy zdarzyło się, że rodzic wychowanki, mimo wysłanego wniosku nie odsyłał go do MOW. Ośrodek zwracał się wtedy np. do placówki opiekuńczej, której podopieczną jest wychowanka lub do właściwego MOPS o pomoc w dotarciu do rodziców. Ponadto Poradnia przyjmuje tylko wnioski podpinane przez obojga rodziców – jeżeli ci mają władzę rodzicielską w całości albo ograniczoną lub przez opiekunów prawnych wychowanek. MOW w porozumieniu z poradnią koordynuje zebranie wniosków od rodziców i dopiero po ich otrzymaniu i prawidłowym wypełnieniu kompletuje dokumentację nieletniej i wysyła do poradni. Często wnioski, które zostają przysłane do ośrodka są wypełnione nieprawidłowo lub niepodpisane i rodzic/opiekun prawny ponownie musi wypełnić/uzupełnić i wysłać do MOW. Zdarza się też, że wychowanka pozostaje pod opieką jednego rodzica, drugi natomiast pomimo, że ma władzę rodzicielską nie utrzymuje kontaktu z rodziną czy dzieckiem, jego dane teleadresowe są nieznane. To wydłuża również całą procedurę.

Dyrektor MOW w Trzebieży wskazał:
dla wychowanków, którzy nie posiadają orzeczenia, organizujemy badania specjalistów w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Policach[93], jednak najpierw niezbędne jest złożenie w poradni wniosku. (...) Rodzice muszą być ponaglani w kwestii odesłania dokumentów, pomimo iż w kopercie z dokumentami do podpisu otrzymują również kopertę zwrotną oraz znaczek pocztowy, aby zminimalizować ponoszone przez nich koszty. (...) Niejednokrotnie przesłana dokumentacja była gubiona i musieliśmy wysyłać ją ponownie. Zdarza się, że musimy angażować w całą procedurę pozyskania dokumentacji pracowników pomocy społecznej, czy kuratorów. (...)
Paragraf 3 ust. 7 rozporządzenia MEN w sprawie pobytu w MOW zobowiązuje dyrektora MOW do uzupełnienia niezbędnej dokumentacji nieletniego m.in. o orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, tymczasem jak wskazałem powyżej tylko rodzic lub opiekun prawny może taki wniosek złożyć w PPP. Wobec wskazanych powyżej trudności, w mojej ocenie narzucanie na dyrektorów MOW wymogu formalnego pozyskiwania orzeczeń, wyciąganie konsekwencji w przypadku ich braku i warunkowanie wypłaty subwencji na wychowanków posiadaniem orzeczeń, nie znajduje uzasadnienia w realiach w jakich funkcjonują ośrodki wychowawcze.

Zajęcia realizowane w MOW

W każdym z kontrolowanych MOW realizowane były zajęcia określone dla tego typu jednostek, tj. zajęcia resocjalizacyjne i profilaktyczno-wychowawcze, także terapeutyczne, zajęcia sportowe, turystyczne i rekreacyjne, zajęcia kulturalno-oświatowe, zajęcia rozwijające zainteresowania. W ramach tych zajęć realizowane były rozmaite programy i projekty ukierunkowane na wzmocnienie efektów prowadzonego procesu resocjalizacji. Celem poszczególnych programów było m.in. eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego, przygotowanie nieletnich do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi, podnoszenie samooceny i poziomu edukacyjnego wychowanków, ich dalsza aktywizacja edukacyjna i zawodowa. Skala i zakres programów i projektów realizowanych w poszczególnych MOW były zróżnicowane.

Przykłady

MOW w Rewalu, m.in.:
a) w zakresie socjoterapii m.in.: przeprowadzano rozmowy z wychowankami mające na celu zmianę dotychczasowych zachowań; szczególny nacisk został położony na poznanie i otwarcie się wychowanków na różne stany emocjonalne, a także ćwiczone były techniki radzenia sobie z trudnymi przeżyciami i negatywnymi emocjami; priorytetowo traktowana była praca nad poprawą komunikacji, świadomości oraz umiejętnym wyznaczaniem celów;
b) w zakresie zajęć o charakterze terapeutycznym i profilaktyczno-wychowawczym: przeprowadzano pogadanki i rozmowy dotyczące: profilaktyki uzależnień od Internetu, komputera, nikotyny, alkoholu, narkotyków i leków, dopalaczy, rozwijania kompetencji czytelniczych, kształtowania postaw samokrytycznych, wzmacniania zdrowia i bezpieczeństwa, kultywowania tradycji świąt, kształtowania umiejętności niesienia pomocy; w roku szkolnym 2020/2021 wychowankowie uczestniczyli w zajęciach terapeutycznych prowadzonych przez pracowników Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Gryficach Trening Zastępowania Agresji;

[93] Dalej: PPP.

c) w zakresie zajęć kulturalno-oświatowych: organizował uroczyste apele z okazji świąt patriotycznych: 3 maja, 11 listopada, Dnia Edukacji Narodowej, Dnia Kobiet, Dnia Dziecka, rocznicy urodzin patrona placówki Janusza Korczaka.

MOW w Podgłębokiem, m.in.**:**

a) w ramach zajęć resocjalizacyjnych realizowano programy i projekty m.in.: Żyć Inaczej; Spójrz Inaczej; Odczuwaj, Ufaj, Mów; ARS, czyli jak dbać o miłość; Ja, rodzina i rówieśnicy; Trening Zastępowania Agresji; Wybierz życie – pierwszy krok; od roku szkolnego 2020/2021 wprowadzony został program Trening Umiejętności Społecznych;
b) w ramach zajęć o charakterze terapeutycznym wychowanki pracowały indywidualnie z terapeutą ds. uzależnień, pedagogiem, psychologiem, uczestniczyły w programie terapeuty – Ja, rodzina i rówieśnicy, wprowadzono również biblioterapię, trening relaksacyjny oraz choreoterapię;
c) w ramach zajęć kulturalno-oświatowych prowadzono zajęcia filmowe, organizowano spektakle w MOW, wyjazdy do teatru oraz podejmowano inne inicjatywy, np. w roku szkolnym 2020/2021 – organizacja apelu Bitwa pod Wytycznem, udział w konkursie Biel i czerwień – Polska Niepodległa.

MOW w Warszawie (ul. Dolna), m.in.:
do realizowanych zajęć należały m.in. indywidulana oraz grupowa terapia uzależnień, udział w projektach skierowanych dla osób uzależnionych (np. „Candis”[94], „Fred Goes Ned”[95]), zajęcia z elementami treningu zastępowania agresji 'TZA ART', zajęcia dotyczące bezkonfliktowego rozwiązywania problemów oraz sposobów na skuteczne radzenie sobie ze stresem, terapie logopedyczne, terapie pedagogiczne, wolontariat, w tym m.in. na rzecz osób niepełnosprawnych, terapia za pomocą dramy, w ramach prowadzonego w MOW Teatru Moralnego Niepokoju.
Wychowankom Ośrodka zapewniono także dostęp do szerokiej oferty zajęć sportowych, turystycznych i rekreacyjnych, kulturalno-oświatowych oraz rozwijających zainteresowania. W tym obszarze organizowano i zapewniano udział w licznych zawodach sportowych (np. turniej piłkarski „Dolna Cup”, Bieg Niepodległości, zawody „Strongman”), wycieczki krajoznawcze (np. Warszawa i okolice, w Tatry, do Gdańska i Sztutowa), wizyty i lekcje muzealne (np. w Muzeum Narodowym, Muzeum Powstania Warszawskiego, Centrum Nauki Kopernik), warsztaty teatralne.

MOW w Cerekwicy Nowej, m.in.:
w ramach zajęć o charakterze terapeutyczno-profilaktycznym Placówka prowadziła dla wychowanek: trening zastępowania agresji; trening umiejętności kontroli zachowań związanych z alkoholem i narkotykami „TUKAN”; zajęcia pt. „Już Cię kocham, więc zaczekam – świadome dojrzałe macierzyństwo”; program ARS, czyli jak dbać o miłość – program koordynowany przez Główny Inspektorat Sanitarny, przyjęty w systemie rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego; terapię EEG Biofedback; trening metodą Tomatisa; program Szkoła promująca zalecenia Europejskiego kodeksu walki z rakiem – zapobieganie chorobom cywilizacyjnym; program „Trzymaj formę” – propagujący ideę ruchu i aktywności fizycznej; warsztaty edukacyjne – „Bezpieczeństwo w sieci”.

[94] Program terapii dla osób uzależnionych od marihuany lub innych przetworów konopi.

[95] Program skierowany do osób, które eksperymentują lub używają szkodliwych substancji psychoaktywnych (narkotyki, alkohol, tzw. dopalacze) i doświadczają związanych z tym problemów.

Ustalenia kontroli przeprowadzonych przez kuratorów oświaty na zlecenie NIK w zakresie prawidłowości prowadzenia dokumentacji w MOW

Oceny prawidłowości dokumentacji prowadzonej w poszczególnych MOW dokonali kuratorzy oświaty na zlecenie NIK. W wyniku przeprowadzonych kontroli kuratorzy oświaty ustalili, że:

a) w siedmiu MOW[96] w 38 dziennikach zajęć wychowawczych (na 42 poddane analizie) brak było wymaganych wpisów dotyczących m.in.: uwag o wychowankach (w pięciu MOW), planu pracy z wychowankami (w trzech MOW), informacji o kontaktach z rodziną/opiekunami wychowanka (w trzech MOW), adresów poczty elektronicznej rodziców i numerów ich telefonów (w pięciu MOW), adresu zamieszkania wychowanków (w trzech MOW), informacji o zajęciach prowadzonych w MOW w poszczególnych dniach (w jednym MOW). Ponadto: tematyka zajęć w poszczególnych tygodniach nie zawsze odzwierciedlała tygodniowe założenia wychowawcze (w jednym MOW);
b) w siedmiu MOW[97] w 42 dziennikach zajęć dydaktycznych (na 42 poddane analizie) brak było wpisów dotyczących m.in.: tematów przeprowadzonych zajęć edukacyjnych (w dwóch MOW), rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania wychowanków (w jednym MOW), śródrocznej i rocznej oceny klasyfikacyjnej w roku szkolnym 2019/2020 (w jednym MOW), adresów poczty elektronicznej rodziców/opiekunów oraz numerów ich telefonów (w siedmiu MOW);
c) w dwóch MOW[98] dzienniki zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie były prowadzone; a w czterech kolejnych MOW[99] w 21 dziennikach zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej (na 24 poddanych analizie) brak było wpisów dotyczących m.in.: odnotowania tematów przeprowadzonych zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej (w trzech MOW), oceny postępów i wniosków dotyczących dalszej pracy z wychowankiem (w dwóch MOW), programu pracy z grupą (w jednym MOW), tygodniowych rozkładów zajęć (w dwóch MOW), indywidualnych programów pracy z wychowankiem (w dwóch MOW).

Mniejsza skala ucieczek

W porównaniu do lat 2012–2017 łączna liczba odnotowywanych ucieczek, w przeliczeniu na kwartał, zmniejszyła się ze 143 do 114. Zmniejszenie liczby ucieczek, w przeliczeniu na kwartał, nastąpiło w ośmiu MOW[100] (z 14 skontrolowanych). Na uwagę zasługuje odnotowanie w kolejnych latach poniżej jednej ucieczki na kwartał w MOW w Koźminie Wielkopolskim.

[96] Dotyczy MOW w: Czaplinku, Rewalu, Trzebieży, Renicach, Podgłębokiem, Puławach, Łobżenicy.

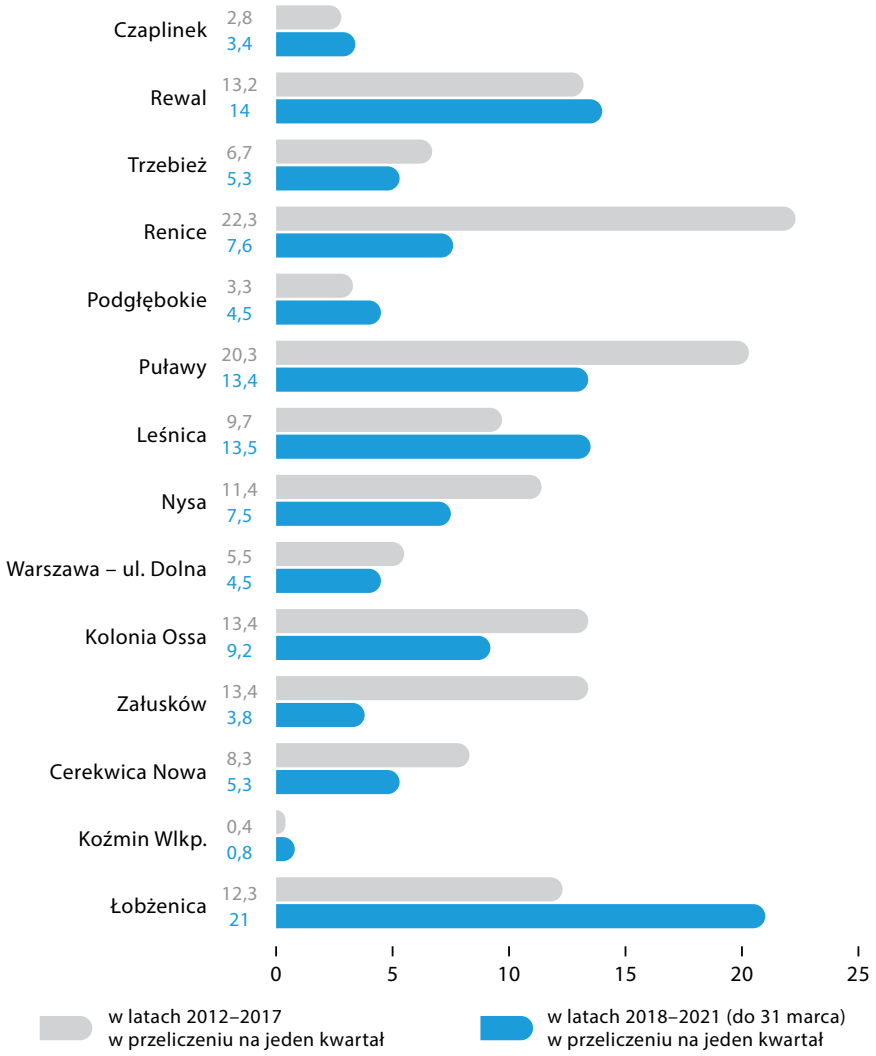
[97] Dotyczy MOW w: Czaplinku, Rewalu, Trzebieży, Renicach, Podgłębokiem, Puławach, Łobżenicy.

[98] Dotyczy MOW w: Podgłębokiem, Puławach.

[99] Dotyczy MOW w: Rewalu, Trzebieży, Renicach, Łobżenicy.

[100] Dotyczy MOW w: Trzebieży, Renicach, Puławach, Nysie, Warszawie (ul. Dolna), Kolonii Ossie, Załuskowie, Cerekwicy Nowej.

Infografika nr 8
Zmiana liczby ucieczek z poszczególnych MOW w przeliczeniu na kwartał

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Zdarzenia nadzwyczajne i inne w MOW

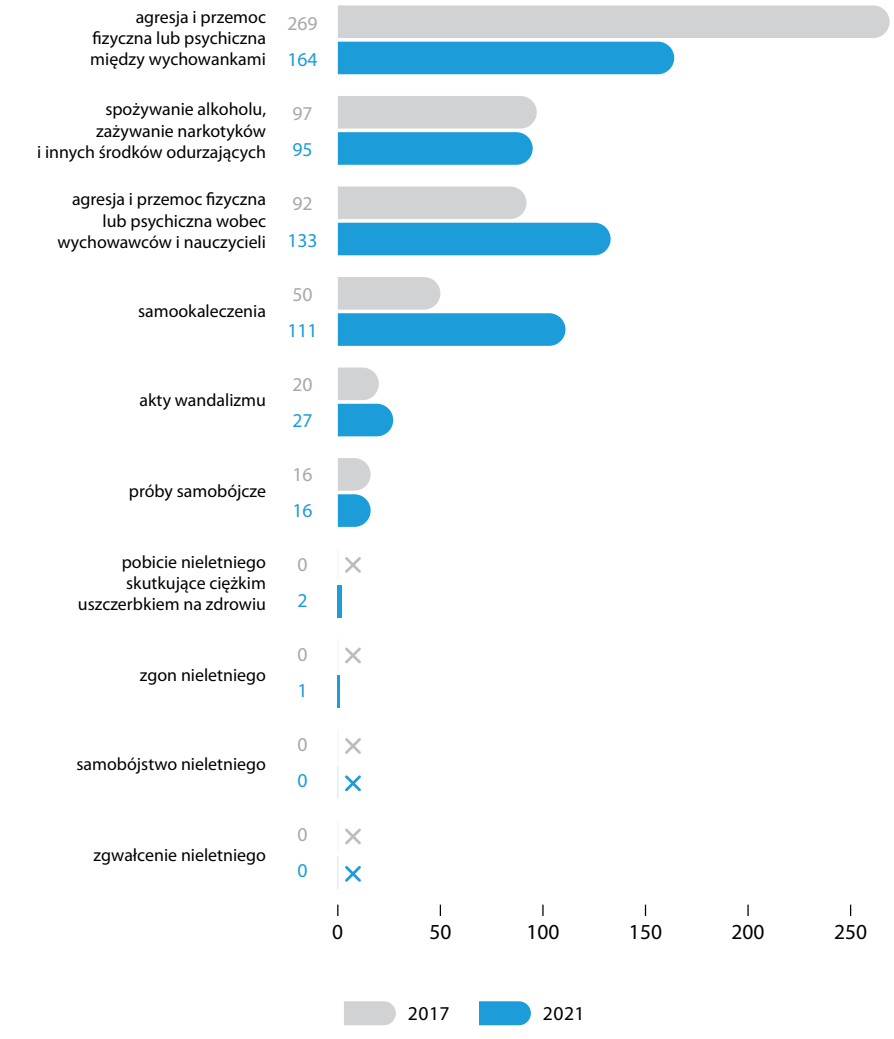
Na podstawie zdarzeń zaewidencjonowanych w poszczególnych MOW, jak również na podstawie danych pozyskanych z właściwych miejscowo Komend Powiatowych Policji, Państwowej Straży Pożarnej oraz z ze stacji Pogotowia Ratunkowego, ustalono, że w latach 2018–2021 (do 31 marca) w MOW objętych kontrolą miały miejsce trzy zdarzenia nadzwyczajne, tj. jeden zgon (w MOW w Łobżenicy[101]) oraz dwa pobicia skutkujące ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu (w MOW w Rewalu[102] i w Puławach). Nie miały miejsca natomiast samobójstwa i zgwałcenia nieletnich. W każdym z MOW, podobnie jak w latach wcześniejszych, dochodziło jednak do innych zdarzeń. Udokumentowanych zostało: 164 przypadki agresji i przemocy fizycznej lub psychicznej wobec innych wychowanków

[101] Zgon wychowanka w szpitalu po sześciu dniach pobytu – do szpitala przewieziony na skutek złego samopoczucia (ból głowy, wymioty); postępowanie w przedmiotowej sprawie prowadzi Prokuratura Rejonowa w Pile.

[102] Ugodzenie nożem innego wychowanka; w wyniku zakończonego postępowania prokuratorskiego do sądu złożono akt oskarżenia wobec wychowanka MOW.

(w 14 MOW), 133 przypadki agresji i przemocy fizycznej lub psychicznej wobec wychowawców (w 11 MOW), 111 okaleczeń (w 12 MOW), 95 przypadków zażywania narkotyków i innych środków odurzających (w dziewięciu MOW), 27 aktów wandalizmu (w dziewięciu MOW), 16 prób samobójczych (w 10 MOW), 67 innych zdarzeń[103] (w 11 MOW). W porównaniu do danych o zdarzeniach odnotowanych w MOW w latach 2012–2017, w przeliczeniu na średnią liczbę zdarzeń przypadających na kwartał, w dwóch MOW nastąpił spadek liczby odnotowywanych zdarzeń, a w sześciu – wzrost.

Infografika 9
Zdarzenia nadzwyczajne i inne zdarzenia odnotowane w ośrodkach w latach 2018–2021 (do 31 marca)

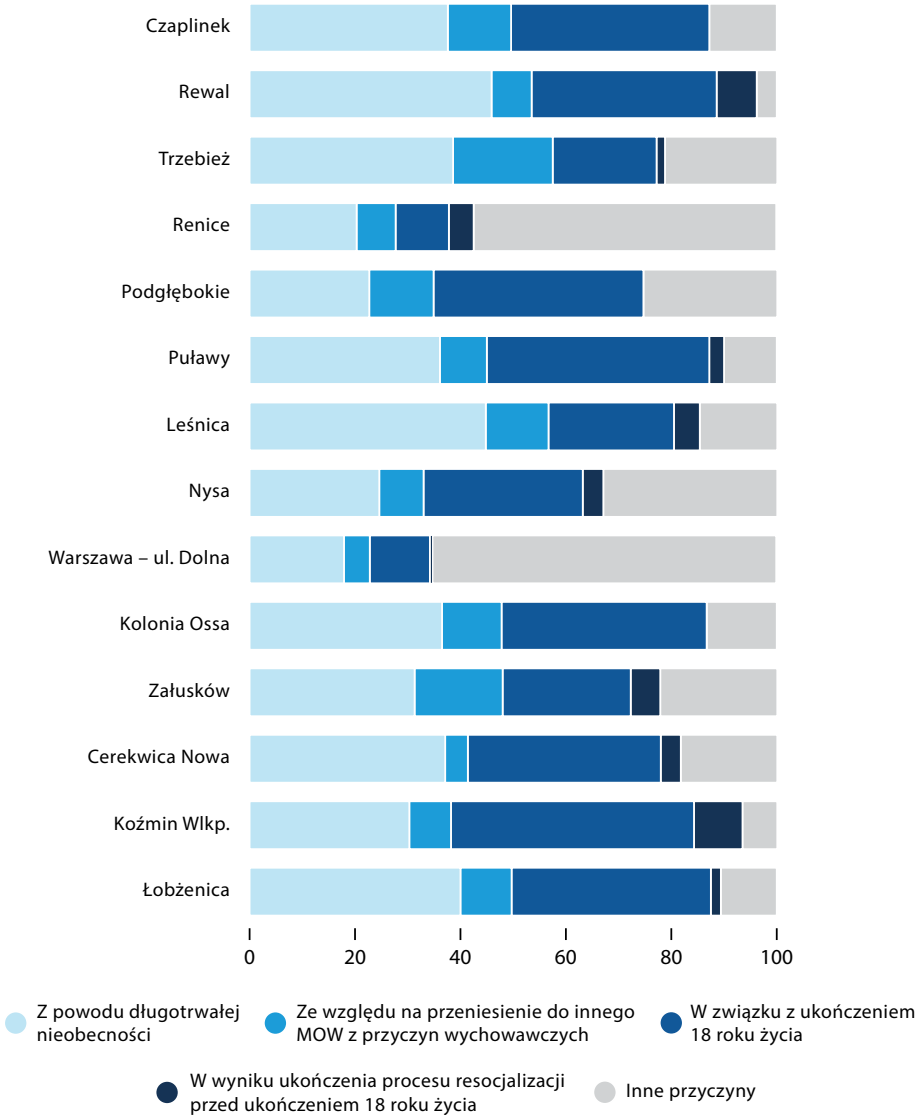
Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Przyczyny skreśleń z ewidencji wychowanków

W latach 2018–2021 (do 31 marca) z ewidencji ośrodków objętych kontrolą zostało skreślonych łącznie 4427 wychowanków. Najczęstszą przyczyną skreśleń była długotrwała nieobecność wychowanka w wyniku ucieczki lub braku powrotu do placówki z urlopu bądź przepustki (32,6%).

[103] Np. kradzieże, posiadanie środków odurzających, fałszywe zgłoszenie podłożenia bomby, myśli samobójcze.

Infografika nr 10
Przyczyny skreśleń z ewidencji wychowanków w kontrolowanych MOW

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

W porównaniu do wyników kontroli z 2017 r. niewielkim zmianom uległy przyczyny skreśleń wychowanków z ewidencji MOW. Nadal największy odsetek, tj. 42,3%, stanowiły skreślenia spowodowane długotrwałą nieobecnością oraz przeniesienia do innego MOW z przyczyn wychowawczych – w 2017 r. było to 45,4%. Skreślenia w wyniku osiągnięcia przez wychowanka 18. roku życia stanowiły 30,6%, a w 2017 r. – 33,5%. Natomiast skreślenia w wyniku ukończenia procesu resocjalizacji – 3,3% w 2021 r. i 3,4% w 2017 r.

Największy odsetek wychowanków skreślonych w wyniku długotrwałej nieobecności, tj. 45,9%, odnotowano w MOW w Rewalu, a najmniejszy, tj. 17,9% w MOW w Warszawie. Dla skreślonych z tego powodu 85 wychowanków z MOW w Rewalu ewidencyjny okres pobytu w ośrodku wynosił od 28 do 734 dni. Biorąc pod uwagę, że skreślenie następuje po upływie czterech tygodni, w pierwszym przypadku ucieczka miała miejsce w dniu przyjęcia wychowanka do placówki.

Największy odsetek wychowanków skreślonych ze względu na przeniesienie do innego MOW z przyczyn wychowawczych, tj. 18,9% odnotowano w MOW w Trzebieży, a najmniejszy, tj. 4,3% w MOW w Cerekwicy Nowej. Dla skreślonych z tego powodu 24 wychowanków z MOW w Trzebieży ewidencyjny okres pobytu w ośrodku wynosił od 11 do 736 dni.

W 11 MOW[104] wystąpiły przypadki skreślenia wychowanka z ewidencji placówki przed ukończeniem 18. roku życia w wyniku zakończenia procesu resocjalizacji. Dotyczyło to łącznie 85 wychowanków, od jednego w MOW w Warszawie do 14 w MOW w Rewalu, Renicach i Koźminie Wlkp. W przypadkach tych w postanowieniach sądu o zakończeniu resocjalizacji w warunkach MOW najczęściej brak było uzasadnień, ewentualnie powoływano się na brak przejawów demoralizacji oraz możliwość kontynuowania nauki poza placówką. Przedmiotowe postanowienia sąd rodzinny wydawał na wniosek dyrektora MOW, rodziców bądź opiekunów prawnych wychowanka. Postanowienia na wniosek dyrektora MOW poprzedzane były oceną zespołu wychowawczego o pozytywnym zakończeniu procesu resocjalizacji.

Wstrzymanie skierowań do MOW

We wszystkich skontrolowanych MOW podejmowano działania mające na celu zapewnienie wychowankom bezpieczeństwa w trakcie pobytu w ośrodku a także przeciwdziałające demoralizacji pod wpływem innych wychowanków. W celu osiągnięcia ww. efektu przykładowo stosowano: działania adaptacyjne dla nowoprzybyłych wychowanków, zajęcia integracyjne w grupach, dobieranie optymalnego składu wychowanków w sypialniach, dostosowywanie oferty zajęć indywidulanych i grupowych do potrzeb wychowanków oraz zdarzeń mających miejsce w placówce. W ostateczności gdy podejmowane działania nie przynosiły pozytywnego efektu, wychowankowie przenoszeni byli do innego MOW.

Pomimo podejmowanych działań, w związku z wystąpieniem sytuacji świadczących o niezapewnieniu bezpieczeństwa wychowankom, w latach 2020–2021 ORE zawiesił kierowanie nieletnich do trzech MOW[105].

Przykłady

MOW w Łobżenicy:
od października 2020 r. do stycznia 2021 r. ORE wstrzymał kierowanie nieletnich do MOW ze względu na stan bezpieczeństwa wychowanków. Decyzję tę poprzedziły, przeprowadzone w MOW, przez Wielkopolskiego Kuratora Oświaty, dwie kontrole doraźne. Z protokołu jednej z nich wynikało, że Kuratorium stwierdziło m.in.: funkcjonowanie mechanizmu podporządkowania jednych wychowanków drugim; występowanie przypadków: kradzieży rzeczy osobistych wychowanków, przemocy fizycznej i psychicznej, a także nieetycznych zachowań wychowawców. Kolejne kontrole przeprowadzone przez Kuratorium w grudniu 2020 r. oraz w styczniu 2021 r. potwierdziły realizację większości z wydanych wcześniej zaleceń, co skutkowało przywróceniem w styczniu 2021 r. skierowań nowych wychowanków do MOW.

[104] Dotyczy MOW w: Rewalu, Trzebieży, Renicach, Puławach, Leśnicy, Nysie, Warszawie ul. Dolna, Załuskowie, Cerekwicy Nowej, Koźminie Wielkopolskim, Łobżenicy.

[105] Dotyczy MOW w: Rewalu, Renicach, Łobżenicy.

MOW w Rewalu:
od listopada 2020 r. do lipca 2021 r. ORE wstrzymał kierowanie nieletnich do MOW ze względu na stan bezpieczeństwa wychowanków (przemoc rówieśnicza). W wyniku kontroli doraźnych przeprowadzonych w placówce przez Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty (w następstwie otrzymanych skarg) do dyrektora ośrodka skierowano szereg wniosków, których realizacja warunkowała wznowienie skierowań nowych wychowanków do MOW. Zrealizowanie wniosków zostało potwierdzone w czerwcu 2021 r., wznowienie skierowań do ośrodka nastąpiło 8 lipca 2021 r.

MOW w Renicach:
od lutego 2021 r. ORE wstrzymał kierowanie nieletnich do MOW ze względu na stan bezpieczeństwa wychowanków (przemoc rówieśnicza oraz wychowawcy wobec wychowanka). W wyniku kontroli doraźnych przeprowadzonych w placówce przez Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty (w następstwie otrzymanych skarg) do dyrektora ośrodka skierowano szereg wniosków, których realizacja warunkowała wznowienie skierowań nowych wychowanków do MOW. Do zakończenia czynności kontrolnych nie nastąpiło wznowienie kierowania nieletnich do placówki.

Możliwość kontynuowania nauki po 18. roku życia do zakończenia roku szkolnego

W każdym ze skontrolowanych MOW wychowankowie mieli możliwość, po osiągnięciu pełnoletniości, kontynuowania nauki za zgodą sądu, do zakończenia danego roku szkolnego. Łącznie w okresie objętym kontrolą zgodę taką uzyskało 192 wychowanków (w poszczególnych MOW od jednego[106] do 47[107]), a faktycznie naukę w szkołach prowadzonych w MOW do końca danego roku szkolnego kontynuowało 167 wychowanków (87% spośród tych, którzy uzyskali zgodę sądu). Dla 117 wychowanków (tj. 70,1%), kontynuowanie nauki do końca danego roku szkolnego, oznaczało ukończenie danego etapu edukacji, w tym dla 24 ukończenie szkoły podstawowej, 27 – gimnazjum, czterech – zasadniczej szkoły zawodowej, 62 – szkoły branżowej I stopnia.

Usamodzielnianie pełnoletnich wychowanków MOW i problemy dotyczące sporządzania IPU

Badania w zakresie opracowywania oraz realizowania IPU, którymi objęto 168 byłych wychowanków MOW[108], wykazały, że w ośrodkach znajdowała się dokumentacja potwierdzająca sporządzenie Indywidualnego Programu Usamodzielnienia dla 118 wychowanków (tj. 70,2%), w trakcie ich pobytu w MOW. Dla kolejnych 30 wychowanków IPU sporządzane były poza MOW, np. w placówce, z której został skierowany do ośrodka. Dla pozostałych 20 wychowanków IPU nie było sporządzane, np. z powodu pobytu w MOW przez okres krótszy niż 1 rok lub długotrwałe pobyty w domu przed uzyskaniem pełnoletności.

Dyrektorzy poszczególnych ośrodków, na ogół, wywiązywali się z obowiązku przekazywania w określonych terminach właściwym kierownikom PCPR informacji dotyczących wychowanków, którzy w następnym roku skończą 18 lat (termin określono na 10 grudnia), wychowanków, którzy zamierzają się usamodzielniać (termin określono na co najmniej trzy miesiące przed opuszczeniem placówki), a także przekazywania

[106] Dotyczy MOW w Rewalu.

[107] Dotyczy MOW w Nysie.

[108] Badaniem objęto dokumentację 12 byłych wychowanków w każdym z 14 MOW objętych kontrolą.

właściwym kierownikom PCPR dokumentacji usamodzielnianych wychowanków (termin – nie później niż na miesiąc przed terminem opuszczenia przez wychowanka placówki).

Przypadki nieterminowego przekazywania do PCPR:
a) informacji o wychowankach, którzy w następnych roku osiągną pełnoletniość, stwierdzono w jednym MOW[109] i dotyczyły nieprzekazania lub nieterminowego przekazania informacji o dwóch wychowankach;
b) informacji o zamiarze usamodzielnienia się wychowanka, stwierdzono w pięciu MOW[110] i dotyczyły nieprzekazania lub nieterminowego przekazania informacji o łącznie 29 wychowankach;
c) dokumentacji usamodzielnianych wychowanków stwierdzono w trzech MOW[111] i dotyczyło nieprzekazania lub nieterminowego przekazania dokumentacji łącznie 15 wychowanków.

Przykłady

Dyrektor MOW w Koźminie Wielkopolskim:
a) nie informował właściwych kierowników PCPR o zamiarze usamodzielnienia się poszczególnych wychowanków;
b) nie przekazywał właściwym kierownikom PCPR dokumentacji usamodzielnianych wychowanków.

Zastępca Dyrektora MOW w Nysie wskazał na problemy występujące przy opracowaniu IPU, którymi są w szczególności:
a) brak lokali socjalnych dla chłopców usamodzielniających się,
b) problem z kontaktem z opiekunem usamodzielnienia (odległość MOW od miejsca zamieszkania podopiecznego),
c) brak zgody na urlopowanie na czas dostarczenia IPU do PCPR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania.

Dyrektor MOW w Warszawie (ul. Dolna) wskazał:
głównym problem związanym z opracowaniem IPU jest wskazanie opiekuna usamodzielnienia. Bardzo często wychowankowie wskazują na opiekuna swojego rodzica, który następnie jest akceptowany przez PCPR. Jednak rodzice często nie sprawdzali się w funkcjach wychowawczych, gdy nieletni przebywali w domach i dlatego, zdaniem Dyrektora, nie poradzą sobie w sprawowaniu funkcji opiekuna usamodzielnienia. W praktyce ich rola sprowadza się do bycia osobą, która odpowiada tylko za podpisanie odpowiedniej dokumentacji w celu otrzymania przez wychowanka przysługującej mu pomocy. W ocenie Dyrektora MOW instytucja opiekuna usamodzielnienia wymaga uregulowań prawnych, np. poprzez powierzanie tej roli pracownikom PCPR w miejscu zamieszkania wychowanka lub innym pracownikom ze sfery pomocy społecznej.

Na 118 IPU sporządzonych w MOW, w 21 przypadkach (tj. 17,8%) w ośmiu MOW[112] opiekunami usamodzielnienia byli pracownicy ośrodka (wychowawca, psycholog, pedagog).

[109] Dotyczy MOW w Trzebieży: informacji o jednym wychowanku przesłano 15 grudnia 2017 r., tj. z pięciodniowym opóźnieniem, informacji o jednym wychowanku do PCPR nie przekazano wcale.

[110] Dotyczy MOW w: Trzebieży, Renicach, Cerekwicy Nowej, Koźminie Wielkopolskim, Łobżenicy.

[111] Dotyczy MOW w: Podgłębokiem, Cerekwicy Nowej, Koźminie Wielkopolskim.

[112] Dotyczy MOW w: Podgłębokiem (4), Puławach (8), Leśnicy (3), Nysie (1), Warszawie (1), Kolonii Ossie (2), Załuskowie (1), Cerekwicy Nowej (1).

Co piąty wychowanek z próby badawczej po opuszczeniu MOW wszedł w konflikt z prawem

Każda z delegatur NIK biorąca udział w przedmiotowej kontroli wystąpiła, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, do Dyrektora Biura Informacyjnego Krajowego Rejestru Karnego, o udostępnienie dla łącznie 336 osób danych z KRK w zakresie ich ewentualnego figurowania w kartotece karnej. Dane 336 osób, których dotyczyły zapytania, w tym 168 skreślonych w latach 2018–2020 z ewidencji MOW w wyniku długotrwałej nieobecności (ucieczka, brak powrotu z urlopu lub przepustki) oraz 168 skreślonych w latach 2018–2020 z ewidencji MOW w wyniku osiągnięcia 18. roku życia, wskazano na wymaganych formularzach.

Z informacji otrzymanych w czerwcu 2021 r.[113] wynikało, że w kartotece karnej KRK figurowało 76 byłych wychowanków MOW, tj. 22,6% objętych zapytaniem.

Z porównywalnych danych pozyskanych w 2017 r. w trakcie kontroli P/17/099 wynikało, że odsetek byłych wychowanków, którzy weszli w konflikt z prawem, skreślonych z ewidencji MOW z tych samych przyczyn w latach 2014–2016, wynosił 21%.

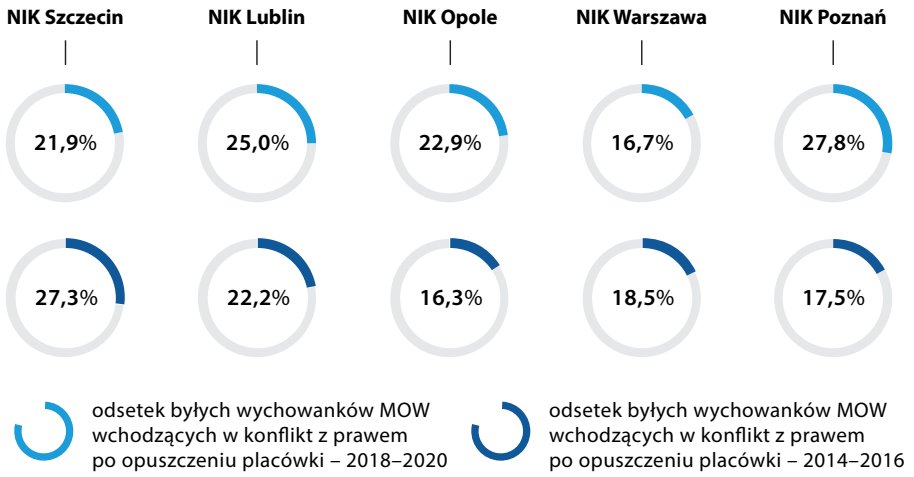
Tabela nr 3
Większy odsetek byłych wychowanków MOW wchodzących w konflikt z prawem po opuszczeniu placówki

Lp.	MOW	objęci badaniem w 2021 r. – skreśleni w latach 2018–2020	weszli w konflikt z prawem – dane z czerwca 2021 r.	%	objęci badaniem w 2017 r. – skreśleni w latach 2014–2016	weszli w konflikt z prawem – dane z 2017 r.	%	% 2021:2017
1.	Czaplinek	24	b.d.	x	17	1	6	b.d.
2.	Rewal	24	b.d.	x	18	6	33	b.d.
3.	Trzebież	24	b.d.	x	24	9	38	b.d.
4.	Renice	24	b.d.	x	18	5	28	b.d.
NIK Szczecin		**96**	**21**	**22**	**77**	**21**	**27**	**80**
5.	Podgłębokie	24	b.d.	x	18	2	11	b.d.
6.	Puławy	24	b.d.	x	18	6	33	b.d.
NIK Lublin		**48**	**12**	**25**	**36**	**8**	**22**	**113**
7.	Leśnica	24	b.d.	x	25	1	4	b.d.
8.	Nysa	24	b.d.	x	18	6	33	b.d.
NIK Opole		**48**	**11**	**23**	**43**	**7**	**16**	**141**
9.	Warszawa – Dolna	24	b.d.	x	18	8	44	b.d.
10.	Kolonia Ossa	24	b.d.	x	18	1	6	b.d.
11.	Załusków	24	b.d.	x	18	1	6	b.d.
NIK Warszawa		**72**	**12**	**17**	**54**	**10**	**19**	**90**
12.	Cerekwica Nowa	24	b.d.	x	18	3	17	b.d.
13.	Koźmin Wlkp.	24	b.d.	x	11	3	27	b.d.
14.	Łobżenica	24	b.d.	x	28	4	14	b.d.
NIK Poznań		**72**	**20**	**28**	**57**	**10**	**18**	**158**
	Ogółem	**336**	**76**	**23**	**267**	**56**	**21**	**108**

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

[113] Dane pozyskane z Biura Informacyjnego KRK w 2021 r. obejmowały wskazanie ogólnej liczby byłych wychowanków MOW figurujących w kartotece karnej, bez możliwości przyporządkowania danych do poszczególnych placówek, których wychowankami były osoby o które pytano, a także bez możliwości ustalenia czy w kartotece karnej figurują osoby skreślone z ewidencji MOW w wyniku długotrwałej nieobecności, czy w wyniku ukończenia 18. roku życia.

Infografika 11
Zmiana odsetka byłych wychowanków MOW objętych kontrolą na terenie danej Delegatury NIK, którzy weszli w konflikt z prawem a z ewidencji ośrodków zostali skreśleni na przestrzeni trzech lat poprzedzających badanie w 2021 r. lub 2017 r.

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Ponad połowa byłych wychowanków z próby badawczej po opuszczeniu MOW podejmowała naukę

Każda z delegatur NIK biorąca udział w przedmiotowej kontroli wystąpiła, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, do Dyrektora Departamentu Współpracy z Samorządem Terytorialnym w MEiN, o udostępnienie dla łącznie 336 osób danych z Systemu Informacji Oświatowej w zakresie ewentualnego podjęcia nauki po opuszczeniu MOW. Zapytanie dotyczyło 336 osób, w tym 168 skreślonych w latach 2018–2020 z ewidencji MOW w wyniku długotrwałej nieobecności (ucieczka, brak powrotu z urlopu lub przepustki) oraz 168 skreślonych w latach 2018–2020 z ewidencji MOW w wyniku osiągnięcia 18. roku życia.

Z otrzymanych informacji wynikało, że naukę podjęło 183 byłych wychowanków MOW, tj. 54,5% objętych zapytaniem.

Z porównywalnych danych pozyskanych w 2017 r. w trakcie kontroli P/17/099 wynikało, że odsetek byłych wychowanków, którzy kontynuowali naukę po opuszczeniu MOW, skreślonych z ewidencji MOW z tych samych przyczyn w latach 2014–2016, wynosił 37,1%.

Tabela nr 4
większy odsetek byłych wychowanków MOW podejmujących naukę po opuszczeniu placówki

Lp.	MOW	objęci badaniem w 2021 r. – skreśleni w latach 2018–2020	podjęli naukę po opuszczeniu MOW – dane z 2021 r.	%	objęci badaniem w 2017 r. – skreśleni w latach 2014–2016	podjęli naukę po opuszczeniu MOW – dane z 2017 r.	%	% 2021:2017
1.	Czaplinek	24	11	46	17	6	35	130
2.	Rewal	24	14	58	18	2	11	525
3.	Trzebież	24	13	54	24	6	25	217
4.	Renice	24	12	50	18	5	28	180
NIK Szczecin		**96**	**50**	**52**	**77**	**19**	**25**	**211**

Lp.	MOW	objęci badaniem w 2021 r. – skreśleni w latach 2018–2020	podjęli naukę po opuszczeniu MOW – dane z 2021 r.	%	objęci badaniem w 2017 r. – skreśleni w latach 2014–2016	podjęli naukę po opuszczeniu MOW – dane z 2017 r.	%	% 2021:2017
5.	Podgłębokie	24	20	83	18	8	44	188
6.	Puławy	24	16	67	18	11	61	109
NIK Lublin		**48**	**36**	**75**	**36**	**19**	**53**	**142**
7.	Leśnica	24	15	63	25	24	96	65
8.	Nysa	24	7	29	18	2	11	263
NIK Opole		**48**	**22**	**46**	**43**	**26**	**60**	**76**
9.	Warszawa – ul. Dolna	24	12	50	18	6	33	150
10.	Kolonia Ossa	24	13	54	18	5	28	195
11.	Załusków	24	18	75	18	7	39	193
NIK Warszawa		**72**	**43**	**60**	**54**	**18**	**33**	**179**
12.	Cerekwica Nowa	24	15	63	18	3	17	375
13.	Koźmin Wlkp.	24	8	33	11	2	18	183
14.	Łobżenica	24	9	38	28	12	43	88
NIK Poznań		**72**	**32**	**44**	**57**	**17**	**30**	**149**
	Ogółem	**336**	**183**	**54**	**267**	**99**	**37**	**147**

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Ponad połowa byłych wychowanków z próby badawczej po opuszczeniu MOW podejmowała pracę

Każda z delegatur NIK biorąca udział w przedmiotowej kontroli wystąpiła, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, do Dyrektora Departamentu Ubezpieczeń i Składek w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, o udostępnienie dla łącznie 336 osób danych z bazy ZUS w zakresie ewentualnego podjęcia pracy po opuszczeniu MOW. Zapytanie dotyczyło 336 osób, w tym 168 skreślonych w latach 2018–2020 z ewidencji MOW w wyniku długotrwałej nieobecności (ucieczka, brak powrotu z urlopu lub przepustki) oraz 168 skreślonych w latach 2018–2020 z ewidencji MOW w wyniku osiągnięcia 18. roku życia.

Z otrzymanych informacji wynikało, że pracę podjęło 173 byłych wychowanków MOW, tj. 51,5% objętych zapytaniem.

Z porównywalnych danych pozyskanych w 2017 r. w trakcie kontroli P/17/099 wynikało, że odsetek byłych wychowanków, którzy po opuszczeniu MOW podjęli pracę, skreślonych z ewidencji MOW z tych samych przyczyn w latach 2014–2016, wynosił 43,5%.

Tabela nr 5
Większy odsetek byłych wychowanków MOW, którzy po opuszczeniu placówki podjęli pracę

Lp.	MOW	objęci badaniem w 2021 r. – skreśleni w latach 2018–2020	podjęli pracę po opuszczeniu MOW – dane z 2021 r.	%	objęci badaniem w 2017 r. – skreśleni w latach 2014–2016	podjęli pracę po opuszczeniu MOW – dane z 2017 r.	%	% 2021:2017
1.	Czaplinek	24	21	88	17	8	47	186
2.	Rewal	24	10	42	18	7	39	107
3.	Trzebież	24	16	67	24	10	42	160
4.	Renice	24	16	67	18	10	56	120
NIK Szczecin		**96**	**63**	**66**	**77**	**35**	**45**	**144**
5.	Podgłębokie	24	1	4	18	2	11	38
6.	Puławy	24	13	54	18	8	44	122
NIK Lublin		**48**	**14**	**29**	**36**	**10**	**28**	**105**
7.	Leśnica	24	9	38	25	14	56	67
8.	Nysa	24	15	63	18	14	78	80
NIK Opole		**48**	**24**	**50**	**43**	**28**	**65**	**77**
9.	Warszawa – Dolna	24	14	58	18	8	44	131
10.	Kolonia Ossa	24	8	33	18	7	39	86
11.	Załusków	24	10	42	18	7	39	107
NIK Warszawa		**72**	**32**	**44**	**54**	**22**	**41**	**109**
12.	Cerekwica Nowa	24	11	46	18	4	22	206
13.	Koźmin Wlkp.	24	13	54	11	7	64	85
14.	Łobżenica	24	16	67	28	10	36	187
NIK Poznań		**72**	**40**	**56**	**57**	**21**	**37**	**151**
Ogółem		**336**	**173**	**51**	**267**	**116**	**43**	**119**

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

Ponad połowa byłych wychowanków z próby badawczej po opuszczeniu MOW zgłosiła się w PCPR

Każda z delegatur NIK biorąca udział w przedmiotowej kontroli wystąpiła, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, do kierowników Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, Miejskich Ośrodków Pomocy Rodzinie lub Miejskich Ośrodków Pomocy Społecznej, o przedłożenie dla łącznie 148 osób danych w zakresie ewentualnego zgłoszenia się byłego wychowanka MOW po opuszczeniu MOW w celu realizacji IPU. Na 168 osób skreślonych w latach 2018–2020 z ewidencji MOW w wyniku osiągnięcia 18. roku życia, zapytaniem objęto 148 osób, które przed osiągnięciem pełnoletności opracowały IPU.
Z informacji otrzymanych z PCPR lub MOPR wynikało, że zgłosiło się w nich 92 byłych wychowanków MOW, tj. 62,2% objętych zapytaniem.

Z porównywalnych danych pozyskanych w 2017 r. w trakcie kontroli P/17/099 wynikało, że odsetek byłych wychowanków, którzy po opuszczeniu MOW zgłosili się w PCPR, MOPR lub MOPS w celu realizacji IPU, skreślonych z ewidencji MOW z tych samych przyczyn w latach 2012–2016, wynosił 60,8%.

Tabela nr 6
Większy odsetek byłych wychowanków MOW, którzy po opuszczeniu placówki zgłosili się w PCPR, MOPR lub MOPS

Lp.	MOW	objęci badaniem w 2021 r. – skreśleni w latach 2018–2020	opracowali IPU (w MOW i poza MOW)	zgłosili się w PCPR, MOPR lub MOPS po opuszczeniu MOW – dane z 2021 r.	%	objęci badaniem w 2017 r. – skreśleni w latach 2014–2016	opracowali IPU (w MOW i poza MOW)	zgłosili się w PCPR, MOPR lub MOPS po opuszczeniu MOW – dane z 2017 r.	%	% 2021:2017
1.	Czaplinek	12	12	10	83	15	15	12	80	104
2.	Rewal	12	12	5	42	15	15	11	73	57
3.	Trzebież	12	8	4	50	20	20	6	30	167
4.	Renice	12	12	8	67	15	15	12	80	83
NIK Szczecin		**48**	**44**	**27**	**61**	**65**	**65**	**41**	**63**	**97**
5.	Podgłębokie	12	12	10	83	15	15	10	67	125
6.	Puławy	12	12	6	50	15	15	9	60	83
NIK Lublin		**24**	**24**	**16**	**67**	**30**	**30**	**19**	**63**	**105**
7.	Leśnica	12	10	5	50	15	15	8	53	94
8.	Nysa	12	12	3	25	15	15	11	73	34
NIK Opole		**24**	**22**	**8**	**36**	**30**	**30**	**19**	**63**	**57**
9.	Warszawa – Dolna	12	10	6	60	15	15	7	47	129
10.	Kolonia Ossa	12	10	7	70	13	13	8	62	114
11.	Załusków	12	10	8	80	11	11	8	73	110
NIK Warszawa		**36**	**30**	**21**	**70**	**39**	**39**	**23**	**59**	**119**
12.	Cerekwica Nowa	12	11	7	64	15	15	12	80	80
13.	Koźmin Wlkp.	12	6	6	100	15	15	6	40	250
14.	Łobżenica	12	11	7	64	15	15	7	47	136
NIK Poznań		**36**	**28**	**20**	**71**	**45**	**45**	**25**	**56**	**129**
	Ogółem	**168**	**148**	**92**	**62**	**209**	**209**	**127**	**61**	**102**

Źródło: opracowanie NIK na podstawie danych zebranych w trakcie kontroli.

5.5. Monitorowanie przez MOW skuteczności realizowanych zadań opiekuńczych i wychowawczych

Poszczególne ośrodki w zakresie monitorowania skuteczności realizowanych zadań opiekuńczych i wychowawczych wywiązywały się z obowiązku dokonywania wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania wychowanka, ocen efektów podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, przeprowadzania badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków. Nie wszędzie zostały one rzetelnie udokumentowane. Przypadki wstrzymywania skierowań do ośrodków dla nowych wychowanków świadczyły również o tym, że wnioski i działania podjęte na ich podstawie były nierzetelne i nieskuteczne.

Nieprawidłowości w przeprowadzaniu i dokumentowaniu wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania wychowanka

W kontrolowanych MOW wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanka, co do zasady, przeprowadzane były dwa razy do roku. W czterech MOW[114], z uwagi na nierzetelne prowadzenie w tym zakresie dokumentacji nie było możliwe ustalenie częstotliwości przeprowadzania przedmiotowych ocen lub zakresu dokonywanych ocen.

[114] Dotyczy MOW w: Trzebieży, Podgłębokiem, Puławach, Cerekwicy Nowej.

Przykłady

MOW w Trzebieży:
analiza objętej badaniem dokumentacji 12 wychowanków, którzy opuścili MOW po ukończeniu 18. roku życia, wykazała, że w jednym przypadku ośrodek nie przeprowadził okresowej wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania wychowanka, a w pozostałych 11 o dokonaniu oceny świadczyły wyłącznie podpisy właściwego zespołu dokonującego oceny i data jej dokonania, brak natomiast było udokumentowania w jakim zakresie dokonywano oceny, a także uwag i wniosków zespołu.
Dyrektor MOW wyjaśnił m.in., że: wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanka dokonywaliśmy po jego przybyciu do ośrodka, Na jej podstawie opracowywaliśmy IPE-T, a następnie zespół dokonywał comiesięcznej oceny stopnia realizacji IPE-T, ewentualnej modyfikacji. Brak zmian w ocenie po pół roku od jej opracowania oznacza, że praca z wychowankiem opiera się na IPE-T.

MOW w Podgłębokiem:
a) wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanek, stanowiące integralną część IPE-T nie zostały opatrzone datą opracowania, co uniemożliwiało jednoznaczne stwierdzenie, czy zostały zapewnione co najmniej dwa razy w roku;
b) sporządzone po każdym semestrze opinie o wychowankach nie zawierały, wymaganego ogólnie obowiązującymi przepisami, zakresu i charakteru wsparcia ze strony nauczycieli, specjalistów lub pomocy nauczyciela;
c) ww. opinie nie były przekazywane rodzicom/opiekunom prawnym wychowanek.

Dyrektor MOW zadeklarował m.in., że: semestralna opinia o wychowance przesyłana do sądu, może stanowić odrębny dokument, który będzie przekazywany opiekunom dziecka podczas odwiedzin, drogą mailową lub pocztą.

Dokonywanie ocen efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzanie badań poziomu bezpieczeństwa wychowanków

Zgodnie z wymogiem określonym w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, w każdym z kontrolowanych ośrodków dokonywano oceny efektów podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. W poszczególnych MOW przeprowadzano także ankietowe badanie poziomu bezpieczeństwa wychowanków. Wnioski sformułowane w wyniku przedmiotowych ocen i badań stanowiły podstawę do wprowadzania ewentualnych zmian w działalności skontrolowanych placówek. Wyniki kontroli kuratorów oświaty i związane z tym wstrzymywania skierowań do trzech[115], z 14 MOW objętych kontrolą, których podstawą był brak zapewnienia bezpieczeństwa we wskazanych placówkach, wskazują że wnioski wyciągane z przeprowadzonych ocen i badań nie były właściwe lub działania podjęte w ich wyniku nie były adekwatne do potrzeb.

Nie wszyscy pracownicy MOW będący opiekunami usamodzielnienia znali losy byłych wychowanków

W ośmiu MOW[116], z 14 objętych kontrolą, pracownicy (najczęściej wychowawcy, psychologowie lub pedagodzy) podejmowali się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia wychowanka – łącznie dla 21 usamodzielnianych wychowanków. Najczęściej zastrzegali, że podejmują się tego zadania do czasu opuszczenia przez wychowanka ośrodka.

[115] Dotyczy MOW w: Rewalu, Renicach, Łobżenicy.

[116] Dotyczy MOW w: Podgłębokiem, Puławach, Leśnicy, Nysie, Warszawie (ul. Dolna), Kolonii Ossie, Załuskowie, Cerekwicy Nowej.

W czterech MOW[117], na powyższe osiem, pracownicy ci posiadali wiedzę o dalszych losach łącznie sześciu byłych wychowanków. Informacje, którymi dysponowali, były zgodne z informacjami pozyskanymi przez NIK w trakcie czynności kontrolnych prowadzonych w tych placówkach.
W trzech kolejnych MOW[118], dla których pracownicy byli opiekunami usamodzielnienia dla 14 byłych wychowanków, ich wiedza o dalszych losach, w tym czy zgłosił się do PCPR, MOPR, MOPS w celu realizacji IPU, a także czy ustanowiony został dla nich nowych opiekun usamodzielnienia, była tylko częściowa i pozyskana została nieformalnie, bez możliwości wykorzystania jej w oficjalnej pracy MOW.
W jednym MOW[119], pracownik, który był opiekunem usamodzielnienia dla jednego wychowanka, nie posiadał żadnej wiedzy na temat dalszych losów byłego wychowanka, w tym czy zgłosił się od do właściwego PCPR celem realizowania IPU, a także czy został dla niego ustanowiony nowy opiekun usamodzielnienia. Z wyjaśnień dyrektora MOW wynika jedynie, że pracownik ośrodka podjął się pełnienia tej funkcji na czas pobytu nieletniego w placówce, w związku z trudnościami we wskazaniu innej osoby, spowodowanymi pandemią i ograniczeniami w przemieszczaniu się przed opuszczeniem ośrodka wychowanek był poinformowany o konieczności zgłoszenia się w PCPR, w celu wskazania nowego opiekuna.

Monitorowanie losów byłych wychowanków

Po kontroli z 2017 r. 11 MOW[120], z 14 objętych kontrolą, podjęło działania mające na celu monitorowanie losów byłych wychowanków w zakresie m.in. zgłoszenia się do PCPR, MOPR lub MOPS w celu realizacji IPU, podejmowania nauki lub pracy, ewentualnego wchodzenia w konflikt z prawem. Informacje w powyższym zakresie pozyskiwano od byłych wychowanków, ich rodziców/opiekunów prawnych telefonicznie (np. po upływie jednego roku od opuszczenia placówki), listownie (poprzez wypełnienie ankiet), z rozmów przeprowadzanych podczas wizyt byłych wychowanków w ośrodku, z korespondencji e-mail i sms prowadzonej z byłymi wychowankami, z komunikatorów społecznościowych (za wcześniejszą zgodą wychowanków). Pozyskiwane informacje były analizowane, przedstawiane na posiedzeniach rady pedagogicznej danego ośrodka oraz wykorzystywane m.in. do poszerzenia oferty kształcenia i planowania dalszych oddziaływań względem wychowanków będących aktualnie w placówce.
W jednym[121] z powyższych 11 MOW działania w tym zakresie zostały w sposób istotny ograniczone w 2020 r. w związku z wejściem w życie przepisów RODO i powstaniem wątpliwości, co do podstawy prawnej i legalności pozyskiwania informacji – odstąpiono od kierowania pism do instytucji (np. PCPR, szkoły), a badanie ograniczono do rozmów z byłymi wychowankami lub ich opiekunami na zasadzie dobrowolności.

[117] Dotyczy MOW w: Leśnicy, Nysie, Załuskowie, Cerekwicy Nowej.

[118] Dotyczy MOW w: Podgłębokiem, Puławach, Kolonii Ossie.

[119] Dotyczy MOW w Warszawie (ul. Dolna).

[120] Dotycz MOW w: Czaplinku, Rewalu, Trzebieży, Puławach, Leśnicy, Nysie, Warszawie (ul. Dolna), Kolonii Ossie, Załuskowie, Cerekwicy Nowej, Koźminie Wielkopolskim.

[121] Dotyczy MOW w Warszawie (ul. Dolna).

W kolejnym MOW[122] działania w powyższym zakresie były podejmowane do 2018 r. W okresie objętym kontrolą działań takich już nie było w związku z wejściem w życie rozporządzenia RODO. Informacje pozyskiwane w trakcie rozmów prywatnych nie były wykorzystywane do oficjalnego analizowania losów byłych wychowanek ośrodka.
W dwóch MOW[123] działań takich nie podejmowano w ogóle.

W załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek[124] w części VI „Wymagania wobec m.in. MOW" w pkt 7 „Placówka w planowaniu pracy uwzględnia wnioski z analiz badań zewnętrznych i wewnętrznych" określono m.in., że działania prowadzone przez placówkę są monitorowane i analizowane, a w razie potrzeb – modyfikowane.

Monitorowanie losów byłych wychowanków zawiera się w powyższych działaniach, a analiza zachowań byłych wychowanków i opracowane na tej podstawie wnioski, powinny stanowić jeden z elementów oceny skuteczności działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych podejmowanych w MOW, a także modyfikowania sposobu i zakresu tych działań. Brak dostępu MOW do danych o sytuacji byłych wychowanków znacząco ogranicza możliwość oceny przez placówkę skuteczności podejmowanych przez nią działań i nie pozwala na ewaluację podejmowanych działań mających na celu przygotowanie wychowanków do życia z zachowaniem norm społecznych i prawnych.

5.6. Podejmowanie przez Starostę Powiatu Gryfickiego zadań zapewniających realizację zadań opiekuńczych i wychowawczych przez MOW w Rewalu

Działania Starosty Powiatu Gryfickiego dla zapewnienia realizacji zadań przez MOW w Rewalu

Starosta Powiatu Gryfickiego, będąc organem prowadzącym MOW w Rewalu, umożliwiał zatrudnienie w ośrodku kadry pedagogicznej w wymaganym wymiarze czasu. W ramach sprawowanego nadzoru nie stwierdził przekroczeń dopuszczalnej liczebności grup wychowawczych i oddziałów szkolnych. W kontrolowanych latach sukcesywnie przekazywał środki finansowe mające na celu poprawę warunków nauki, wychowania i opieki, w tym przeprowadzenie niezbędnych remontów i napraw. Aby zabezpieczyć pracowników i wychowanków przed skutkami pandemii COVID-19 do placówki tej przekazywano niezbędny sprzęt, środki dezynfekcyjne i ochrony osobistej. Mając na uwadze obowiązek zapewnienia całorocznego funkcjonowania Placówki odstąpiono od wynajmowania pomieszczeń MOW w okresie wakacyjnym.

W Starostwie Powiatowym w Gryficach, pracownicy Wydziału Edukacji, przy sporządzeniu arkuszy organizacyjnych, monitorowali stany wychowanków m.in. na podstawie danych wynikających z SIO oraz informacji przekazywanych przez dyrektora MOW w Rewalu. Sprawdzano również czy w oddziałach szkolnych i grupach wychowawczych nie wystąpiły prze-

[122] Dotyczy MOW w Podgłębokiem.

[123] Dotyczy MOW w: Renicach, Łobżenicy.

[124] Dz. U. z 2020 r. poz. 2198.

kroczenia dopuszczalnej maksymalnej liczebności uczniów i wychowanków, a także zgodność wymiaru godzin zajęć psychologów i pedagogów z przepisem § 24 ust. 2 i 4 rozporządzenia w sprawie MOW oraz § 4 ust. 1 uchwały Rady Powiatu w sprawie określenia zasad udzielania i rozmiaru obniżek tygodniowego wymiaru godzin dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych nauczycielom zajmującym stanowiska kierownicze w szkołach oraz tygodniowego wymiaru godzin zajęć niektórych nauczycieli szkół i placówek prowadzonych przez Powiat Gryficki.

W kolejnych latach Powiat Gryficki, w celu zapewnienia wymaganych warunków nauki, wychowania i opieki: sfinansował remont łazienek (w 2018 r.), zakupił samochód do przewozu wychowanków oraz dwie tablice interaktywne (w 2019 r.), wyposażył pracownię komputerową (w 2020 r.). Powiat finansował także umowę na świadczenie usług na rzecz MOW w Rewalu w zakresie BHP, umowę z lekarzem psychiatrą, pielęgniarką oraz zakup leków dla wychowanków.

We wszystkich latach objętych kontrolą dyrektor MOW przekazywał do Starostwa protokoły przygotowania ośrodka do wznowienia zajęć po wakacjach. Zespoły kontrolne nie wnosiły zastrzeżeń do stanu pomieszczeń placówki.

W ramach działań związanych z pandemią COVID-19 do MOW przekazano bezdotykowe stacje do dezynfekcji, generator ozonu, bezdotykowe termometry, zmywarki oraz wózki serwisowe do sprzątania.

Po kontroli przeprowadzonej w 2017 r. Starosta Powiatu Gryfickiego zaprzestał wynajmowania obiektów ośrodka podmiotom zewnętrznym na okresy wakacyjne, w wyniku czego wyeliminowano stosowaną wcześniej praktykę przenoszenia wychowanków do innych MOW.

Pismem z 29 grudnia 2020 r. Starosta Powiatu Gryfickiego zwrócił się do ORE o wskazanie przyczyn wstrzymania skierowań do MOW w Rewalu. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych[125] Starosta nie otrzymał odpowiedzi. Prowadzone były również rozmowy z pracownikami Zachodniopomorskiego Kuratorium Oświaty w Szczecinie, podczas których omawiano sytuację MOW, lecz w ich wyniku nie uzyskano żadnych zaleceń ani wskazówek warunkujących przywrócenie skierowań. Pismem z 29 marca 2021 r. wystąpiono do Prokuratury Rejonowej w Gryficach o informacje dotyczące stwierdzonych nieprawidłowości w zakresie bezpieczeństwa i opieki w MOW, lecz również nie otrzymano odpowiedzi. Starosta podkreślił, że zarówno Powiat Gryficki jak i MOW nie otrzymali ze strony organu sprawującego nadzór pedagogiczny żadnych zaleceń ani decyzji wydanych na podstawie przepisów art. 55 ust. 7 i 8 lub art. 56 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe[126] w sprawie usunięcia uchybień w funkcjonowaniu Ośrodka.

[125] Tj. do 25 czerwca 2021 r.

[126] Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, ze zm.; dalej: Prawo oświatowe.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli

Celem głównym kontroli było udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy młodzieżowe ośrodki wychowawcze prawidłowo realizują zadania opiekuńcze i wychowawcze wobec swoich wychowanków?

Cele szczegółowe

Założono, że badania kontrolne umożliwią udzielenie odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:

1. Czy działania podjęte przez Ministra EiN oraz Starostę Powiatu Gryfickiego zapewniły realizację wniosków sformułowanych w wyniku kontroli P/17/099?
2. Czy Minister EiN prawidłowo realizował zadania z zakresu funkcjonowania MOW i czy ich realizacja przyczyniała się do poprawy realizacji przez MOW zadań opiekuńczych i wychowawczych?
3. Czy MOW były przygotowane do realizacji zadań opiekuńczych I wychowawczych, w tym zapewnienia bezpieczeństwa i poszanowania godności?
4. Czy realizacja przez MOW zadań opiekuńczych i wychowawczych zapewniła przygotowanie wychowanków do samodzielnego i odpowiedzialnego życia po opuszczeniu ośrodka?
5. Czy MOW monitorował skuteczność realizowanych zadań opiekuńczych i wychowawczych?
6. Czy działania podejmowane przez Starostę Powiatu Gryfickiego zapewniały realizację zadań opiekuńczych i wychowawczych przez MOW w Rewalu?

Zakres podmiotowy

Kontrolą objęto:
– Ministerstwo Edukacji i Nauki,
– 14 publicznych MOW,
– Starostwo Powiatowe w Gryficach.

Kryteria kontroli

W Ministerstwie EiN kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów legalności, rzetelności, gospodarności i celowości. W pozostałych jednostkach – na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów legalności, rzetelności i gospodarności.

Okres objęty kontrolą

Lata 2018–2021 (do 31 marca), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem oraz później, do dnia zakończenia kontroli.

Postępowania kontrolne przeprowadzono w okresie od 13 kwietnia 2021 r. do 30 lipca 2021 r.

Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK

Najwyższa Izba Kontroli na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK wystąpiła do:
a) Ministra Sprawiedliwości o przekazanie dla wskazanych osób danych z Krajowego Rejestru Karnego w zakresie ewentualnych prawomocnych orzeczeń dotyczących tych osób,
b) Ministra Edukacji i Nauki o przekazanie dla wskazanych osób danych z Systemu Informacji Oświatowej w zakresie podjęcia przez nie nauki po skreśleniu z ewidencji MOW,
c) Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o przekazanie dla wskazanych osób danych w zakresie podjęcia przez nie pracy po skreśleniu z ewidencji MOW,

d) Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o przekazanie dla wskazanych osób danych w zakresie zgłoszenia ich do ubezpieczeń społecznych,
e) dyrektorów ośrodków pomocy rodzinie o przekazanie dla wskazanych osób danych dotyczących przez nie realizacji IPU.

Udział innych organów kontroli na podstawie art. 12 ustawy o NIK

Na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK pięciu wojewódzkim kuratorom oświaty zlecono przeprowadzenie w 14 kontrolowanych MOW kontroli w zakresie: posiadania wymaganych kwalifikacji przez wychowawców, psychologów i pedagogów zatrudnionych w placówkach, nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych w ośrodkach, a także w zakresie prawidłowości dokumentacji z prowadzonych zajęć.

Pozostałe informacje

Wyniki kontroli przedstawiono w 16 wystąpieniach pokontrolnych, w których sformułowano 60 wniosków. Minister EiN złożył jedno zastrzeżenie, które uchwałą Kolegium NIK z dnia 22 września 2021 r. zostało oddalone.

Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynika, że do dnia 20 października 2021 r. zrealizowano 36 wniosków (60%) oraz podjęto działania w celu realizacji pozostałych 24 wniosków (40%).

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura NIK w Szczecinie	Ministerstwo Edukacji i Nauki, wcześniej do 31.12.2020 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej	Przemysław Czarnek od 19.10.2020 r., – wcześniej do 4.06.2019 r. Anna Zalewska, od 4.06.2019 r. do 19.10.2020 r. Dariusz Piontkowski
2.		MOW w Czaplinku	Sebastian Matułojć od 1.09.2020 r., – wcześniej do 31.08.2020 r. Małgorzata Janda
3.		MOW w Trzebieży	Marcin Głuszyk
4.		MOW w Renicach	Małgorzata Woroch, p.o. dyrektora, od 28.04.2021 r., – wcześniej do 15.07.2018 r. Mariusz Zalewski, od 16.07.2018 r. do 30.09.2018 r. Tomasz Jankowski, od 1.10.2018 r. do 22.07.2019 r. Krzysztof Srokowski, od 23.07.2019 r. do 31.08.2019 r. Ewa Łąk, od 1.09.2019 r. do 27.04.2021 r. Piotr Krawczyk
5.		MOW w Rewalu	Renata Tracz, p.o. dyrektora, od 1.02.2021 r., – wcześniej do 31.08.2020 r. Marek Kasprzak, oraz od 1.09.2020 r. do 31.01.2021 r. Aleksander Kozielski

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
6.	Delegatura NIK w Szczecinie	Starostwo Powiatowe w Gryficach	Ryszard Chmielowicz od 23.11.2018 r., – wcześniej do 23.11.2018 r. Kazimierz Sać
7.	Delegatura NIK w Lublinie	MOW w Podgłębokiem	Dariusz Szafranek od 1.12.2019 r., – wcześniej od 1.01.2018 r. do 19.08.2019 r. Bernard Skalski, od 20.08.2019 r. do 30.11.2019 r. p.o. dyrektora był Zbigniew Drzewiecki
8.		MOW w Puławach	Juliusz Krzaczkowski od 1.09.2019 r., – wcześniej do 31.08.2019 r. Marek Kawalec
9.	Delegatura NIK w Opolu	MOW w Leśnicy w Zespole Placówek Oświatowych w Leśnicy	Ryszard Baszuk
10.		MOW w Nysie w Zespole Placówek Specjalnych w Nysie	Jacek Tyczka
11.	Delegatura NIK w Poznaniu	MOW w Cerekwicy Nowej w Wielkopolskim Samorządowym Zespole Placówek Terapeutyczno-Wychowawczych	Karolina Kosmowska, p.o. dyrektora, od 7.08.2019 r., – wcześniej do 2.08.2019 r. Marek Krzyżostaniak
12.		MOW w Koźminie Wielkopolskim	Paweł Rudnicki
13.		MOW w Łobżenicy w Zespole Placówek Wychowawczych w Łobżenicy	Szczepan Rybacki, p.o. dyrektora, od 1.11.2020 r., wcześniej do 31.08.2019 r. Eugeniusz Cerlak, od 1.09.2019 r. do 31.08.2020 r. Violetta Michalska, od 1.09.2020 r. do 31.10.2020 r. Dariusz Stypa
14.	Delegatura NIK w Warszawie	MOW nr 4 w Warszawie	Mariusz Sztyk
15.		MOW w Kolonii Ossie	Iwona Uryć-Kaszuba
16.		MOW w Załuskowie	Agnieszka Ambroziak

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
1.	Ministerstwo Edukacji i Nauki	W MEiN: – udział w pracach nad nową ustawą o nieletnich, w której przyjęto część z rozwiązań sformułowanych po kontroli P/17/099, – tworzono i określano warunki do funkcjonowania MOW, – udział w pracach przy tworzeniu narzędzia do monitorowania stopnia wdrożenia standardów funkcjonowania MOW, – realizacja, przy udziale ORE, szkoleń i konferencji skierowanych m.in. do pracowników MOW, – określanie kierunków nadzoru pedagogicznego i jego realizacja przy udziale kuratorów oświaty, – wstrzymywanie skierowań do MOW w których stwierdzono przypadki przemocy i braku zapewnienia wychowankom bezpieczeństwa.	W MEiN: – nie podjęto działań w celu realizacji wniosków systemowych, w tym wypracowania standardów postępowania m.in. pracowników MOW pełniących funkcję opiekuna usamodzielnienia wychowanka opuszczającego ośrodek w związku osiągnięciem 18. roku życia, a także zwiększenia bezpieczeństwa nieletnich oraz ich opiekunów podczas wykonywania czynności konwojowania przez pracowników MOW, – nie podjęto działań w celu realizacji wniosku *de lege ferenda,* – brak, jako elementu poprzedzającego tworzenie i określanie warunków funkcjonowania MOW, analiz, m.in. w zakresie okresu jaki upływa pomiędzy orzeczeniem sądu a rozpoczęciem pobytu nieletniego w MOW, efektów podejmowanych działań wychowawczych i dydaktycznych, a także losów byłych wychowanków MOW.
2.	MOW w Czaplinku	W MOW: – spełniono wymagania, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – nie stwierdzono zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, bądź była zatrudniona za zgodą kuratora oświaty, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanek, – dla nieletnich w ciąży i matek z dziećmi zapewniono warunki określone w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanek, z uwzględnieniem wszystkich elementów określonych w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, które w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, które zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanek, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne,	W MOW: – protokoły z przeprowadzanych kontroli pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka nie były przekazywane do organu prowadzącego, – pracownicy ośrodka przeprowadzali badania (29 w okresie objętym kontrolą) na obecność w organizmie wychowanek substancji psychoaktywnych.

		– prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze, dydaktyczne oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018––2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, – pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	
3.	MOW w Trzebieży	W MOW: – spełniono wymagania, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, bądź była zatrudniona za zgodą kuratora oświaty, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanków, z uwzględnieniem wszystkich elementów określonych w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018––2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmował naukę bądź pracę, – pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	W MOW: – nie spełniono wszystkich wymagań z zakresu bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – przeprowadzanych kontroli okresowych i wykonanych zaleceń nie dokumentowano w książkach obiektu budowlanego, – nie zawsze tygodniowy wymiar czasu pracy psychologów i pedagogów był adekwatny do liczby wychowanków, – pracownicy ośrodka w okresie objętym kontrolą przeprowadzili cztery udokumentowane badania na obecność w organizmie wychowanków alkoholu, – stwierdzono opóźnienia w sporządzaniu IPE-T, – stwierdzono opóźnienia w przekazywaniu, do właściwych kierowników PCPR, informacji o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, a także o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, – dokumentacja prowadzonych zajęć wychowawczych, dydaktycznych nie zawierała wszystkich wymaganych elementów, a zajęcia z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie były dokumentowane w dziennikach zajęć z ww. zakresu, – stwierdzono przypadki niedokonywania wielospecjalistycznych ocen poziomu funkcjonowania wychowanka lub nierzetelnego ich dokumentowania.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
4.	MOW w Renicach	W MOW: – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – nie stwierdzono zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – wychowawcy, psycholodzy i pedagodzy posiadali wymagane kwalifikacje, bądź byli zatrudnieni za zgodą kuratora oświaty, – w sporządzonych IPE-T ujmowano wszystkie elementy określone w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanków, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę, – – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy.	W MOW: – nie spełniono wszystkich wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – protokoły z przeprowadzanych kontroli pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka nie były przekazywane do organu prowadzącego, – nie spełniono wszystkich wymagań mieszkalnych, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – jeden z zatrudnionych nauczycieli nie posiadał kwalifikacji wymaganych do prowadzenia danego przedmiotu, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologów i pedagogów, w części skontrolowanych okresów, nie był adekwatny do liczby wychowanków, – stwierdzono przypadki nieopracowania IPE-T dla wychowanków ośrodka oraz opóźnienia w sporządzaniu IPE-T, – stwierdzono opóźnienia w przekazywaniu, do właściwych kierowników PCPR, informacji o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, – dokumentacja prowadzonych zajęć wychowawczych, dydaktycznych oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie zawierała wszystkich wymaganych elementów. – mniejszy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – wnioski z dokonywanych ocen efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzanych badań poziomu bezpieczeństwa wychowanków nie zostały wykorzystane do rzetelnej ewaluacji działań ośrodka, – wystąpiły potwierdzone przypadki przemocy rówieśniczej, jak również ze strony wychowawcy wobec wychowanka, co stanowiło podstawę do wstrzymania w lutym 2021 r. skierowań do ośrodka, – nie pozyskiwano i nie analizowano informacji o byłych wychowankach.
5.	MOW w Rewalu	W MOW: – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – wychowawcy, psycholog i pedagog posiadali wymagane kwalifikacje, bądź byli zatrudnieni za zgodą kuratora oświaty, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanków, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanków, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, które w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, które zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanek,	W MOW: – nie spełniono części wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – nie przeprowadzano okresowych kontroli wymaganych przepisami ustawy Prawo budowlane, – nie spełniono wszystkich wymagań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – jeden z zatrudnionych nauczycieli nie posiadał kwalifikacji wymaganych do prowadzenia danego przedmiotu, ani zgody kuratora oświaty, – w części IPE-T nie ujęto wszystkich elementów określonych w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie,

		– realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, – pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	– stwierdzono przypadki braku modyfikacji IPE-T po otrzymaniu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego na kolejny etap edukacyjny, – dokumentacja prowadzonych zajęć wychowawczych, dydaktycznych oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie zawierała wszystkich wymaganych wpisów, – mniejszy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018––2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – wnioski sformułowane w wyniku dokonanych ocen efektów podejmowanych działań i badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków nie zostały wykorzystane do rzetelnej ewaluacji działań ośrodka – stwierdzono przypadki przemocy i niezapewnienie bezpieczeństwa wychowankom MOW, co skutkowało kilkumiesięcznym wstrzymaniem skierowań nowych wychowanków do ośrodka.
6.	Starostwo Powiatowe w Gryficach	W Starostwie: – zrealizowano wnioski sformułowane po kontroli P/17/099, w jednym przypadku (dot. przeprowadzania w MOW w Rewalu okresowych kontroli określonych w ustawie Prawo budowlane) podjęte działania okazały się nieskuteczne, – zapewniano, aby tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanków, – w okresie pandemii COVID-19 przekazano do MOW w Rewalu sprzęt niezbędny do zwiększenia bezpieczeństwa wychowanków i pracowników ośrodka, – zaprzestano wynajmowania obiektów MOW w Rewalu innym podmiotom na okres wakacji.	
7.	MOW w Podgłębokiem	W MOW: – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, – dla nieletnich w ciąży i nieletnich matek (w MOW były bez dzieci) zapewniono warunki określone w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanek, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, które w następnym roku osiągną pełnoletniość, a także o wychowankach, które zamierzają się usamodzielniać, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU,	W MOW: – nie spełniono części istotnych wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – protokoły z przeprowadzanych kontroli pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka nie były przekazywane do organu prowadzącego, – nierzetelnie prowadzono książki obiektu budowlanego, – nie spełniono części wymagań z zakresu bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – występowały okresy, gdy tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga nie był adekwatny do liczby wychowanek, – część z IPE-T sporządzono z naruszeniem obowiązujących terminów, – w części IPE-T nie zostały ujęte wszystkie wymagane elementy, – nierzetelnie dokumentowano ewaluację i modyfikację IPE-T, – stwierdzono przypadki nieprzekazania, do właściwych kierowników PCPR, dokumentacji usamodzielnianych wychowanek, – dzienniki zajęć wychowawczych, dydaktycznych oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie zawierały części wymaganych danych, – mniejszy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało pracę,

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	**Nieprawidłowe**
		– większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę, – dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy.	– nierzetelnie dokumentowano dokonywane wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanek, co uniemożliwiało ustalenie częstotliwości ich sporządzania oraz ich zakresu, oceny te nie były przekazywane rodzicom / opiekunom wychowanek.
8.	MOW w Puławach	W MOW: – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – nie stwierdzono zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanków, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanków, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanków, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, – pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach.	W MOW: – nie spełniono części wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – tylko w niektórych budynkach (szkoła i internat) każdego roku przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, a protokoły z kontroli przeprowadzonych nie zostały przekazane do organu prowadzącego, – nie zrealizowano wszystkich zaleceń z przeprowadzonych kontroli okresowych określonych w ustawie Prawo budowlane, – część IPE-T sporządzono z naruszeniem wymaganych terminów, ponadto w sporządzonych IPE-T nie ujęto wszystkich wymaganych elementów określonych w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – dokumentacja prowadzonych zajęć wychowawczych, dydaktycznych oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej na zawierała wszystkich wymaganych wpisów, – mniejszy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – nierzetelnie dokumentowano dokonywane wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanków, co uniemożliwiało ustalenie częstotliwości ich sporządzania oraz ich zakresu.
9.	MOW w Leśnicy	W MOW: – spełniono wymagania, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje,	W MOW: – nie odnotowywano zdarzeń, które miały miejsce, a których obowiązek dokumentowania wynikał z wewnętrznych uregulowań ośrodka, – mniejszy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – mniejszy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę.

		– tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanek, – dla nieletnich w ciąży zapewniono warunki określone w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanek, ujmowano w nich wszystkie elementy określone w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, które w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, które zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanek, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze, dydaktyczne oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, – pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	
10.	MOW w Nysie	W MOW: – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanków, ujmowano w nich wszystkie elementy określone w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanków, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze, dydaktyczne oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego,	W MOW: – nie spełniono wszystkich wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – nie podjęto działań aby, zgodnie z umową najmu, okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane były przeprowadzane przez właściciela obiektów, – nie spełniono wszystkich wymagań mieszkalnych, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – nie we wszystkich okresach objętych kontrolą tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanków, – nie dokumentowano daty sporządzenia poszczególnych IPE-T, – mniejszy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – mniejszy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmował pracę, – wiedza o losach byłych wychowankach była niewielka, co ograniczało możliwość wykorzystania dotychczasowych doświadczeń w pracy z kolejnymi wychowankami.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	**Nieprawidłowe**
		– większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmował naukę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy.	
11.	MOW w Cerekwicy Nowej	W MOW: – spełniono wymagania, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny – poza ogrodzeniem terenu placówki, – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – nie stwierdzono zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, bądź była zatrudniona za zgodą kuratora oświaty, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanek, – dla nieletnich w ciąży zapewniono warunki określone w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanek, ujmowano w nich wszystkie elementy określone w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, które w następnym roku osiągną pełnoletniość, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze, dydaktyczne oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę,	W MOW: – kilkadziesiąt zaleceń z kontroli okresowych wymaganych przepisami ustawy Prawo budowlane nie zostało zrealizowanych, – nie został zrealizowany wniosek z kontroli z 2017 r. dotyczący ogrodzenia terenu placówki, co wynika z przepisów rozporządzenia MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – nieterminowo, do właściwych kierowników PCPR, przekazano informacje o większości wychowanek, które zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację jednej usamodzielnianej wychowanki, – mniejszy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – do dokumentacji części wychowanek nie włączono sporządzonych wielospecjalistycznych ocen poziomu ich funkcjonowania.

		– w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	
12.	MOW w Koźminie Wlkp.	W MOW: – spełniono wymagania, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – nie stwierdzono zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, bądź była zatrudniona za zgodą kuratora oświaty, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanków, – w IPE-T ujmowano wszystkie elementy określone w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, a także sportowe, turystyczne, rekreacyjne, kulturalno-oświatowe, rozwijające zainteresowania, – prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze, dydaktyczne oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	W MOW: – kilkanaście zaleceń z kontroli okresowych wymaganych przepisami ustawy Prawo budowlane nie zostało zrealizowanych, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga nie był adekwatny do liczby wychowanków, – dyrektor nie przekazywał, do właściwych kierowników PCPR, informacji o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentacji usamodzielnianych wychowanków, – mniejszy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało pracę.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
13.	MOW w Łobżenicy	W MOW: – w wymaganych terminach przeprowadzano, poza jedną, okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – wychowawcy, psycholodzy i pedagodzy posiadali wymagane kwalifikacje, bądź byli zatrudnieni za zgodą kuratora oświaty, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanków, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018––2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018––2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało pracę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków.	W MOW: – nie spełniono wszystkich wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – nie spełniono wszystkich wymagań z zakresu bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – w 2018 r. nie przeprowadzono kontroli pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, a kontrole w 2019 i 2020 przeprowadzono nierzetelnie, – w 2020 r. nie przeprowadzono kontroli przewodów kominowych, – kilkanaście zaleceń z kontroli okresowych wymaganych przepisami ustawy Prawo budowlane nie zostało zrealizowanych, – nierzetelnie prowadzono książki obiektu budowlanego, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga nie był adekwatny do liczby wychowanków, – jeden z nauczycieli nie posiadał wymaganych kwalifikacji, i nie by zatrudniony za zgodą kuratora oświaty, – w IPE-T nie ujęto wszystkich elementów określonych w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, – dyrektor nie przekazywał, bądź przekazywał z opóźnieniem, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, – dzienniki zajęć wychowawczych, dydaktycznych oraz z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie zawierały wszystkich wymaganych wpisów, – mniejszy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę, – wnioski sformułowane w wyniku dokonanych ocen efektów podejmowanych działań i badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków nie zostały wykorzystane do rzetelnej ewaluacji działań ośrodka – stwierdzono przypadki przemocy i niezapewnienie bezpieczeństwa wychowankom MOW, co skutkowało kilkumiesięcznym wstrzymaniem skierowań nowych wychowanków do ośrodka, nie pozyskiwano i nie analizowano informacji o byłych wychowankach.
14.	MOW nr 4 w Warszawie	W MOW: – spełniono wymagania, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW,	W MOW: – nie spełniono wszystkich wymagań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – stwierdzono przypadki nieopracowania IPE-T bądź sporządzania ich ze znacznym opóźnieniem, – stwierdzono przypadki nieprecyzyjnego określenia w IPE-T wymiaru udzielania wychowankom wsparcia psychologa i pedagoga, – stwierdzono przypadki nieuwzględnienia w IPE-T części wymagań z orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego.

		– kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, bądź była zatrudniona za zgodą kuratora oświaty, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanków, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanków, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze, dydaktyczne oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018––2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, – do 2020 r. pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	
15.	MOW w Kolonii Ossie	W MOW: – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, bądź była zatrudniona (w przypadku nauczycieli zawodu) za zgodą organu prowadzącego, – tygodniowy wymiar czasu pracy psychologów i pedagogów był adekwatny do liczby wychowanków, – dla nieletnich w ciąży zapewniono warunki określone w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanków, ujmowano w nich wszystkie elementy określone w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków organizowania wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie,	W MOW: – nie spełniono wszystkich wymagań, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – nie spełniono wszystkich wymagań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – dla wychowanków, którzy nie posiadali orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego zwlekano ze sporządzeniem IPE-T, – mniejszy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało pracę.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
		– terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, którzy w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, którzy zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanków, – realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze, dydaktyczne oraz z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – większy odsetek byłych wychowanków skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanków, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, – pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	
16.	MOW w Załuskowie	W MOW: – spełniono wymagania, o których mowa w rozporządzeniu MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny, – przeprowadzano kontrole pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów ośrodka, – w wymaganych terminach przeprowadzano okresowe kontrole określone w ustawie Prawo budowlane, – nie stwierdzono zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, – spełniono wymagania mieszkalne, o których mowa w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – kadra pedagogiczna posiadała wymagane kwalifikacje, – dla nieletnich w ciąży zapewniono warunki określone w rozporządzeniu MEN w sprawie MOW, – IPE-T sporządzano dla wszystkich nowoprzyjętych wychowanek, – terminowo przekazywano, do właściwych kierowników PCPR, informacje o wychowankach, które w następnym roku osiągną pełnoletniość, o wychowankach, które zamierzają się usamodzielniać, a także dokumentację usamodzielnianych wychowanek,	W MOW: – nie we wszystkich okresach objętych kontrolą tygodniowy wymiar czasu pracy psychologa i pedagoga był adekwatny do liczby wychowanek, – w IPE-T nieprecyzyjnie określano wymiar wsparcia udzielanego wychowankom przez psychologa i pedagoga, – dokumentacja z zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie zawierała wszystkich wymaganych wpisów.

		– realizowano zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, w tym terapeutyczne, – prawidłowo dokumentowano prowadzone zajęcia wychowawcze oraz dydaktyczne, – pełnoletnim wychowankom umożliwiono kontynuowanie nauki do zakończenia danego roku szkolnego, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018–2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia (niż skreślonych w latach 2014–2016) zgłaszał się do PCPR w celu realizacji IPU, – większy odsetek byłych wychowanek skreślonych z ewidencji w latach 2018––2020 w wyniku ukończenia 18. roku życia bądź długotrwałej nieobecności (niż skreślonych w latach 2014–2016) podejmowało naukę bądź pracę, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie sporządzano wielospecjalistyczne oceny poziomu wychowanki, – w wymaganych terminach i w wymaganym zakresie dokonywano oceny efektów podejmowanych działań oraz przeprowadzano badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków, a wnioski sformułowane w ich wyniku wykorzystywano w dalszej pracy, pozyskiwano i analizowano informacje o byłych wychowankach, a sformułowane wnioski wykorzystywano w dalszej pracy.	

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

Umieszczenie nieletniego w MOW jako środek wychowawczy

W wypadkach, gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuści się czynu karalnego, podejmuje się działania przewidziane w przepisach ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich[127]. Wobec nieletniego mogą być stosowane środki wychowawcze (umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym[128]) oraz środek poprawczy w postaci umieszczenia w zakładzie poprawczym. Oprócz tych dwóch środków, stworzonych dla nieletnich i ukierunkowanych na ich wychowanie oraz poprawę zachowania, dopuszczona została możliwość wyjątkowego stosowania wobec nich kary jako środka o charakterze penalnym, ale jej stosowanie ograniczone jest do wypadków, gdy inne środki nie są w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego (art. 2 w związku z art. 5 ustawy opsn). Umieszczenie nieletniego w MOW jest jednym ze środków wychowawczych, których katalog określony został w art. 6 ustawy opsn, jaki wobec nieletniego może orzec sąd rodzinny. Przepisy art. 73 § 1 i 2 ustawy opsn określają, że umieszczenie w MOW ustaje z mocy prawa z chwilą ukończenia przez nieletniego lat 18. Jeżeli nieletni ukończy lat 18 przed zakończeniem roku szkolnego, sąd rodzinny może przedłużyć na okres do zakończenia roku szkolnego przebywanie w ośrodku.

Organy prowadzące MOW

Zakładanie i prowadzenie publicznych MOW, zgodnie z art. 8 ust. 16 w zw. z art. 2 pkt 7 oraz z art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe[129] należy do zadań własnych powiatu. Niepubliczne ośrodki mogą być zakładane i prowadzone zarówno przez inne niż jednostki samorządu terytorialnego osoby prawne, jak i przez osoby fizyczne.

MOW w systemie oświaty

Na podstawie art. 2 pkt 7 Prawa oświatowego system oświaty obejmuje m.in. młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze umożliwiające dzieciom i młodzieży, o których mowa w art. 36 ust. 17, a także dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z których jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna, realizację odpowiednio obowiązku, o którym mowa w art. 31 ust. 4, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Zasady działania MOW

Zasady działania MOW określone zostały w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków

[127] Dz. U. z 2018 r. poz. 969; dalej: ustawa opsn.

[128] Dalej: MOW lub ośrodek lub placówka.

[129] Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 ze zm.; dalej: Prawo oświatowe.

rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania[130]:

- MOW są prowadzone dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji – jako resocjalizacyjno-wychowawcze (§ 13 pkt 1);
- do zadań MOW należy eliminowanie przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do samodzielnego i odpowiedzialnego życia po opuszczeniu ośrodka, zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. W statucie MOW można wskazać szczególne obszary działalności ośrodka dotyczące rozwiązywania określonych problemów wychowawczych wychowanków, w tym wychowanek będących nieletnimi matkami. (§ 14 ust. 1 i 2);
- MOW współpracuje z Rzecznikiem Praw Obywatelskich w zakresie przeprowadzanych w ośrodku wizyt, o których mowa w Protokole fakultatywnym do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętym przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. poz. 192)[131];
- MOW w działaniach edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych respektują prawa wychowanków oraz kierują się zasadami: poszanowania godności wychowanka, poszanowania jego prywatności, przyjaznej komunikacji z wychowankiem, wspierania kreatywnej aktywności wychowanka, odpowiedzialności wychowanka za swoje postępowanie, współodpowiedzialności nauczycieli i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w placówce za rozwijanie możliwości psychofizycznych wychowanka, kreatywności podejmowanych działań, otwartości na środowisko lokalne (§ 2);
- w realizacji zadań MOW współpracuje ze środowiskiem lokalnym i w zależności od potrzeb z organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny dzieci i młodzieży (§ 3);
- nieletniej wychowance w ciąży MOW zapewnia odpowiednią opiekę oraz przygotowanie do roli rodzicielskiej; w ciąży oraz po urodzeniu dziecka ośrodek zapewnia wyżywienie dostosowane do potrzeb wychowanki, a także opiekę i pomoc psychologiczną, w szczególności w zakresie budowania więzi i nawiązywania kontaktów z dzieckiem oraz zaspokajania jego potrzeb (§ 16);

[130] Dz. U. poz. 1606, ze zm.; dalej: rozporządzenie MEN w sprawie MOW; wcześniej rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. poz. 1872, ze zm.), które zachowuje moc do czasu zakończenia kształcenia odpowiednio w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy.

[131] Przepis dodany przez § 1 pkt 1 rozporządzenia z dnia 18 sierpnia 2017 r. zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 1 września 2017 r. (Dz. U. poz. 1628).

– w ośrodku zatrudnia się psychologów i pedagogów, a także w zależności od potrzeb innych specjalistów oraz osoby prowadzące zajęcia, o których mowa w § 19 ust. 1 pkt 2 lit b-d (§ 24 ust. 1);
– pedagoga i psychologa zatrudnia się w wymiarze nie niższym niż pełny wymiar zajęć (zgodnie z art. 42 ust. 7 pkt 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela[132] tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć m.in. pedagogów i psychologów określa organ prowadzący MOW), natomiast gdy liczba wychowanków w MOW przekracza 36-tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć zwiększa się o co najmniej 1/3, w przeliczeniu na każdych 12 wychowanków (§ 24 ust. 1–4)[133];
– MOW zapewnia wychowankom całodobową opiekę; opieka w porze nocnej jest sprawowana w sposób zapewniający nadzór nad wychowankami oraz ich bezpieczeństwo; opiekę w porze nocnej (22:00–6:00) sprawują co najmniej dwie osoby, w tym co najmniej jeden wychowawca grupy wychowawczej; w przypadku gdy w MOW przebywa więcej niż 36 wychowanków liczbę osób sprawujących opiekę w porze nocnej zwiększa się o co najmniej jedną osobę na każdych kolejnych 36 wychowanków (§ 25 ust. 1–5);
– ośrodek zapewnia wychowankom pokoje mieszkalne przeznaczone dla nie więcej niż czterech wychowanków, urządzone we współpracy z wychowankami, zgodnie z ich potrzebami rozwojowymi i możliwościami psychofizycznymi; pokoje mieszkalne są wyposażone co najmniej w: łóżka jednoosobowe lub tapczany, poduszki, kołdry i bieliznę pościelową; szafkę do przechowywania rzeczy osobistych, dla każdego wychowanka; szafy ubraniowe (§ 26 ust. 1);
– w MOW znajdują się: pomieszczenia rekreacyjno-wypoczynkowe odpowiednie do potrzeb grup wychowawczych; pomieszczenie umożliwiające organizację spotkań całej społeczności ośrodka; odpowiednio wyposażone pomieszczenia do prowadzenia zajęć, o których mowa w § 19 ust. 1 pkt 2, oraz do indywidualnej pracy z wychowankiem; miejsce umożliwiające samodzielne przygotowywanie posiłków przez wychowanków, posiadające odpowiednie warunki do przechowywania i obróbki żywności; pokój dla chorych; miejsce umożliwiające wychowankom samodzielne pranie rzeczy osobistych oraz ich suszenie; łazienki i toalety umożliwiające korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność i zgodność z zasadami higieny. W MOW mieszkają wyłącznie wychowankowie (§ 26 ust. 2 i 3);
– organy prowadzące MOW, które w dniu wejścia w życie rozporządzenia tj. 1 września 2017 r. nie spełniają wymagań, o których mowa w § 26 dostosują ośrodki do tych wymagań do 31 sierpnia 2020 r.

[132] Dz. U. z 2021 r. poz. 1762; dalej: Karta Nauczyciela.

[133] Od 1 września 2017 r. obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz. U. poz. 1606, ze zm.).

Organizacja grupy wychowawczej w MOW

Zgodnie z przepisem § 22 ust. 1–3 rozporządzenia MEN w sprawie MOW liczba wychowanków w grupie wychowawczej wynosi do 12 i obejmuje wychowanków w zbliżonym wieku, z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i specyficznych problemów wychowawczych. Grupą wychowawczą opiekuje się wychowawca grupy. W MOW w zależności od potrzeb wychowanków tworzy się grupy usamodzielnienia, w których wychowanek jest przygotowywany do radzenia sobie i nabywania różnych umiejętności w codziennym życiu (§ 23 ust. 1–3).

Dokumentacja prowadzona w MOW

W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji[134] określono[135] m.in., że:

a) MOW prowadzi:
- księgę wychowanków, do której wpisuje się imię (imiona) i nazwisko, datę i miejsce urodzenia oraz numer PESEL wychowanka, jego adres zamieszkania, imiona i nazwiska rodziców oraz adresy ich zamieszkania, jeżeli są różne od adresu zamieszkania wychowanka, datę przyjęcia wychowanka do placówki oraz datę i przyczynę skreślenia z listy wychowanków, a także nazwę i adres placówki, do której został przeniesiony (§ 5 ust. 2); Wpisów w księdze wychowanków MOW dokonuje się chronologicznie według dat otrzymania przez dyrektora ośrodka, za pośrednictwem poczty, skierowania nieletniego do ośrodka, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 81 ustawy opsn (§ 5 ust. 4),
- dziennik zajęć dla każdej grupy wychowanków, w którym dokumentuje się zajęcia prowadzone z wychowankami w danym roku szkolnym, do którego wpisuje się w porządku alfabetycznym nazwiska i imiona wychowanków, daty i miejsca ich urodzenia oraz adresy ich zamieszkania, nazwiska i imiona rodziców oraz adresy ich zamieszkania, jeżeli są różne od adresu zamieszkania wychowanka, adresy poczty elektronicznej rodziców i numery ich telefonów, jeżeli je posiadają, zajęcia prowadzone w MOW w poszczególnych dniach, w tym zajęcia powtarzające się okresowo, plan pracy z wychowankami, tygodniowe założenia wychowawcze i realizację planu pracy oraz uwagi o wychowankach i informacje o kontaktach z rodziną wychowanka (§ 10 ust. 1–2);

b) szkoła w MOW prowadzi:
- księgę uczniów, do której wpisuje się imię (imiona) i nazwisko, datę i miejsce urodzenia, numer PESEL oraz adres zamieszkania ucznia, imiona i nazwiska rodziców oraz adresy ich zamieszkania, jeżeli są różne od adresu zamieszkania ucznia, a także datę rozpoczęcia

[134] Dz. U. poz. 1646, ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie dokumentacji z 2017 r.

[135] Nadal obowiązuje rozporządzenie MEN z dnia 29 sierpnia 2014 r. w tej samej sprawie (Dz. U. poz. 1170, ze zm.); dalej: rozporządzenie w sprawie dokumentacji z 2014 r.; zgodnie z art. 363 ustawy wprowadzającej prawo oświatowe, niniejsze rozporządzenie zachowuje moc do czasu zakończenia kształcenia odpowiednio w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy.

nauki w danej szkole oraz oddział, do którego ucznia przyjęto, datę ukończenia szkoły albo datę i przyczynę opuszczenia szkoły przez ucznia; wpisów w księdze uczniów w szkole w MOW dokonuje się chronologicznie według dat przybycia ucznia do ośrodka (§ 4 ust. 1, 2 i 4),

- dziennik lekcyjny dla każdego oddziału, w którym dokumentuje się przebieg nauczania w danym roku szkolnym, do którego wpisuje się w porządku alfabetycznym lub innym ustalonym przez dyrektora szkoły nazwiska i imiona uczniów albo słuchaczy, daty i miejsca urodzenia oraz adresy ich zamieszkania, imiona i nazwiska rodziców oraz adresy ich zamieszkania, jeżeli są różne od adresu zamieszkania ucznia albo słuchacza, adresy poczty elektronicznej rodziców i numery ich telefonów, jeżeli je posiadają, imiona i nazwiska nauczycieli prowadzących zajęcia edukacyjne oraz tygodniowy rozkład zajęć; w dzienniku lekcyjnym prowadzonym przez szkołę dla dzieci i młodzieży odnotowuje się obecność uczniów na zajęciach edukacyjnych, a także liczbę godzin usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych nieobecności na tych zajęciach oraz wpisuje się tematy przeprowadzonych zajęć edukacyjnych, oceny bieżące, śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych oraz śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne zachowania; przeprowadzenie zajęć edukacyjnych nauczyciel potwierdza podpisem (§ 8 ust. 1–3);

c) pedagog, psycholog zatrudniony w szkole prowadzi dziennik, do którego wpisuje tygodniowy rozkład zajęć, zajęcia i czynności przeprowadzone w poszczególnych dniach, w tym informacje o kontaktach z osobami i instytucjami, z którymi współdziała przy wykonywaniu zadań, imiona i nazwiska uczniów lub wychowanków, objętych różnymi formami pomocy, w szczególności pomocą psychologiczno-pedagogiczną (§ 18);

- d) księga uczniów i księga wychowanków mogą być prowadzone także w postaci elektronicznej, a za zgodą organu prowadzącego szkołę lub placówkę mogą być prowadzone wyłącznie w postaci elektronicznej (§ 7a ust. 1–2)[136].

Kwalifikacje pracowników MOW

W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli[137], określono m.in., że:

a) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkołach wchodzących w skład MOW posiada osoba, która ma kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela określone w § 3, § 4 i § 6 tego rozporządzenia, a ponadto ukończyła:
   - studia, studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie resocjalizacji lub socjoterapii, lub
   - zakład kształcenia nauczycieli w specjalności resocjalizacja lub socjoterapia (§ 16 ust. 1).

[136] Przepis § 7a dodany przez § 1 pkt 3 rozporządzenia z dnia 29 sierpnia 2019 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1664) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 1 września 2020 r.

[137] Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, obowiązuje od 1 września 2017 r.; dalej: rozporządzenie w sprawie kwalifikacji nauczycieli.

Kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w szkołach w MOW przeznaczonych dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną posiada osoba, która ma kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela, określone w § 16 ust. 1, a ponadto ukończyła studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe, zakład kształcenia nauczycieli lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie nadającym kwalifikacje do pracy z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością intelektualną (§ 16 ust. 3);

b) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela wychowawcy w MOW posiada osoba, która ukończyła:
   - studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, w zakresie resocjalizacji lub socjoterapii, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
   - studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, na dowolnym kierunku (specjalności), i studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie resocjalizacji lub socjoterapii, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne, lub
   - zakład kształcenia nauczycieli w specjalności resocjalizacja lub socjoterapia, lub
   - zakład kształcenia nauczycieli w dowolnej specjalności i kurs kwalifikacyjny w zakresie resocjalizacji lub socjoterapii (§ 16 ust. 2).

Kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela wychowawcy w MOW przeznaczonych dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną posiada osoba, która ma kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska wychowawcy określone w § 16 ust. 2, a ponadto ukończyła studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe, zakład kształcenia nauczycieli lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie nadającym kwalifikacje do pracy z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością intelektualną (§ 16 ust. 4);

c) kwalifikacje do nauczania języków obcych w szkołach wchodzących w skład MOW posiada osoba, która ma kwalifikacje wymagane do nauczania języków obcych w danym typie szkoły, określone w § 12 (§ 16 ust. 5);
d) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela psychologa w MOW posiada osoba, która ukończyła jednolite studia magisterskie lub studia pierwszego i drugiego stopnia, na kierunku psychologia w specjalności odpowiadającej prowadzonym zajęciom lub spełnia warunki określone w art. 63 ust. 1 ustawy z 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów[138] i posiada przygotowanie pedagogiczne (§ 18);
e) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela pedagoga w MOW posiada osoba, która:
   - ukończyła studia na kierunku pedagogika lub pedagogika specjalna, w specjalności odpowiedniej do niepełnosprawności uczniów, na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne,

[138] Dz. U. z 2019 r. poz. 1026.

- ma kwalifikacje określone w § 19 ust. 1 lub 2, a ponadto ukończyła studia, studia podyplomowe, zakład kształcenia nauczycieli lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie pedagogiki specjalnej odpowiedniej do niepełnosprawności uczniów lub rodzaju placówki (§ 19 ust. 3);

f) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela logopedy w MOW posiada osoba, która ukończyła:
   - studia w zakresie logopedii, na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub placówki, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
   - studia, na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub placówki i studia pierwszego stopnia lub studia podyplomowe, w zakresie logopedii, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne (§ 20);

g) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela doradcy zawodowego w MOW posiada osoba, która ma kwalifikacje określone w § 21 ust. 1 lub 2, a ponadto ukończyła studia, studia podyplomowe, zakład kształcenia nauczycieli lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie pedagogiki specjalnej odpowiedniej do niepełnosprawności uczniów lub rodzaju placówki (§ 21 ust. 3);

h) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela terapeuty pedagogicznego w MOW posiada osoba, która ukończyła:
   - studia w zakresie terapii pedagogicznej, na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub placówki, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
   - studia na poziomie wymaganym do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub rodzaju placówki, i studia pierwszego stopnia, studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny, w zakresie terapii pedagogicznej oraz posiada przygotowanie pedagogiczne (§ 22);

i) kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela wychowawcy w MOW, w tym przeznaczonych dla nieletnich z niepełnosprawnością intelektualną, posiadają również osoby, które ukończyły studia pierwszego stopnia prowadzone na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem wejścia w życie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela[139], oraz spełniają pozostałe wymagania kwalifikacyjne (§ 29 ust. 1a).

Wiek uczniów niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym

Zgodnie z przepisem § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym[140] kształcenie uczniów niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym może być prowadzone do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym uczeń kończy:

a) 20. rok życia – w przypadku szkoły podstawowej,
b) 24. rok życia – w przypadku szkoły ponadpodstawowej.

[139] Dz. U. poz. 131; uchylone z dniem 3 sierpnia 2019 r.

[140] Dz. U. z 2020 r. poz. 1309 (obowiązuje od 1 września 2017 r.), dalej: rozporządzenie w sprawie organizowania kształcenia.

Natomiast przepis § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym[141] (nadal obowiązującego) od 1 września 2017 r. określał 21. rok życia w przypadku gimnazjum, a 24. rok życia w przypadku szkoły ponadgimnazjalnej.

Kierowanie do MOW

Zasady kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w MOW określono w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym[142], w którym określono m.in., że:

- nieletni, wobec którego sąd rodzinny orzekł o umieszczeniu w MOW kierowany jest, do ośrodka wskazanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji[143], przez starostę właściwego ze względu na miejsce zamieszkania nieletniego, a w przypadku braku miejsca zamieszkania – starostę właściwego ze względu na miejsce pobytu nieletniego (§ 1);
- skierowanie nieletniego do MOW wskazanego przez ORE wydaje starosta i przekazuje je do wskazanego MOW za pośrednictwem systemu teleinformatycznego oraz poczty; o wydaniu skierowania starosta powiadamia rodziców lub opiekunów, a także osobę odpowiedzialną za pieczę zastępczą, jeżeli nieletni został umieszczony w pieczy zastępczej (§ 3 ust. 5);
- w okresie pobytu nieletniego w ośrodku dyrektor ośrodka jest obowiązany do uzupełniania dokumentacji nieletniego o dokumenty w zakresie określonym w ust. 6 pkt 5 i 6 (tj. posiadane informacje o stanie zdrowia nieletniego oraz orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jeśli było wydane), a ponadto o dokumenty zawierające informacje o efektach działań resocjalizacyjnych lub terapeutycznych zastosowanych wobec nieletniego oraz zaobserwowanych zmianach postawy nieletniego (§ 3 ust. 7);
- bezpośrednio po przybyciu nieletniego do MOW dyrektor ośrodka w obecności wychowawcy lub innego pracownika MOW przeprowadza z nieletnim rozmowę, podczas której zapoznaje nieletniego z jego prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w ośrodku (§ 4 ust. 1);
- zapoznanie się z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w ośrodku nieletni potwierdza własnoręcznym podpisem. W razie odmowy złożenia podpisu przez nieletniego dyrektor ośrodka w dokumentacji nieletniego czyni adnotację o odmowie potwierdzenia przez nieletniego zapoznania się z jego prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w ośrodku (§ 4 ust. 2);

[141] Dz. U. poz. 1113 ze zm.; zgodnie z art. 363 ustawy wprowadzającej prawo oświatowe, niniejsze rozporządzenie zachowuje moc do czasu zakończenia kształcenia odpowiednio w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy.

[142] Dz. U. Nr 296 poz. 1755, ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie zasad kierowania do MOW.

[143] Dalej: ORE.

– o przyjęciu nieletniego do MOW dyrektor ośrodka powiadamia właściwe organy obowiązane do kontroli spełniania obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki (§ 4 ust. 3);
– w MOW dla każdego nieletniego opracowuje się i realizuje IPE-T (§ 5 ust. 1);
– nieletniemu umieszczonemu w MOW zapewnia się warunki niezbędne do nauki, wychowania, resocjalizacji i terapii, w tym warunki bezpiecznego pobytu (§ 6);
– przeniesienie nieletniego do innego MOW może nastąpić w szczególnie uzasadnionych przypadkach, mających znaczenie dla skuteczności procesu resocjalizacyjnego lub terapeutycznego, na podstawie oceny zasadności dalszego pobytu nieletniego w ośrodku dokonywanej przez zespół, którego zadaniem jest planowanie i koordynowanie udzielania w ośrodku pomocy psychologiczno-pedagogicznej, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 ustawy Prawo oświatowe (§ 7 ust. 1[144]);
– w przypadku ucieczki nieletniego dyrektor MOW powiadamia o tym najbliższą jednostkę Policji, jednostkę Policji w miejscu zamieszkania nieletniego oraz właściwy sąd rodzinny. Dyrektor ośrodka obowiązany jest do odebrania zatrzymanego przez policję nieletniego w ciągu 48 godzin od powiadomienia o zatrzymaniu (§ 10 ust. 1 i 2).

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w MOW

Zasady organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach[145].

– publiczne placówki, tj. młodzieżowe ośrodki wychowawcze, o których mowa w art. 2 pkt 7 Prawa oświatowego, udzielają uczniom/wychowankom pomocy psychologiczno-pedagogicznej i organizują tę pomoc na zasadach określonych w rozporządzeniu (§ 1);
– pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych wychowanka i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w placówce, w celu wspierania jego potencjału rozwojowego i stwarzania warunków do aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu placówki oraz w środowisku społecznym (§ 2 ust. 1);
– korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolu, szkole i placówce jest dobrowolne i nieodpłatne (§ 3);
– pomoc psychologiczno-pedagogiczna w placówce jest udzielana m.in. z inicjatywy: ucznia, rodziców, dyrektora MOW, nauczyciela, wychowawcy grupy wychowawczej, kuratora sądowego (§ 5);

[144] W § 7 tego rozporządzenia pozostawiono nieaktualny przepis zawierający delegację ustawową, tj. art. 22 ust. 2 pkt 11 ustawy o systemie oświaty, który zastąpiony został art. 47 ust. 1 pkt 5 ustawy Prawo oświatowe. Z dniem 1 września 2021 r. zmieniono brzmienie m.in. § 7 ust. 1 przedmiotowego rozporządzenia wykreślając z przepisu nieaktualną delegację.

[145] Dz. U. z 2020 r. poz. 1280; dalej: rozporządzenie w sprawie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

– w przypadku stwierdzenia przez wychowawcę klasy lub dyrektora placówki, że konieczne jest objęcie ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w formach, o których mowa m.in. w § 6 ust. 2 pkt 1–7, ust. 3 pkt 1–4 dyrektor MOW ustala formy udzielania tej pomocy, okres ich udzielania oraz wymiar godzin, w którym poszczególne formy będą realizowane (§ 20 ust. 5);
– wymiar godzin poszczególnych form udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej ustala dyrektor biorąc pod uwagę określoną w arkuszu organizacji placówki odpowiednio liczbę godzin zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz innych zajęć wspomagających proces kształcenia lub liczbę godzin zajęć prowadzonych przez nauczycieli i wychowawców grup wychowawczych (§ 20 ust.6);
– wychowawca klasy lub dyrektor placówki, oraz nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych lub specjaliści, planując udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, współpracują z rodzicami ucznia albo pełnoletnim uczniem oraz, w zależności od potrzeb, z innymi podmiotami, o których mowa w § 5 rozporządzenia (§ 20 ust.7).

Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny

Zgodnie z przepisem § 5 rozporządzenia w sprawie pobytu w MOW[146] dla każdego nieletniego opracowuje się i realizuje IPE-T[147], o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 127 ust. 19 pkt 2 Prawa oświatowego, także w przypadku, gdy nieletni nie posiada orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać IPE-T, terminy jego sporządzenia oraz wymóg przeprowadzania okresowej wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania dziecka określono w § 6 rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie.

Wymagania w zakresie zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków w MOW

Zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w placówce należy do dyrektora placówki. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawarte zostały w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach[148]. W rozporządzeniu tym określono m.in., że:

- dyrektor, co najmniej raz w roku, dokonuje kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, oraz określa kierunki ich poprawy; z ustaleń kontroli sporządza się protokół, który podpisują osoby biorące w niej udział; kopie protokołu dyrektor przekazuje organowi prowadzącemu (§ 3);
- miejsca pracy i pomieszczenia, do których jest wzbroniony dostęp osobom nieuprawnionym, są odpowiednio oznakowane i zabezpieczone przed swobodnym do nich dostępem (§ 15);

[146] W § 5 tego rozporządzenia pozostawiono nieaktualny przepis zawierający delegację ustawową, tj. art. 71b ust. 7 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, który obecnie zastąpiony został art. 127 ust. 19 pkt 2 ustawy Prawo oświatowe.

[147] Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny; dalej: IPE-T.

[148] Dz. U. z 2020 r. poz. 1604; dalej: rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny.

- schody wyposaża się w balustrady z poręczami zabezpieczonymi przed ewentualnym zsuwaniem się po nich. Stopnie schodów nie mogą być śliskie. Otwartą przestrzeń pomiędzy biegami schodów zabezpiecza się siatką lub w inny skuteczny sposób (§ 16);
- pomieszczenia szkoły i placówki, w szczególności pokój nauczycielski, pokój nauczycieli wychowania fizycznego, kierownika internatu (bursy) oraz kuchnie, wyposaża się w apteczki zaopatrzone w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy i instrukcję o zasadach udzielania tej pomocy (§ 20);
- teren placówki ogradza się, a na jej terenie zapewnia się właściwe oświetlenie, równą nawierzchnię dróg, przejść i boisk, oraz instalacje do odprowadzania ścieków i wody deszczowej (§ 7 ust. 1 i 2);
- plan ewakuacji placówki umieszcza się w widocznym miejscu, w sposób zapewniający łatwy do niego dostęp, a drogi ewakuacyjne oznacza się w sposób wyraźny i trwały (§ 5);
- w pomieszczeniach sanitarno-higienicznych zapewnia się ciepłą i zimną bieżącą wodę oraz środki higieny osobistej (§ 8 ust. 1);
- szlaki komunikacyjne wychodzące poza teren placówki zabezpiecza się w sposób uniemożliwiający bezpośrednie wyjście na jezdnię. W miarę możliwości szlaki komunikacyjne kieruje się na ulice o najmniejszym natężeniu ruchu (§ 7 ust. 4).

Okresowe kontrole obiektów MOW

W ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane[149] w art. 62 ust. 1 określono częstotliwość przeprowadzania kontroli okresowych obiektów budowlanych w czasie ich użytkowania, w tym:

1) co najmniej raz w roku, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego:
   a) elementów budynku, budowli i instalacji narażonych na szkodliwe wpływy atmosferyczne i niszczące działania czynników występujących podczas użytkowania obiektu,
   b) instalacji i urządzeń służących ochronie środowiska,
   c) instalacji gazowych oraz przewodów kominowych (dymowych, spalinowych i wentylacyjnych);
2) co najmniej raz na pięć lat, polegającej na sprawdzeniu stanu technicznego i przydatności do użytkowania obiektu budowlanego, estetyki oraz jego otoczenia; kontrola obejmuje badanie instalacji elektrycznej i piorunochronnej w zakresie stanu sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporności izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów;
3) okresowej w zakresie, o którym mowa w pkt 1, co najmniej dwa razy w roku, w terminach do 31 maja oraz do 30 listopada, w przypadku budynków o powierzchni zabudowy przekraczającej 2000 m^2 oraz innych obiektów o powierzchni dachu przekraczającej 1000 m^2; osoba dokonująca kontroli jest obowiązana bezzwłocznie pisemnie zawiadomić organ nadzoru budowlanego o kontroli.

[149] Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, ze zm.; dalej: Prawo budowlane.

Zgodnie z art. 62 ust. 4–6 Prawa budowlanego ww. kontrole przeprowadzają osoby posiadające stosowne uprawnienia i kwalifikacje. Ponadto właściciel lub zarządca obiektu jest obowiązany prowadzić dla każdego budynku książkę obiektu budowlanego jako dokument przeznaczony do wpisów przeprowadzonych badań i kontroli stanu technicznego, remontów i przebudowy, w okresie jego użytkowania (art. 64 ust. 1 Prawa budowlanego).

Kto nie spełnia obowiązków, o których mowa m.in. w art. 62 ust. 1 (poddawanie obiektów budowlanych okresowym kontrolom) oraz w art. 64 ust. 1 (nie spełnia obowiązku prowadzenia książki obiektu budowlanego) – podlega odpowiedzialności karnej (art. 93 pkt 8 i 9 Prawa budowlanego).

Przeprowadzanie badań na zawartość alkoholu lub innych środków odurzających w organizmie nieletniego

Warunki i sposób przeprowadzania badań koniecznych do ustalenia zawartości alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego określono w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 kwietnia 2012 r. w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego[150]. Zgodnie z § 3 ust. 1 oraz § 4 ust. 1 ww. rozporządzenia, kurator sądowy przeprowadza badanie w celu ustalenia zawartości alkoholu w organizmie nieletniego oraz przeprowadza badanie śliny. Z kolei do pobrania krwi nieletniego jest obowiązany lekarz, pielęgniarka lub inna uprawniona osoba wykonująca zawód medyczny w podmiocie leczniczym niebędącym przedsiębiorą (§ 6 ust. 3) – czynność pobrania, w myśl § 6 ust. 6 rozporządzenia, wykonuje się w obecności kuratora sądowego. Uprawnienie do przeprowadzania powyższych badań nie przysługuje natomiast pracownikom MOW.

Usamodzielnianie wychowanków MOW

W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej[151] w art. 88 ust. 1 i 3 określono, że osoba pełnoletnia opuszczająca m.in. młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zostaje objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, a także pomocą: pieniężną na usamodzielnienie; pieniężną na kontynuowanie nauki; w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych; w uzyskaniu zatrudnienia; na zagospodarowanie – w formie rzeczowej. Przedmiotowa pomoc przysługuje osobie, która w młodzieżowym ośrodku wychowawczym przebywała co najmniej rok. Zgodnie z przepisem § 3 ust. 2 rozporządzenia MPiPS w sprawie pomocy na usamodzielnienie dyrektor MOW informuje właściwego kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie o zamiarze usamodzielnienia się wychowanka co najmniej na trzy miesiące przed terminem opuszczenia przez niego placówki.

Nadzór nad działalnością MOW w zakresie spraw finansowych i administracyjnych oraz nadzór pedagogiczny

Zgodnie z przepisem art. 57 Prawa oświatowego organ prowadzący placówkę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych. Nadzorowi podlega w szczególności:

– prawidłowość dysponowania przyznanymi placówce środkami budżetowymi oraz pozyskanymi przez placówkę środkami pochodzącymi z innych źródeł, a także gospodarowania mieniem,

[150] Dz. U. poz. 468.

[151] Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, ze zm.

– przestrzeganie obowiązujących przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników i uczniów,
– przestrzeganie przepisów dotyczących organizacji pracy placówki.

Warunki i tryb sprawowania oraz formy nadzoru pedagogicznego, w tym przez kuratorów oświaty, określone zostały w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego[152].

Uregulowania związane z reformą oświaty

W związku z wprowadzeniem od 1 września 2017 r. reformy oświatowej, na podstawie art. 363 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe[153], dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie przepisów ustawy zmienianej w art. 15 (tj. w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty[154]) zachowują moc do czasu zakończenia kształcenia odpowiednio w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole I stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy, oraz mogą być zmieniane na podstawie tych przepisów.

Na podstawie art. 364 ustawy wprowadzającej Prawo oświatowe, dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 60 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 15, (tj. w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty), w zakresie dotyczącym ramowych statutów szkół publicznych, zachowują moc do czasu zakończenia kształcenia w dotychczasowym gimnazjum, trzyletnim liceum ogólnokształcącym, czteroletnim technikum, klasach dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowej szkole i stopnia, dotychczasowej szkole policealnej i szkole specjalnej przysposabiającej do pracy, oraz mogą być zmieniane na podstawie tych przepisów.

Po wprowadzeniu reformy oświatowej, na podstawie przepisu art. 18 ust. 1 Prawa oświatowego, szkoły publiczne i niepubliczne dzielą się na następujące typy:

1) ośmioletnią szkołę podstawową;
2) szkoły ponadpodstawowe:
a) czteroletnie liceum ogólnokształcące,
b) pięcioletnie technikum,
c) trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
d) trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
e) dwuletnią branżową szkołę II stopnia,
f) szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku.

[152] Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.

[153] Dz. U. z 2017 r. poz. 60, ze zm.; dalej: ustawa wprowadzająca Prawo oświatowe.

[154] Dz. U. z 2021 r. poz. 1915; dalej: ustawa o systemie oświaty.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).
2. Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762).
4. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969).
5. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 1915).
6. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, ze zm.).
8. Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1709).
9. Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz. U. z 2019 r. poz. 1026).
10. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, ze zm.).
11. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 584, ze zm.).
12. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418, ze zm.).
13. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, ze zm.).
14. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60, ze zm.).
15. Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781).
16. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L 119 z 4.05.2016, str. 1, ze zm.).
17. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624, ze zm.).
18. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604).
19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. Nr 52, poz. 466).

20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (Dz. U. Nr 296, poz. 1755, ze zm.).
21. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U.poz. 131) – uchylone z dniem 3 sierpnia 2019 r.
22. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 kwietnia 2012 r. w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzania się w stan odurzenia w organizmie nieletniego (Dz. U. poz. 468).
23. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. poz. 954).
24. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1113, ze zm.).
25. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. poz. 1872, ze zm.).
26. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1289).
27. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1309).
28. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1280).
29. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. z 2020 r. poz. 2198).
30. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz. U. poz. 1606, ze zm.).

ZAŁĄCZNIKI

31. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, ze zm.).
32. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i palcówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. poz. 1646, ze zm.).

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Rzecznik Praw Dziecka
8. Minister Edukacji i Nauki
9. Minister Sprawiedliwości
10. Minister Rodziny i Polityki Społecznej
11. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
12. Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
13. Komisja Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP
14. Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP
15. Komisja Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP
16. Komisja Nauki, Edukacji i Sportu Senatu RP
17. Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP
18. Komisja Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej Senatu RP
19. Komisja Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej Senatu RP
20. Dyrektorzy MOW objętych kontrolą
21. Starosta Gryficki

6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

MINISTER EDUKACJI I NAUKI

Warszawa, 14 stycznia 2022 r.

PREZES Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś

DKA-WKO.0911.1.2021.AL

Pan Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w związku z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2020 r. poz. 1200 ze zm.), odnosząc się do Informacji o wynikach kontroli (P/21/093) pn. *Funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych,* przedstawiam następujące stanowisko.

W ocenie Ministerstwa Edukacji i Nauki niezwykle istotne są dane przedstawione w ww. Informacji dotyczące zwiększającego się odsetka wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW), którzy kontynuują naukę (z 37,1% do 54,5%) oraz którzy podjęli pracę (z 43,5% do 51,5%)[1] po opuszczeniu placówki. Dane te świadczą o tym, że jakość działania placówek w zakresie przygotowania wychowanków do funkcjonowania po opuszczeniu placówek poprawia się.

Ministerstwo Edukacji i Nauki stwarza warunki organizacyjno-prawne do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wychowankom MOW.

Zgodnie z przepisami prawa oświatowego[2] organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do zadań organu prowadzącego szkołę lub placówkę należy w szczególności zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki, a także zapewnienia warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym.

Obowiązki w zakresie:

- prawidłowego funkcjonowania MOW,
- podnoszenia jakości kształcenia i wychowania w MOW,
- zapewnienia w nich bezpieczeństwa, w tym przed przemocą i demoralizacją,
- zapewnienia wychowankom w ciąży i nieletnim matkom z dziećmi odpowiednich warunków,
- przestrzegania w nich praw dziecka i człowieka, w tym wyeliminowania przypadków stosowania kar zbiorowych i naruszeń godności,

[1] Str. 51 i 52 Informacji o wynikach kontroli (P/21/093) pn. Funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych.
[2] Art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm.).

ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa, tel. (22) 52 92 623, sekretariat.minister@mein.gov.pl,
www.mein.gov.pl

– przygotowania wychowanków MOW do samodzielnego i odpowiedzialnego funkcjonowania w społeczeństwie,

są obowiązkiem MOW i wynikają z powszechnie obowiązujących przepisów prawa[3].

Kuratorzy oświaty sprawujący nadzór pedagogiczny prowadzą działania, które mają na celu ustalenie prawidłowości funkcjonowania MOW m.in. w ww. zakresie.

Należy podkreślić, że w trosce o wychowanków MOW Ministerstwo Edukacji i Nauki prowadzi działania związane z podnoszeniem jakości funkcjonowania tych ośrodków. Działania prowadzone są m.in. w ramach:

1) nadzoru pedagogicznego, sprawowanego przez kuratorów oświaty (kontrole planowe i doraźne, ewaluacja i monitorowanie), monitorowanie zapewnienia bezpieczeństwa w MOW w roku szkolnym 2020/2021 zostało uwzględnione w planie nadzoru pedagogicznego, a w roku szkolnym 2018-2019 monitorowano dostosowanie bazy lokalowej do wymagań określonych przepisami prawa m.in. MOW;
2) doskonalenia zawodowego dla kadry pedagogicznej prowadzonego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (placówkę doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym prowadzoną przez Ministra Edukacji i Nauki) oraz placówki doskonalenia nauczycieli;
3) regulacji prawnych (obowiązku zapewnienia wychowankom warunków niezbędnych do nauki, wychowania, resocjalizacji i terapii, zgodnie z ich potrzebami, zatrudnienia psychologa i pedagoga a także, w zależności od potrzeb innych specjalistów).

Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem przedstawionym w Informacji, że Minister Edukacji i Nauki oprócz prac nad *projektem ustawy o nieletnich*[4] nie zaproponował innych rozwiązań dotyczących zapewnieniem bezpieczeństwa wychowankom MOW.

Warunkiem niezbędnym do prowadzenia prawidłowego procesu resocjalizacji jest zapewnienie nieletnim przebywającym w MOW bezpiecznych warunków pobytu w ośrodku, które sprzyjają nabywaniu właściwych kompetencji społecznych i edukacyjnych. Dlatego też, zostało wydane rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 sierpnia 2021 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym* (Dz. U. poz. 1502)[5].

W przepisach uwzględniono zarówno doprecyzowanie już istniejących, jak i wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych związanych z zapewnieniem wychowankom MOW bezpiecznych warunków pobytu w placówce.

Między innymi wskazano katalog wydarzeń nadzwyczajnych, które mogą występować w placówkach, sposób postępowania w przypadku ich wystąpienia

---

[3] W szczególności ratyfikowanej Konwencji o prawach dziecka (Dz. U. z 1991 nr 120 poz. 526), ustawy Prawo oświatowe oraz aktów wykonawczych do ustawy, ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2019 r. poz. 2215, z późn.zm.).
[4] https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321373
[5] https://legislacja.gov.pl/projekt/12343355

oraz sposób ich ewidencjonowania. Wprowadzono także obowiązek zbierania informacji o wydarzeniach nadzwyczajnych i przekazywania ich do organów nadzoru pedagogicznego, którego zadaniem jest zbadanie przyczyn wydarzenia oraz podjęcie stosownych działań niezbędnych do przeciwdziałania ich występowaniu oraz do organu prowadzącego ośrodek i ORE[6]. Występowanie wydarzeń nadzwyczajnych w danym MOW, ma wpływ na kierowanie nieletnich do innych ośrodków (np. wstrzymanie kierowania do placówki, w której występują wydarzenia nadzwyczajne) oraz przenoszenie nieletnich z ww. ośrodka do ośrodków zapewniających bezpieczne warunki pobytu.

Ponadto, Ministerstwo Edukacji i Nauki współpracowało z Ministerstwem Sprawiedliwości w procesie legislacyjnym związanym z opracowaniem *projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*[7], w którym zostały uwzględnione rozwiązania w zakresie przeprowadzania kontroli rzeczy osobistych wychowanków, testów na zawartość alkoholu lub środków odurzających.

Odnosząc się do wniosków zawartych w Informacji, przedstawiam poniższą informację.

W związku z wnioskiem o podjęcie działań w celu wypracowania standardów w zakresie przewożenia wychowanków przez pracowników MOW, w celu zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich osób biorących udział w przewożeniu nieletnich, informuję że wychowankowie MOW są przewożeni do ośrodka na zasadach określonych przez dyrektora MOW, którego obowiązkiem jest zapewnienie bezpieczeństwa zarówno wychowankom, jak i wychowawcom. Nie wszystkie MOW dysponują własnymi środkami transportu. Z tego względu, w ocenie MEiN, umożliwienie dyrektorom MOW określenia zasad przewożenia nieletnich, w zależności od zasobów, którymi dysponuje placówka jest rozwiązaniem optymalnym.

W odniesieniu do wniosku dotyczącego wypracowania standardów postępowania dla pracowników MOW pełniących rolę opiekuna usamodzielnienia do czasu otrzymania potwierdzonej informacji o przejęciu funkcji opiekuna usamodzielnienia przez inną osobę, uprzejmie wyjaśniam, że dyrektorzy MOW mają obowiązek podejmowania działań związanych z usamodzielnianiem się wychowanków. MOW od chwili przyjęcia wychowanka powinien rozpocząć działania mające na celu przygotowanie go do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, prawidłowego funkcjonowania w środowisku rodzinnym i społecznym oraz wdrażanie programu usamodzielnienia. Zgodnie z przepisami § 27 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. *w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania*[8], MOW współpracują z ośrodkami pomocy społecznej i powiatowymi centrami pomocy rodzinie w celu zapewnienia

[6] Jednostka odpowiedzialna za wskazywanie miejsc dla nieletnich w MOW.
[7] https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321373/katalog/12577449#12577449
[8] (Dz.U. z 2017 r. poz. 1606).

usamodzielniającym się wychowankom pomocy, o której mowa w art. 88 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej[9] oraz w zakresie wynikającym
z innych potrzeb rodziny wychowanka.

W związku z wnioskiem o wypracowanie standardów postępowania pracowników MOW w zakresie pozyskiwania informacji o losach wychowanków, którzy opuścili MOW, w celu możliwości monitorowania, analizowania i weryfikowania efektów działań podejmowanych przez ośrodek, a w konsekwencji modyfikowania prowadzonych działań, informuję że MOW mogą wykorzystywać obowiązujące regulacje prawne dotyczące monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych funkcjonujących w tych placówkach[10]. Zgodnie z art. 26b ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania prowadzi monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych, zwany dalej „monitoringiem karier absolwentów".

Wniosek *de lege ferenda* dotyczący zmiany rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym*, w zakresie określenia w § 6 ust. 5 tego rozporządzenia dodatkowego terminu określającego czas na opracowanie indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego liczonego od dnia przyjęcia wychowanka do ośrodka, zostanie zrealizowany w ramach projektowanych w MEiN rozwiązań dotyczących m.in. rozpoznawania i diagnozowania dzieci i młodzieży – projekt *ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin*[11].

Niezależnie od ww. działań należy wskazać, że zgodnie z obowiązującym prawem indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny opracowywany jest również dla wychowanków MOW, którzy nie posiadają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, na podstawie dokumentacji dotyczącej wychowanka, przekazywanej do MOW wraz ze wskazaniem miejsca w placówce[12] oraz wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania wychowanka dokonanej przez specjalistów, nauczycieli i wychowawców podsiadających kwalifikacje do pracy z tą grupą dzieci i młodzieży[13].

Z poważaniem

Przemysław Czarnek
Minister
/ – podpisany cyfrowo/

[9] Dz.U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.

[10] Zgodnie z przepisami § 21 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. *w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania*, wychowanek MOW uczęszcza do szkoły funkcjonującej w ośrodku.

[11] https://archiwum.bip.kprm.gov.pl/kpr/form/r19155092417572,Projekt-ustawy-o-wsparciu-dzieci-uczniow-i-rodzin.html

[12] Zgodnie z przepisami § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym* (Dz.U. Nr 296, poz.1755 oraz Dz. U. z 2021 r. poz. 1502)

[13] Określone w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. *w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli* (Dz.U. z 2020 r. poz. 1289).

6.6. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ

LSZ.430.004.2021
P/21/093

Warszawa, 14 stycznia 2022 r.

OPINIA
PREZESA NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki przedstawionego do Informacji o wynikach kontroli
Funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli[1] przedstawiam opinię do stanowiska Ministra Edukacji i Nauki zawartego w piśmie z 14 stycznia 2022 r. (DKA-WKO.0911.1.2021.AL).

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli stwierdzenie Ministra Edukacji i Nauki o poprawianiu się jakości działania młodzieżowych ośrodków wychowawczych[2] wyprowadzone jedynie z danych mówiących o wzroście odsetka byłych wychowanków MOW, którzy po opuszczeniu placówek kontynuowali naukę (z 37,1% do 54,5%[3]) lub podjęli pracę (z 43,5% do 51,5%[4]) nie jest uprawnione. O braku takiej poprawy świadczą inne dane, tj. wzrost odsetka byłych wychowanków, którzy po opuszczeniu MOW weszli w konflikt z prawem (z 21% do 22,6%[5]) oraz wstrzymywanie skierowań nieletnich do części z ośrodków, z uwagi na występującą w nich udokumentowaną przemoc rówieśniczą.

Najwyższa Izba Kontroli podtrzymuje stanowisko, że w ramach tworzenia warunków do prawidłowego funkcjonowania MOW, w tym ewaluacji prowadzonych zajęć resocjalizacyjnych i profilaktyczno-wychowawczych oraz zapewnienia w nich bezpieczeństwa, zarówno wychowankom jak i pracownikom ośrodków, niezbędne jest wypracowanie, w oparciu o obowiązujące przepisy prawa oraz dotychczasowe doświadczenia poszczególnych placówek, standardów / wytycznych określających sprawdzone ścieżki postępowania dla pracowników MOW w zakresie: przewożenia wychowanków; wypracowania standardów postępowania dla pracowników ośrodków pełniących rolę opiekuna usamodzielnienia, do czasu otrzymania potwierdzonej informacji o przejęciu funkcji opiekuna usamodzielnienia przez inną osobę; pozyskiwania informacji o losach wychowanków, którzy opuścili placówkę, w celu możliwości monitorowania, analizowania i weryfikowania efektów działań podejmowanych przez ośrodek.

Odnosząc się natomiast do kwestii propozycji rozwiązań prawnych dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa wychowankom MOW, Najwyższa Izba Kontroli wskazuje, że:

- zmiany wprowadzone wskazanym rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 sierpnia 2021 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym[6] weszły w życie od dnia 1 września

[1] Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, ze zm.
[2] Dalej: MOW, ośrodki lub placówki.
[3] Porównanie danych uzyskanych dla próby byłych wychowanków objętej badaniem w trakcie kontroli P/17/099 i w trakcie kontroli P/21/093.
[4] j.w.
[5] j.w.
[6] Dz. U. poz. 1502.

2021 r., tj. dopiero po upływie ponad 3,5 lat od publikacji Informacji o wynikach kontroli P/17/099 „Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych"[7];

- nowe rozwiązania ustawowe, w pracach nad którymi uczestniczyli również pracownicy Ministerstwa Edukacji i Nauki (wcześniej Edukacji Narodowej), nie weszły dotychczas w życie – prace nad projektem ustawy o nieletnich z 2019 r. nie zostały zakończone, natomiast prace nad projektem ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z 2021 r. na dzień 24 stycznia 2022 r. są w dalszym ciągu kontynuowane[8];
- w zakresie realizacji wniosku de lege ferenda Minister Edukacji i Nauki powołuje się na projekt kolejnej ustawy, której termin wejścia w życie również nie jest jeszcze znany[9].

PREZES
Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś

[7] Informacja o wynikach kontroli P/17/099 opublikowana została 11 stycznia 2018 r.

[8] Na stronie internetowej Rządowego Centrum Legislacji (https://legislacja.rcl.gov.pl) jako ostanie zmiany pod datą 6 października 2021 r. zamieszczono odniesienie się wnioskodawcy, tj. Ministra Sprawiedliwości, do uwag zgłoszonych w ramach opiniowania.

[9] Na stronie Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (https://archiwum.bip.kprm.gov.pl), przy opisie projektu przedmiotowej ustawy, wskazano m.in., że planowany termin przyjęcia projektu ustawy przez Radę Ministrów to I kwartał 2022 r.